

HARİS
el-MUHÂSİBÎ

الاسئلة والامراء

Hakk'ı Arayanlara

Nasihatler

ilkharf
YAYINLARI

2.
BASKI

HAKK'I ARAYANLARA NASİHATLER

Haris el-Muhâsibî

Tercüme:
Muhammed Coşkun

© **İlk Harf Yayınevi, 2012**

Kitabın tüm yayın hakları "İlk Harf Yayınevi"ne aittir.

> **İlk Harf Yayınevi, 12**

Tasavvuf Serisi, 10

> **ISBN**

978-605-9495-08-0

> **Editör**

Ersan Güngör

> **Tercüme**

Muhammed Coşkun

> **Sayfa Düzeni**

İrfan Güngörür

> **Kapak Tasarımı**

Sercan Arslan

> **Basım Tarihi**

1. Baskı, İstanbul, Ekim 2011

2. Baskı, İstanbul, Mart 2012

> **Baskı / Cilt**

Şenyıldız Yay. Hed. Eşya ve Teks. San. Tic. Ltd. Şti.

(Sertifika No: 11964)

Gümüşsuyu Cad. No:3/2 - Topkapı / İstanbul

Tel: 0212 483 47 91-92

> **İLK HARF YAYINEVİ**

Genel Dağıtım

Çelik Yayınevi

(Sertifika No, 14710)

Ticarethane Sokak No: 59 Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

Tel: +90 212 511 28 11 - 513 73 19 • Fax: +90 212 511 28 12

www.celikyayinevi.com • info@celikyayinevi.com

Bu eserin e-kitap çevrimi **SaveAs Bilişim** tarafından yapılmıştır.

www.saveas.com.tr

Çevirenin Önsözü

Tam adı Ebu Abdullah Hâris b. Esed el-Basrî el-Muhâsibî olan müellifimiz M.S 781 (Hicri, 165) yılında Basra'da doğmuş; fakat yaşamını küçük yaştan itibaren yerleştiği Bağdat'ta geçirmiş, M.S. 851 (Hicri 243) yılında Bağdat'a vefat etmiştir. İslâmî ilimlerin tekvin ve tedvin dönemlerinde yetişen Muhasibî'nin iki yüze yakın eser verdiği söylene de bunlardan günümüze ulaşanların sayısı ne yazık ki sadece yirmi sekiz kadardır.

Muhâsibî, maddi ve manevi birçok sıkıntılara mal olmasına rağmen, Mu'tezili veya Râfızî olduğu rivayet edilen babasından yüz çevirmiş hatta mirasını reddetmiştir. Önceleri çok iyi anlaştığı İmam Ahmed b. Hanbel ile kelâmî meselelerle uğraşması sebebiyle bozuşmuş, mutaassıp Hanbelîlerin gazabından korunmak için eğitim faaliyetlerini durdurup gizlenmeye mecbur kalmıştır. Dokuz yıl sonra (243/875) da tamamıyla unutulmuş ve kendisi ile temastan çekinilen bir şahıs olarak vefat etmiştir. Öyle ki, cenazesine ancak dört kişinin katıldığı rivayet edilmektedir.

Hayatı hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğumuz müellifin elinizdeki eseri birçok kimse tarafından bir tür otobiyografi olarak değerlendirilmiş, hatta İmam Gazalî'nin *el-Münkız* isimli otobiyografik eserine, Muhâsibî'nin bu eserinin numune teşkil ettiği söylenmiştir. Ancak birazdan baş başa kalacağınız eserin tam olarak bu çerçevede değerlendirilmesi abartılı gibi görünmektedir. Zira müellif bu eserinde, otobiyografi niteliğinde değerlendirilebilecek çok kısa ve çok müphem birkaç ifade kullanmış, eserin geri kalan büyük kısmını ahlakî öğütler vermeye ayırmıştır.

Çok yönlü ilmî ve irfanî kişiliği ile çağını aşmış büyük âlimlerden olan müellif, bu eserinde özellikle dünyaya fazlaca meyledip ahireti ve dini ihmal etme durumunu çeşitli veçheleri ile ele almakta, tasavvufa özgü lirik bir üslupla, oldukça etkileyici öğütler vermektedir.

Eserin çevirisinde mümkün mertebe Türkçe metnin okuyucu tarafından kolay anlaşılmasını hedeflemiş olmakla beraber kimi kelime ve kavramların dilimize çevrilip çevrilmemesi konusunda karar vermekte zorlandığım yerler de oldu. Örneğin “Allah’ı Murakabe etmek” ifadesini, metinde geçtiği hemen her yerde, çevirmeden bıraktım; çünkü bu ifade, hem metinde geçtiği bağlam itibariyle yeterince anlam ifade ediyordu, hem de örneğin “Allah’ı gözetmek” şeklinde yapılacak bir çeviri metnin sığlaşmasına, tasavvuf literatürünün zengin anlamlara sahip bu kavramının metne kattığı rengin solmasına neden olacaktı. Benzer şekilde Zühd, Vera’, Takva gibi, artık dilimizde yerleşmiş ve belli bir kullanım alanı kazanmış olan ifadeleri çevirmemeyi tercih ettim. Bununla birlikte, tasavvuf gibi kavramsal hazinesi çok zengin olan ve hemen her kavramı oldukça geniş izahları gerektiren bir alanda, klasik sayılacak böyle bir metnin tercümesinde, yaptığımız çalışmanın eksikliklere malul olması kaçınılmazdır.

Metinde geçen hadislerin *Kütüb-i Tis’a*’da yer alanları tahric edilmiş, diğerlerine ise kaynak gösterilmemiştir. Metnin Arapça tahkiklerinde bu hadislere kaynak olarak çoğunlukla *İhya* ve *Camiu’s-Sağîr* gibi çok daha sonraki dönem eserleri gösterilmiş olsa da biz bu gibi eserlerin Muhasibî’nin eserine kaynak olarak gösterilmesini tarihî açıdan doğru görmediğimiz için söz konusu hadisleri tahric etmedik.

Son olarak, çalışma süresince özellikle tasavvuf literatürüne özgü birçok kavramın çevrilmesi hususunda görüş ve düşüncelerinden istifade etmiş olduğum değerli dostlarım Ercan Alkan ve Nedim Tan’ı özellikle zikretmeliyim.

Muhammed COŞKUN
Bağlarbaşı-2011

Giriş

Her şeyin öncesinde “Evvel” ve her şeyi yaratmış (*Hâlık*), her şeyin sonunda bakî kalacak (*Âhir*) ve her şeye varis, her şeyde *Zâhir* ve her şeye *Vekîl* olan, her şeyin künhünde *Bâtın* olan ve her şeyi çepeçevre kuşatmış (*Muhît*) bulunan Allah’a (c.c.) hamd, peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed Mustafa’ya ve âline selam olsun. Zühd ve vera’ sahibi büyük âlim Hâris b. Esed el-Muhâsibî, mü’min kardeşlerine nasihat ve müritler topluluğuna ders (*te’dîb*) olmak üzere, Son Peygamber Hz. Muhammed’e salât-u selam’dan sonra şunları söylemiştir:

Hız. Peygamber (s.a.v.) bu ümmetin en nihayetinde yetmiş kûsur fırkaya bölüneceğini ve bunlardan birinin kurtulacağını ifade etmektedir.^[1] Diğerlerinin sonunu ise Allah (c.c.) bilir. Bu rivayet nedeniyle, uzun süredir İslam ümmetinin içerisine düşmüş olduğu ihtilaf hakkında düşünüyorum (nazar), kurtuluşa götüren doğru yolu bulmaya çalışıyorum, hem ilim hem amel peşinde gayret ediyordum. Âlimlerin tavsiyeleri (*irşâd*) doğrultusunda ilerleyerek ahiret yolunu bulmaya çalışıyorum, fakihlerin birçok Kur’an ayeti üzerine yaptığı açıklamaları (*te’vîl*) inceliyorum, ümmetin durumu üzerine tefekkür, değişik mezhep ve görüşler üzerine tedebbür ediyordum. Takdir-i İlahi’nin tayin ettiği bir süre boyunca bunlarla meşgul oldum ve neticede insanların bu ihtilaflarının, çok az insanın kurtulduğu, fakat birçoğunun içinde boğulup kaldığı bir derya gibi olduğunu gördüm. Her grubun, kendilerine uyanları kurtuluşa eren fırka, muhaliflerini ise helak olan fırka olarak değerlendirdiğini gördüm. Sonra gördüm ki, insanlar bu konuda kısım kısımdır. Bir kısmının kendisini ahirete adanmış olduğunu gördüm; fakat böyle kimseler oldukça az ve bulunmaları çok zordu. Bazları ise cahil

kimselerdi, bunlardan kaçıp uzaklaşmak ganimet sayılırdı. Kimileri âlim geçinen, fakat kendisini dünyaya kaptırmış kimseler; kimileri de din âlimi kisvesine bürünmüş, taşıdıkları ilim ile makam-mevki peşinde koşan kimselerdi. Dinlerini dünya kazancı için kullanıyorlardı. Kimileri de taşıdıkları ilmin ne olduğunun (*te'vil*) farkında değillerdi. Kimileri ibadet ve zühd ehli kimselerdenmiş gibi davranıyordu; fakat bunların ilimleri tesirsiz olduğu gibi görüşleri de güvenilmez idi. Kimisi akıl ve deha ehli olmakla birlikte takva ve vera' gibi özelliklerden yoksundu. Kimisi ise hevasına kapılmış, zelil bir şekilde dünyaya dalmış ve dünya hayatından önderlik ve makam peşinde koşan kimselerdendi. Bazıları insan kılıklı şeytanlar idiler, insanları ahiretten alıkoyuyor ve dünya kazancı için hırlaşıyorlardı. Gözlerini dünya kazancı bürümüştü, tek dertleri dünya malı kazanmak ve biriktirmek idi. Dünyalık işlerde son derece canlı ve diri; fakat iyilik yapmaya gelince ölü gibiydiler, hatta iyilik/maruf onlar nezdinde pek de hoş sayılmazdı. Onlar iyiliklere karşı ölü gibi olmakla dünyaya karşı diri olmak arasında gidip geliyorlardı. Bütün bu kısımlar içerisinde kendimi arayıp durdum; fakat artık bu durum beni iyice daraltmıştı. Bu yüzden, hidayet yolunu izleyenlerin peşine düşüp kurtuluş ve hidayet yolunu aramaya koyuldum. İlimi kendime mürşit edindim. Fikir gücümü kullandım, uzun uzun düşündüm (*nazar*), inceledim. Nihayet Allah'ın (c.c.) kitabında, peygamberin sünnetinde ve ümmetin icmasında şu hususu açıkça görür oldum: İnsanın kendi arzu ve isteklerine (hevasına) uyması onu doğruluktan alıkoyar, haktan saptırır, körlük ve dalalet içinde kalmasına sebep olur. Bu sebeple önce kendi nefsimi "heva"dan arındırmakla işe başladım. Ümmetin ihtilaf ettiği konularda çok titiz davranıp bu hususlarda sapık fırkalara uymamak ve kurtulan fırkaya (*fırka-i naciye*) dâhil olabilmek için gayret ettim. Hakikatin ne olduğunu daha anlamadan kendimi ateşte bulmamak için çabaladım. Derken, -ümmetin icması sayesinde- Allah'ın (c.c.) indirdiği kitapta, kurtuluş yolunun

takvadan, Allah (c.c.) tarafından belirlenen farzları eda etmekten, belirlediği helallere-haramlara ve diğer bütün kurallara titizlikle riayet etmekten, Allah'a (c.c.) itaatte ihlâs duygusuna sahip olmaktan ve Hz. Peygamber'i (s.a.v.) örnek alarak yaşamaktan geçtiğini gördüm. Dolayısıyla rivayet âlimlerinin ilimlerinden faydalanarak farzları ve sünnetleri öğrenmeye koyuldum; fakat bu hususta da ittifak noktaları olduğu gibi ihtilaf noktalarının da bulunduğunu gördüm. Ancak hepsinin şu noktada ittifak ettiklerini de gördüm: Farzlara ve sünnetlere dair ilim; Allah'ı (c.c.) ve O'nun emirlerini bilen, haramlarından titizlikle kaçınan, rızası için gayret eden, Peygamberini -salât ve selam O'na olsun- örnek ve rehber edinen, ahiret hayatını dünyaya tercih eden, Allah'ın (c.c.) emirlerine ve peygamberlerin sünnetlerine sıkıca bağlı olan fakih âlimler nezdindedir, onlardan öğrenilir.

Böylece bu sözü edilen muteber âlimlerden bazılarını bulup kendilerinden bu ilimleri tahsil etmeye yöneldim; fakat bu tür âlimlerin sayılarının çok azalmış ve sahip oldukları ilimlerin kaybolmaya, unutulmaya yüz tutmuş olduğunu, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) "İslam garip olarak başlamıştır, ilerde tekrar garip kalacaktır. Ne mutlu o gariplere!"^[2] sözünde buyurdukları durumun gerçekleştiğini gördüm.

Böylesine takva sahibi evliya zatları bulamadan ve ümmetin bu ihtilafı içerisinde bocalarken ansızın ölümün gelip beni yakalamasından korkar oldum. Artık ağırdan almayı ve ihtiyatlı davranmayı bırakmalı ve ne olursa olsun böyle bir zat bulmalıydım. Bu çabalarımın sonunda Allah (c.c.) bana, kulları içerisinde, kendilerinde takva ve vera' emareleri bulunan, ahireti dünyaya tercih etmiş olan kimselerle tanışmayı nasip eyledi.

Baktım ki, bu insanların bütün irşat ve tavsiyeleri, hidayet önderi peygamberlerin davranışlarına uygun düşüyor. Ümmetin iyiliğini düşünüyor ve bu doğrultuda nasihat ediyorlar, günah ve masiyete hiç yanaşmıyor, Allah'ın (c.c.)

rahmetinden ümit kesmiyor, her daim sıkıntı ve zorluklara memnuniyetle sabrediyor, Allah'ın (c.c.) nimetlerine şükür, takdirine rıza gösteriyor, insanlara sürekli Allah'ın (c.c.) nimetlerini ve ihsanını anlatmak suretiyle onların kalplerine Allah (c.c.) sevgisini yerleştirmeye çalışıyor, Allah'a (c.c.) yönelmek (*inabe*) ve O'na tevbe etmek hususunda herkesi teşvik ediyorlardı. Allah'ın (c.c.) azametinden, kudretinin enginliğinden haberdardılar. Kitab'ı ve Sünnet'i biliyor, dini güzelce anlıyorlardı (*tefakkuh*). Yapmaları ve yapmamaları gereken şeyleri (*vacip ve mekruhu*) biliyorlar, bidatlerden ve kendi hevalarına uymaktan uzak duruyor; aşırılığı, gereksiz konularda uzun araştırmalar yapmayı, tartışma ve çekişmeyi hoş karşılamıyor, gıybetten, zulümden ve riyadan titizlikle sakınıyor, hevalarına muhalefet edip kendilerini sürekli hesaba çekiyor, ellerine, dillerine ve bütün uzuvlarına hâkim oluyor, yeme, içme, giyinme ve diğer bütün hallerinde takvaya riayet edip arzularından uzak duruyor, şüpheli şeyleri terk ediyorlardı. Bir lokma ile yetiniyor, mubah ve helal olan şeylere dahî mesafeli duruyorlardı. Allah (c.c.) karşısında hesaba çekilmekten çok korkuyorlar, mahşeri hatırladıkça titriyorlardı. Başkalarının işleri ile uğraşıp eleştiri yapmaktansa hep kendi işlerine bakıyor, kendi kusurlarını görüyorlardı. Her biri adeta kendi derdine dalmış, başkalarının kusurlarını göremeyecek duruma gelmişti. Ahiret ve kıyamet ahvâli hakkında derin bilgiye sahiptiler. Allah'ın (c.c.) vereceği sevabın bol olduğunu bildikleri gibi vereceği cezanın çok feci olduğunu da iyi biliyorlardı. Bu durum onlarda sürekli bir hüznün ve tasa hali meydana getirmişti. Dünyanın nimet ve mutluluklarına bakacak halleri kalmamıştı.

Bu kimseler dinin edep ve ahlakla ilgili inceliklerini ve takva ve vera' gibi hususları öyle tanımlayıp açıklamışlardı ki, bunlara uymak bana çok zor gelmişti. Benim gibi birisinin onların belirttiği ölçülerde takva ve edep sahibi olamayacağını, bu denizde boğulup kalacağını düşünmüş ve onların ne derece fazilet sahibi insanlar olduklarını idrak

etmiştim. Artık onların ahiret yolunun yolcuları olduklarını, peygamberlerin izinden birebir yürüdüklerini, kendilerinden ışık isteyen kimselere yolu gösteren ve kendilerine uyan kimseleri dosdoğru yola yönlendiren büyük kılavuzlar olduklarını iyice anlamıştım.

Böylece onların yolunu izler, faydalı öğütlerinden nasiplenir, edepleriyle edeplenir ve severek kendilerine itaat eder oldum. Ne olursa olsun onlardan yüz çevirmeyecek, hiçbir şeyi onlara tercih etmeyecektim. Neticede Allah (c.c.) bana, sayesinde yolumun aydınlandığı, gönlümün nurlandığı bu ilmi bahşetmişti. Artık bu ilmin gösterdiği fazilet ve ışığa yaklaşan kişinin kurtuluşa ereceğini ummaya, bunun gereğini yerine getiren kimselerin kurtuluşundan emin olmaya başlamıştım. Diğer taraftan bundan uzak düşen kimselerin yoldan sapacağını, muhalefet ve inkâr edenlerin ise kalplerinin kararacağını düşünür olmuştum. Bu ilmi iyi anlayan kişinin en büyük hüccete, en sağlam delile sahip olacağı kanaatindeydim. Bu yüzden bu ilimden nasiplenmek ve nasiplendiğim kadarını amelî olarak yapmak gerektiğini, bunun artık benim üzerime vazife olduğunu düşündüm. Bu inancı gönlüme, kalbime iyice yerleştirdim, dinimin temeli yaptım. Amellerimi bunun üzerine inşa etmeye, durumumu buna göre gözden geçirmeye başladım.

İzzet ve Celal sahibi olan Yüce Allah'tan (c.c.); bana ihsan ettiği nimetlere şükretmeyi nasip etmesini, öğrenmemi takdir buyurduğu ilimin gereklerine göre amel edebilmek için bana güç ve imkân vermesini niyaz ediyorum. Bununla beraber, bu husustaki kusurumun ve Allah'a (c.c.) gereği gibi şükretmeyi asla başaramayacağımın bilincindeyim.

[1] Ebu Davud, Sünnet, 1; Tirmizi, İman, 18.

[2] Müslim, İman, 65.

Dinde “Takva”nın ve “Fesad”ın Belirtileri

Kardeşlerim! Zamanımızda fazilet ve takva sahibi kimseler artık pek bulunmuyor; çünkü böyle kimselerin çoğu bu dünyadan göçüp gittiler. Nadir sayıda aramızda yaşayanları ise kendilerini açıkça izhar etmedikleri için gizli kalmakta (*ahfiyâ*), kimse tarafından tanınmamaktadırlar. Bu itibarla ben şimdi sizlere, Allah’ın (c.c.) bana bilmeyi lütfettiği bazı hususları arz edeceğim.

Takva sahibi nasihat ehli kimselerin -Allah’ın rahmet ve rızası onların üzerine olsun- şu iki hususta ittifak etmiş olduklarını gördüm:

1: Kulun dünya ve ahiret saadeti Allah’tan (c.c.) korkmasına, “takva” sahibi olmasına bağlıdır.

Şu husus iyi bilinmelidir ki, takvanın belirtileri; Allah’ın (c.c.) haram kıldığı şeylerden titizlikle uzak durmak (*vera’*), emirlerini yerine getirmek ve mekruh olan şeylerden kalbi arındırmaktır.

2: Din’in bozulması Allah’a (c.c.) karşı cüretkâr olmaktan kaynaklanmaktadır.

Şu husus iyi bilinmelidir ki, Allah’a (c.c.) karşı cüretin göstergeleri; *vera’* özelliğini terk etmek, Allah’ın (c.c.) emirlerini (*hudûd*) karşısında dinlemezlik yapmak, günah ve masiyette ısrarcı olmaktır. Allah (c.c.) cümlemizi bunlardan muhafaza eylesin.

Mümkün Olduğunca Hayır Biriktirmenin Gerekliliği

Dini şiarların değişmesi ve hevanın hâkimiyeti

Kardeşlerim! Mevcut dinî durumumuz üzerine etraflıca düşündüm ve sonuçta içinde yaşadığımız zamanın çok zor olduğuna, bu çağda İslam'ın mahremiyetinin ihlal edilmiş, imanın yansması olan uygulamaların ve dini şiarların değişmiş, ilahî emirlerin unutulmuş, hakkın ve hak ehlinin zayıflamış olduğuna, buna karşılık batılın güçlenmiş ve batıl ehlinin çoğalmış olduğuna kanaat getirdim.

Zamanımızda fitnelerin birbiri üzerine zuhur etmiş ve iyice kızışmış olduğunu, hevanın tamamen hâkim hale geldiğini, düşmanlığın iyice çığırından çıktığını, insanların dünya sevgisi ile dolu, şehvetlere düşkün olduklarını, hevaya uyduklarını, dünyayı ahirete tercih ettiklerini, san-şöhret düşkünü olduklarını, tefekkürün tamamen engellenmiş, riyakârlığa bürünüp ahiret hususunda iyice körleşmiş olduğunu gördüm.

Böyle olduğu için, zamanımızda insanların gönülleri de halleri de selefinkinin tam tersi istikamettedir. Nitekim sahabe-i kiramdan bazılarının şöyle dediği bize rivayet edilmiştir:

“Selef-i salihden birisi mezarından kalksa, âlim ve zâhit geçinenlerimize bir baksa, onlarla konuşmaz ve ‘bu insanlar hesap gününe inanmıyor’ diye söylerlerdi.”

Artık yaşadığımız kötü değişim ve dönüşümü, hayırlı insanlara muhalefet edişimizi Allah'a (c.c.) havale ediyor, durumumuzu O'na arz ediyorum. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“Öyle bir zaman gelecek ki, o zamanda dinine sımsıkı sarılan kişi kor ateşi elinde tutuyor gibi olacaktır.”^[3]

“İnsanların dinden uzaklaşıp fesada daldıkları zamanda sünnetime sımsıkı sarılan kişi yüz şehit sevabı

kazanacaktır.”[4]

İşte fitnelerin her taraftan bizi kuşattığını, dinî hükümlerin ve hatta tüm hayatın belalarla sarılmış olduğunu, tamamen heva ve heveslerin itaat edilen şeyler olduklarını gördükten sonra bu işin iyice çığırından çıkmasından, dinimizin iyice yok olup gitmesinden endişe etmeye başladım. Zira -en doğrusunu Allah bilir ama- rivayet yoluyla aldığımız bilgilere göre insan, hiç farkında olmadan imanını kaybedebilir, sabahleyin mü’min olarak evden çıktığı halde akşam eve döndüğünde kendisinde iman adına hiçbir şey kalmamış olabilir.

Durumun bu vahametini kavrayınca, hiç olmazsa elimden gelen şeyleri yapmakla mükellef olduğumu gördüm. Zira durumu tamamen düzeltmeye güç yetiremezsek de hiçbir şey yapamayacak kadar aciz de değiliz. Hepsine güç yetiremiyoruz diye ilahî emirlerin tümünü ihlal edersek ebedî helake müstahak olmuş oluruz.

Hiç kimse, Allah’ın (c.c.) her hangi bir emrini ihlal etme hususunda mazur görülemez

Kardeşlerim! Hiçbir zaman murakabeden geri durmayın, kendinizi hayırdan büsbütün çekip almayın, bütün gayretinizi şer işlere yöneltmeyin, hevanıza uyup da hak yoldan büsbütün sapmayın, ilahî emirleri büsbütün hafife alayım demeyin, yaptığınız işlerde hakkın hilafına hareket etmekle tebarüz etmeyin. Yapmanız gereken şeyler çok olsa ve Allah’ın (c.c.) emirlerinin hiçbirini ihlal etme hususunda herhangi bir mazeret geçerli olmasa da hiç olmazsa az bir kısmını bari muhafaza edin; çünkü kötünün hepsi bir değildir, şerrin içinde ehven olanı da vardır. Hakkı büsbütün terk etmektense az bir kısmını muhafaza etmek daha tercihe şayandır. Rivayetten öğrendiğimize göre Hz. Peygamber (s.a.v.), ashabına hitaben şöyle buyurmuştur:

“Sizden sonraki dönemlerde öyle bir toplum yaşayacak ki, eğer onlar sizin sıkıca bağlı olduğunuz şu iyiliklerin onda

birini dahi yapsalar kurtulacaklardır.”^[5]

Kardeşlerim, bakın bu söylediklerimi iyi düşünün! Ben burada size, yapmanız gereken asgari şeyleri, yani yapmamak hususunda hiçbir mazerete sahip olamayacağınız hususları kısaca hatırlatıyorum. Bunlar ihlal edilirse, kerem sahibi Allah (c.c.) affetmedikçe, helak edilmekten endişe ederim.

^[3] Tirmizi, Fiten, 73.

^[4] *Müsned-i Ahmed b. Hanbel*, 2/390-391.

^[5] Buhari, *Kitabu’ş-Şerike*, 6.

“Mal”ın Fesadın Sebepleri İçerisinde Önemli Bir Yere Sahip Oluşu

Mal sevgisinden kaynaklanan tehlikeler

Kardeşlerim! Dinin kurallarını ihlal etmek ve ümmeti fesada uğratmak konusunda şeytanın en güçlü hilesinin “dünya sevgisi” ile “dünya hayatında şan-şöhret ve itibar peşinde koşmak” olduğunu gördüm. Bütün belaların kaynağı ve hataların başı, işte budur. Bu yüzden kullar Allah (c.c.) hakkına (*hukukullah*) dair birçok şeyi ihlal eder, namaz, oruç ve sair ilahî emirleri yerine getirmeyi ihmal ederler.

İnsanlar mal ve şan-şöhret tutkusu yüzünden haramlara, günahlara dalarlar, birçok ilahî emir ve yasağı hafife almaya, giderek büyük günahları işlemeye, hatta bu günahlarda ısrarcı olmaya başlarlar. Böylece farkında olmadan kendilerini perişan ederler. Hz. Peygamber (s.a.v.), dünyanın fitnesi konusunda Müslümanlara şu uyarıları yapmıştır:

“Benden sonra öyle bir dünya (dönem) gelecek ki, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi sizin imanınızı yiyip bitirecek.”

“Kendisine şirk koşulması dışında, Allah’ın buğzunu dünya sevgisinden daha çok celbeden bir şey yoktur.”

“Allah, yarattığı günden beri dünyadan ve kendini ona kaptırandan razı değildir, kıyamete kadar da olmayacaktır.”

“Dünya malı biriktirme peşinde koşan kibirli kimseler helak olacaklardır; ancak biriktirdiği malı her vesileyle çokça tasadduk eden kimseler müstesna!^[6] Fakat böyle kimseler de ne kadar azdırlar!”^[7]

Yine bize ulaşan bilgiye göre; Allah (c.c.), Hz. Musa’ya (a.s.) şöyle buyurmuştur:

“Ey Musa! Sakın dünya sevgisine kapılma! Çünkü bana, dünya sevgisinden daha büyük bir günah getiremezsin.”

**Hz. Mesih (a.s.),
dünya hususunda uyarıda bulunuyor**

Ayrıca bize ulaşan bilgiye göre; Hz. İsa (a.s.) şöyle buyurmuştur:

“Ey Havariler! Zenginlik, dünyada sevindirici olsa da ahirette zararlıdır... İnsanlar dünyada hürmet ve saygı gösterdikleri zenginleri ahirette ayaklarının altına alıp çiğneyeceklerdir. Onlar orada gelen geçen herkes tarafından çiğneneceklerdir... Sizlere şunu söylüyorum ki, zenginler göklerin egemenliğine giremeyeceklerdir...”

Yine seleften bazılarının şöyle dediği bize ulaşmıştır:

“Bir zengin ile aynı mecliste oturup sohbet etmektense bir kalenin surlarına çıkarılıp atılmayı tercih ederim.”

“Zenginlik, dünyada insana yüksek makam ve izzet sağlar; ancak ahirette zillete sebep olur.”

“Zengin kimsenin avurdu hep şişkin, salyası hep dışarıda olur.”

Bize ulaştığına göre; sahabeden bir zat Hz. Peygamber’e (s.a.v.); “Ümmetinin en kötülerini kimlerdir?” diye sorunca, “Zenginlerdir” buyurmuştur.

Hz. Musa (a.s.) ile Rabbi arasında, dünya hakkında bir konuşma

Yazık kendini dünya sevgisine kaptırana... Hz. Musa (a.s.) bir yere giderken yolda ağlayan bir adam görür, aynı adamın dönerken de ağladığını görünce şöyle der: “Ey Rabbim! Şu kulun senin korkundan ağlıyor!” Bunun üzerine Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurur: “Ey İmran oğlu! Madem benim korkumdan ağlıyor, gözyaşları ile birlikte beynini, düşüncelerini de terk edip öyle ellerini kaldırıp dua etseydi ya! Dünyayı seven bir kişi iken onu affetmem.”

Kendisini dünya sevgisine kaptıranlar şu ayeti kerimeleri hiç okumazlar mı:

“Kimler dünya hayatını ve onun güzelliğini isterlerse onlara istediklerini eksiksiz veririz. Ancak onların ahirette ateşten başka bir nasipleri olmaz. Dünyada yaptıkları boşa çıkmış, işe yaramamış olur.”^[8]

İşte dünyayı sevenlerin durumu budur. Allah (c.c.) cümlemizi, dünya sevgisinden muhafaza buyursun!

Ümmetin kurtuluşu âlimlerin sağlamlığı ile olduğu gibi, fesadı da âlimlerin bozulması ile olur

Kardeşlerim! Bilesiniz ki, ümmetin kurtuluşu da fesadı da âlimlere bağlıdır. Âlimlerden kimileri, Allah'ın (c.c.) insanlar üzerindeki rahmetidir, onlara uyan kişiler mes'ud olurlar; ancak öyle âlimler de vardır ki, ümmet için birer fitnedirler. Onlara uyan da helak olur.

Salih âlimin belirtileri

Allah'ın (c.c.) rızasına göre davranan, amellerini buna göre yapan ve ahireti dünyaya tercih eden âlimler, peygamberlerin vârisleri, halifeleridirler. Bunlar kullara nasihat eder, onları Allah'a (c.c.) çağırırlar. Mahşer gününde nurdan minberleri üzerinde peygamberlerle birliktedirler. Herkes kendi derdine düştüğü vakit onlar, güzel elbiseler ve muhteşem takılar kuşanmış halde büyük bir izzet-i ikram görecek, yakın-uzak birçok kimseye şefaet edeceklerdir. Bunlar, Allah'ın (c.c.) ümmet üzerine olan rahmet ve bereketidirler, insanları kurtuluş yoluna çağırırlar. Onların peşinden gidenler kurtuluşa erip me'sud olurlar. Ayrıca bu kimseler, kurtuluşlarına vesile oldukları insanların ecirleri kadar sevap da alırlar. Nitekim bu insanların özelliklerini anlatan birçok rivayet mevcuttur.

İlim ehli zatlardan birisi; *"Allah'a çağırın, salih amel işleyen ve ben Müslümanlardanım diyen kimseden daha güzel sözlü kim vardır?"* (Fussilet, 41/33) ayetini okumuş ve şöyle demiştir: *"Bu kimse Allah'ın (c.c.) sevdiği kuldur, Allah'ın (c.c.) velisi, seçkin ve hayırlı kuludur. Yeryüzünde Allah'ın en çok sevdiği insandır. Allah'ın (c.c.) davetine icabet etmiş, çağırısına kulak vermiş ve insanları da bu*

çağrıya icabet etmeye davet etmiştir. Bu çağrıya icabet ederken salih ameller işlemiş ve ben Müslümanlardanım demiştir. İşte bu insan Allah'ın (c.c.) halifesidir. Ey insanlar! İşte böyle âlimlerin peşinden gidiniz, bunları örnek ve önder edininiz ki, bahtiyar olasınız ve muvaffakiyet bulasınız!”

“Münafık âlim” tehlikesi

Dikkat ediniz! Bazı âlimler vardır ki, dünya hayatını ahirete tercih etmişler, Allah (c.c.) katında yer edinmektense dünya malı çoğaltmaya ve dünyada üstünlük sağlamaya yönelmişlerdir. Birçok insan da bunları örnek almış ve peşlerinden gitmiştir. İşte bu tür âlimler, ümmet için en kötü fitnedirler.

Sahip oldukları ilmi üç kuruşa satmışlar, konumlarını kaybetmemek için insanlara nasihat ve uyarıda bulunmayı terk etmişlerdir. Bunlar, içlerindeki bu dünya sevgisi ile nasıl bir hayır elde edebilirler ki? Zira Allah (c.c.) bu tür kimselere çok kötü bir son uyarısı yapmıştır. Doğrusu bunlar hem kendi günahlarını, hem de peşlerinden sürükledikleri insanların günahlarını sırtlanmış ve ahiretlerini mahvetmişlerdir. Yaptıkları ticaret çok kötü sonuçlanmış. Hem kendileri helak olmuşlar, hem başkalarını helak etmişlerdir. Bunlar şeytanın vârisleri ve davetçileridirler. Allah (c.c.) bu gibi kimselerin sayılarının artmasına fırsat vermesin!

Hz. Peygamber (s.a.v.), dünya hayatını tercih etmiş bu âlim tipinin fitnesi hakkında şu uyarıda bulunmuştur:

“Fakihler, dünya hayatına dalıp gitmedikleri sürece, peygamberlerden sonra bu dinin sağlıklı bir şekilde devam etmesini garanti edecek kimselerdir; fakat dünyaya daldıkları vakit artık dinlerine de güven duymayınız!”^[9]

“Yöneticiler âlimlerinden (Kurrâ) üstün hale gelmedikçe, hayırlılar şerlileri temize çıkarmadıkça ve salih kimseler ile günahkârlar birbirine hepten karışmadıkça bu ümmet hep Allah'ın muhafazasında olacaktır. Fakat bunlar gerçekleştiğinde Allah ümmetin üzerinden muhafazasını

kaldırarak, başlarına zorbaları musallat edecektir. Böylece o zorbalı ümmete en acı azabı reva göreceklerdir.”

“Ümmetin başına, kendilerine tevdi edilen işlere ihanet eden hain yöneticiler, tıpkı Yahudiler gibi fesat ve haksızlığa dalmış, hiçbir heybet ve mehabetleri kalmamış fâsık âlimler geçmedikçe kıyamet kopmaz”^[10]

Hz. Peygamber’e (s.a.v.); “İnsanların en kötüsü kimdir?” diye sorulduğunda; “Ümmetimin en kötöleri, şerli âlimlerdir. Allah onlardan ümmeti muhafaza etsin!” buyurdu.

Sahabeden bazılarının şöyle demiş oldukları rivayet edilir:

“Öyle bir zaman gelecek ki, camiler tıklım tıklım olacak; ancak insanlar hidayetden uzak ve harap halde olacaklar; çünkü o dönemin âlimleri, şu gök kubbe altında yaşamış en şerli kimseler olacaklardır.”

Rivayet edildiğine göre; Allah Teâlâ, Davud Peygamber’e (a.s.) şöyle vahyetmiştir:

“İşlerinde, dünya sevgisinden sarhoş olmuş âlimlerle istişare etme; çünkü öyle âlimler, sarhoşlukları ile seni saptırır, benim rızama ve sevgime giden yolda alıkoyarlar. Onlar, bana ulaşan yolda ilerleyen kullarımın yolunu kesen haydutlardır.”

İlim ehli kimselerden şu söz rivayet edilmiştir:

“Allah’tan (c.c.) ilim talep eden, sonra da dünya sevgisine kapılan kimse, gitgide Allah’tan (c.c.) uzaklaşır.”

Yine ilim ehli kimselerden birinin, “âlimlerin meclislerinde bulunma” hakkında şöyle dediği rivayet edilir:

“Bazı âlimlerin meclislerinde bulunmak fitnedir. Eğer âlim dünya sevdalısı ise kendini dünyaya kaptırmış ve gözünü dünya hırsı bürümüş ise o zaman onun meclisinde bulunmak fitnedir, cahil kimselerin cehaletini artırır. Böyle âlimlerin fitneleri nedeniyle mü’minlerin kalpleri fâsit olur ve günahkârlar iyice günaha dalarlar.” Bu sözü söyleyen zat daha sonra, “Bu tür kötü âlimler ahirete giden yolun üzerinde oturur ve Allah yolunda giden kulların yolunu keserler” demiş ve ağlamaya başlamıştır.

Hız. İsa'nın (a.s.) şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Fasit âlimler zahiren oruç tutar, namaz kılar, sadaka verir; fakat gerçekte Allah'ın kendilerine emrettiği şeyleri yapmazlar. İnsanlara ders verirler; ama kendileri hakkı öğrenmezler. Yaptıkları davranışlar, verdikleri kararlar ne de kötüdür onların! Dilleriyle sahtekârca tevbe ederler; fakat heva ve heveslerine göre amel ederler. Şunu biliniz ki, kalpleriniz kirli iken bedenlerinizi temizlemeniz hiçbir işe yaramaz, sizi kurtarmaz! Şimdi size hakikat olarak şunu söylüyorum! Halis unu alta geçiren, fakat işe yaramaz kepekleri üstte tutan elek gibi olmayın! Ne yazık ki, durumunuz bundan ibarettir; ağızınızdan hikmetli sözler çıkıveriyor; ama kin ve garez hâlâ kalbinizde bulunuyor!

Ey dünya kulları! Dünyaya olan şehveti bitmek tükenmek bilmeyen kimse nasıl ahiret saadetine ulaşabilir ki? Hakikat olarak size şunu söylüyorum; amelleriniz nedeniyle kalpleriniz iyice çürümüş durumdadır. Dünyayı dillerinizin altına, ilmi ise ayaklarınızın altına almış durumdasınız. Hakikat olarak size şunu söylüyorum; sözleriniz ahiret hayatınızı mahvetmiştir. Zaten ahiret saadetinden çok dünya saadetini istiyorsunuz. Sizden daha büyük bir hüsrân içinde olan var mıdır? Ah bir bilseniz!!

Yazık sizlere! Ruhbanlaşmış kimselerin mahallesinde ikamet ediyor ve Allah'a giden yolda yürüyenlere yol mu açıyorsunuz? Aslında siz dünya malı sahibi olanlara dünyadan vazgeçmelerini söylerken o malları usulca size teslim etmelerini istiyorsunuz. Yazık size! Düşünün bir kere, içerisi zifiri karanlık olan bir evin damına kandil konulmasının ne faydası olur? İşte sizin durumunuz da budur; kalpleriniz zifiri karanlık halde iken ağızlarınızda ilim olsa neye yarar ki!

Ey dünya kulları! Sizler ne ilmi ile amel eden âlimlerden, ne takva sahibi abid kullardan, ne de hür ve saygın kimselersiniz! Dünyanın sizin kökünüzü kazıması, yüzüstü yere çakması, burunlarınızı sürmesi ve perçemlerinizden yakalaması yakındır! Sonra sahip

olduğunuz ilim sizi tersyüz edecek, Hâkimler Hâkimi olan Allah'ın huzurunda yapayalnız olarak dikecek ve bütün kötülüklerinizi gözünüzün önüne serecektir. Ondan sonra da Allah sizlere bu amellerinizin cezasını verecektir!"

Kardeşlerim! Bakın, bu tür âlimler fasit âlimlerdir, insan kılıklı şeytanlardır, insanları fitneye sürükleyen kimselerdir. Dünyanın zenginlik ve refahının peşinde koşmuş, onu ahirete tercih etmişlerdir. Dünya kazancı için dini zelil etmişlerdir. Bunlar dünyada itibarsız ve rüsva oldukları gibi, kerem sahibi Allah (c.c.) rahmeti ile onları bağışlamaz ise ahirette de perişandırlar.

Ayrıca gördüm ki, ahirette helak olmak pahasına kendisini dünyaya kaptırmış olan bu kimselerin dünyadaki sevinçleri de kederlerle, sıkıntılarla karışık haldedir. Bunlar türlü kederlerle doludurlar, günahları çeşit çeşittir, sonları ise helak ve telef olmaktadır. Güya dünya mutluluğu peşinde koşan bu zavallıların sevinçleri kursaklarında kalmış, mutlulukları bedbahtlığa dönüşmüştür. Böylece, bu iflah olmaz dünya sevgisinden dolayı hem dünyayı hem ahireti kaybetmişlerdir, üstelik ahirette kendilerini bekleyen azabı tahmin bile edemezler! İşte bu, apaçık hüsrânın ta kendisidir!

Mal biriktirme konusunda şer'î delil toplamak Allah'a (c.c.) ve Resulüne iftiradır

Bundan daha feci bir musibet var mıdır?

Kardeşlerim! Çok dikkatli olunuz! Her daim Allah'ı (c.c.) murakabe ediniz, şeytanın ve onun insan dostlarının, Allah (c.c.) katında hiçbir değere sahip olmayan bir takım yöntemlerle sizi aldatmalarına fırsat vermeyiniz! Doğrusu onlar hem dünya kazancı için rezil rüsva olup hırlaşmakta, hem de bu yaptıklarını mazur göstermek için bir takım deliller ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Hatta Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ashabının da mal sahibi olduklarını söylemekte, kendilerini onların adları ile meşrulaştırmak

istemektedirler. Dünyaya vurulmuş bu kimseler, mal toplayıp biriktirmelerini insanlara mazur gösterebilmek için sahabeleri alet ederler. Oysa şeytan onları çarpmış, büsbütün felakete sürüklemiştir de haberleri yoktur!

Abdurrahman b. Avf ve diğer sahabelerin mallarını bu konuda delil göstermenin yanlışlığı

Yazık sana ey kendini dünyaya kaptırmış kişi! Abdurrahman b. Avf'ın mal sahibi olmasını delil göstermen şeytanın bir tuzağıdır, aslında senin dilinle konuşan şeytanın ta kendisidir. Çünkü sahabenin ileri gelenlerinin sırf dünya süsü, zenginliği ve şerefi için mal peşinde koştuklarını söylediğin anda, o yüce insanlar hakkında cahillik etmiş, onları çok kötü bir şeyle suçlamış olursun.

Diğer taraftan helal mal kazanmaya çalışmanın çalışmamaktan daha hayırlı olduğunu iddia ettiğin zaman ise Hz. Muhammed (s.a.v.) ve diğer peygamberler hakkında yakışıksız konuşmuş olursun; çünkü bu iddian ile onları, sen ve senin gibilerin peşinden koştuğu bu büyük (!) hayrı istememekle suçlamış, onları cahillikle itham etmiş olursun.

Helal mal kazanmaya çalışmanın çalışmamaktan daha üstün olduğunu iddia ettiğin zaman, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ümmete mal biriktirmeyi yasaklarken, bile bile onlara doğruyu nasihat etmediğini, hatta onları aldattığını söylemiş oluyorsun!

Fakat gök kubbenin Rabbine yemin olsun ki, senin bu iddiaların Hz. Peygamber'e (s.a.v.) iftiradır; çünkü o, ümmetine en doğru şekilde nasihat etmiş onlara karşı hep müşfik ve merhametli olmuştur.

Evet, helal mal kazanmaya çalışmanın çalışmamaktan daha üstün olduğunu iddia ettiğin zaman, aslında Allah'ın (c.c.) kullarına mal biriktirmeyi yasaklarken onların hayrını düşünmediğini iddia etmiş olmaktadır; çünkü senin iddiana göre mal biriktirmenin biriktirmemekten daha faziletli olduğu bilinmektedir ve -hâşâ-, Allah (c.c.) mal biriktirmeyi

yasaklarken, aslında helal mal biriktirmenin biriktirmemekten daha hayırlı olduğunu bilmemekte, o yüzden yasaklamaktadır. Sen ise mal biriktirmenin hayır ve faziletini Rabbinden daha iyi bilmektesin! Allah (c.c.) senin bu cehaletinden münezzehtir.

Ey aldanmış zavallı kişi! Sahabelerin mallarını delil olarak kullanmayı sana hoş göstermekle şeytanın seninle nasıl oynadığını, seni ne hale getirdiğini bir düşün!

Yazık sana! Abdurrahman b. Avf'ın mal sahibi olmasının sana delil olacak bir tarafı yoktur, çünkü Abdurrahman b. Avf, kıyamet günü geldiğinde, dünyada günlük bir lokmadan fazla bir şey sahibi olmamış olmayı dileyecektir. Rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Kıyamet günü zengin-fakir herkes, dünyada sadece bir lokmadan başka bir şeye sahip olmamış olsaydım diye isteyecektir.”^[11]

Ka'b ve Ebu Zerr arasındaki mesele

“Öğrendiğimize göre; Abdurrahman b. Avf vefat ettiğinde bazı sahabeler:

‘Abdurrahman b. Avf bu kadar mal bırakarak vefat ettiği için onun hakkında endişe ediyoruz’ demişlerdi.

Bunu duyan Ka'b el-Ahbar şöyle dedi:

‘Sübhanallah! Onun için neden endişeleniyorsunuz ki? Malını helal bir şekilde kazandı ve helal bir şekilde infak etti.’

Bu sözler Ebu Zerr'in kulağına varınca eline bir deve kemiği geçirdi ve kızgın bir şekilde çıkıp Ka'b'ı aramaya koyuldu. Olayı duyanlar hemen Ka'b'a haber verdiler. O da korkusundan kaçıp Hz. Osman'ın yanına sığındı, durumu ona anlatıp yardım istedi. O sırada Ebu Zerr, ortalıkta sorup soruşturuyor, Ka'b'ın izini sürüyordu. Nihayet Hz. Osman'ın evine geldi. İçeri girdiğinde Ka'b hemen kalkıp Hz. Osman'ın arkasına saklandı. Ebu Zerr ona şöyle dedi:

‘Seni Yahudi kadının çocuğu seni! Demek Abdurrahman b. Avf'ın bıraktığı malda ne var diyorsun ha! Şunu bil ki bir

keresinde Hz. Peygamber Medine'de, ben de yanında iken Uhud'a doğru yürümeye başlamış ve bana; 'Ey Ebu Zerr!' diye seslenmişti. Ben de 'Buyur Ey Allah'ın resulü' demiştim. Bunun üzerine şöyle buyurmuştu: 'Dünya malı biriktirme peşinde koşan kimseler ahirette azıksız kalacaklardır; ancak biriktirdiği malı her vesileyle çokça tasadduk eden kimseler müstesna!^[12] Fakat böyle kimseler de ne kadar azdırlar!^[13] Daha sonra bana döndü ve 'Ebu Zerr!' dedi, ben de 'Buyur, anam babam sana feda olsun, Ey Allah'ın Resulü!' dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Ben Uhud Dağı kadar servetim olmasını, onu Allah yolunda harcamayı ve öldüğüm günde iki kıratı arkamda bırakmış olmayı istemem!' Ben 'Yoksa yanlışlık mı var Ey Allah'ın Resulü! Yoksa iki kantar mı demek istiyorsun?' dedim^[14]. Cevap olarak şöyle dedi: 'Sen (kantar demek suretiyle) çoğu kastediyorsun!'

Ey Yahudi kadının çocuğu! Sen 'Abdurrahman b. Avf'ın geride bıraktığı servet için zarar yoktur' diyorsun ha? Sen de yalan söylüyorsun, böyle söyleyen herkes de!'

Ebu Zerr meclisten çıkıp gidinceye kadar korkusundan sesini hiç çıkarmadı."

Rivayet olunduğuna göre; Abdurrahman b. Avf'a Yemen'den bir kervan geldi ve bu sebeple Medine'de adeta kıyamet koptu. Hz. Âişe (r.anha):

"Bu ne gürültüdür?" diye sorunca cevap:

"Abdurrahman'ın kervanı geldi de onun için bağıryorlar" denildi.

Hz. Âişe:

"Allah ve Allah'ın Rasûlü doğru söyledi!" dedi.

Bu haber Abdurrahman'ın kulağına gitti. Abdurrahman Hz. Aişe'ye:

"Bunun anlamı nedir?" diye sordu.

Bunun üzerine Hz. Âişe, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğunu söyledi:

"Ben cenneti gördüm! Baktım ki muhacirlerin ve Müslümanların fakirleri koşa koşa cennete giriyorlardı.

Zenginlerden hiç kimsenin, sürünerek dahî olsa onlarla beraber cennete girdiğini görmedim.”[15]

Bunu duyan Abdurrahman şöyle demiştir:

“Kervandaki develer de sırtlarındaki mallar da Allah yolunda sadaka olsun. Kervanı getiren köleler âzâd edilmiştir. Bütün bunları onlarla beraber cennete koşarak girmemi temin eder ümidiyle yapıyorum.”

Rivayet olduğuna göre; Hz. Peygamber, Abdurrahman b. Avf’a şöyle dedi:

“Sana gelince, muhakkak sen, ümmetimin zenginlerinin ilk cennete girecek olanısın. Fakat cennete ancak sürünerek girebileceksin!”[16]

Yazık sana ey kendini dünyaya kaptırmış ve mal yığmanın doğruluğuna delil getirmeye çalışan kişi! İşte Abdurrahman b. Avf! Faziletiyle, takvasıyla meşhur olan, iyilikleriyle, malları Allah (c.c.) yolunda vermesiyle, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) arkadaşlığıyla ve cennet ile müjdelenmesine rağmen, helâlinden kazanıp iyilik yaptığı halde kazandığı maldan dolayı kıyamet gününde durdurulur. Muhacirlerin fakirleriyle beraber cennete yürüyerek girmekten men edilir. Ancak malını Allah (c.c.) yolunda isteyerek verdiği için onların ardından sürünerek cennete gider. Acaba bizim gibi dünya fitnesine dalanlar hakkında ne olacağını sanıyorsun?

Sonra ey aldanmış zavallı kişi! Sana hayret etmemek ne mümkün! Onca şüphe ve haramın içerisinde yüzüyor, kazanç elde etmek için en rezil insanlar karşısında rüsva oluyor, sonra da kalkıp Abdurrahman b. Avf’ı istismar ediyor ve “ne yani, ben mal yığmışsam ashab-ı kiram da mal yığmıştır” diyorsun. Sanki her konuda onlara benziyorsun da bir bu kaldı! Yazık, çok yazık! Bak, bu yaptığın kıyas tam şeytanca bir kıyastır, onun dostlarına fısıldadığı fitnelerdendir. Gel sana seni ve selefi biraz anlatayım da bu sayede sen de kendi rezaletlerini ve ashabın faziletlerini tanımış olasın! Evet, onlardan bazılarının malları vardı; fakat bu malı, sırf dilenci durumuna düşmemek ve Allah (c.c.)

yolunda harcamak için, helâl olarak kazanmış, helâl olarak yemişler, normal olarak harcamış, geri kalanını tamamen infak etmişler ve o malda bulunan yoksul hakkını asla esirgememişlerdir. Cimrilik yapmamışlar, hatta o malın çoğuyla Allah (c.c.) için cömertlik yapmışlar, bazıları bütün malını bu yolda harcamış, sıkıntılı anlarda başkalarını kendilerine tercih edip fedakârlık yapmışlardır. Allah (c.c.) için söyle! Sen de böyle misin? Hayır, yemin olsun sen onlara hiç de benzemiyorsun!

Mal biriktirme konusunda sahabenin tutumunun detayları

İmdi; ashabın ileri gelenleri fakirliği severlerdi, geçim endişesi taşımazlardı. Rızık konusunda Allah'a (c.c.) tam güvenirler, O'nun takdiriyle sevinirler, belâyâ razı olur, varlıkta şükredici ve yoklukta sabredici davranırlardı. Bütünüyle Allah'a (c.c.) boyun eğmiş tevâzu sahibi kimseler idiler. Makam, üstünlük ve mal sevgisinden titizlikle kaçınırlardı. Sadece kendilerine yetecek asgari miktarda helal şeylerle yetinirler, bundan fazla dünya malına göz dikmezlerdi. Dünyayı verip ahireti almayı yeğlemiş, onun zorluklarına sabretmiş, acılarına katlanmış, nimet ve bolluğundan uzak durmuşlardı. Şimdi Allah (c.c.) için söyle! Sen de böyle misin? Hayır, yemin olsun sen onlara hiç de benzemiyorsun!

Rivayet olduğuna göre; onlar dünya kendilerine yönelip geldiğinde üzülür ve "Bir günah işledik ki Allah Teâlâ'dan onun cezası hemen bize gelmiştir" derler, fakirlik başlarına geldiğinde ise "Salih kulların alâmeti olan fukaralığa merhaba!" derlerdi.

Rivayet olduğuna göre; sahabeden biri sabahleyin ailesinin yanında (evde) biraz azık oldu mu üzülür, hiçbir şey olmadığı zamanlarda ise sevinirdi. Bir gün kendisine:

"Herkes senin yaptığını tersini yapıyor... Onların yanında bir şey varsa seviniyor, yoksa üzülüyorlar. Oysa sen böyle

değilsin, bu neden böyledir?” denildi.

Bunun üzerine dedi ki:

“Sabahleyin çoluk çocuğumun yanında bir şey yoksa sevinirim; çünkü o zaman Hz. Peygamber’i örnek almışım demektir. Ama evde bir şey varsa, işte o zaman üzülürüm; çünkü o zaman Hz. Peygamber’in aile efradına benzerliğim ortadan kalkmış demektir.”

İşittiğimize göre onlar, bir rahatlama ve bolluk durumuna girdiklerinde üzülerek ve korkarak; “Bu da neyin nesidir? Bizim böyle nimetlerle ne işimiz olur? Acaba hakkımızda ne murat edilmiş olabilir?” derler; fakat meşakkat ve belâ dolu günler geçirdiklerinde ise sevinir ve “İşte şimdi Rabbimiz bize mükâfatlarının sözünü vermiş oluyor. Onunla anlaşmış bulunuyoruz!” derlerdi. Hatta içlerinden bazıları; “En çok memnun olduğum gün, eve gittiğimde evdekilerin ihtiyaç içerisinde olduklarına dair şikâyetlerini ilettikleri günlerdir” derlerdi.

Rivayet edildiğine göre; sahabeden bazıları şöyle demiştir:

“En mutlu günüm bana, ‘Evde hiçbir şey kalmadı, ne yiyecek bir lokma, ne de bir dirhem!’ denildiği gündür; çünkü Allah bir kulu sevdiği zaman onu imtihan eder.”

İşte selefin durumu bu idi, hatta onlar bizim bu anlattığımızdan çok daha büyük fazilete sahip insanlar idiler. Şimdi Allah (c.c.) için söyle, sen de böyle misin? Hayır, yemin olsun sen onlara hiç de benzemiyorsun!

Dünya malına kendisini kaptırmış kişilerin halleri hakkında tafsilat

Ey aldanmış zavallı kişi! Şimdi bu selefin özelliklerinin tam tersi olan senin özelliklerini anlatayım da dinle! Zengin olduğunda tuğyan edersin, bollukta haddi aşarsın. Sevindiğinde alabildiğine kendini kaybeder, nimetlerin sahibine şükretmeyi aklına getirmezsın. Musibet durumunda ümitsiz düşer, sıkıntı anında perişan olursun, kaza ve kadere razı olmazsın.

Evet! Fakirlikten nefret eder, yoksulluktan burun kıvrırırsın. Fakirlik, mü'minlerin iftihar ettiği bir vasıf iken sen ise onların iftihar ettiği bu vasfı hor görürsün. Fakirlik korkusundan durmadan mal istif edersin; çünkü Allah'ın (c.c.) sana yeterince rızık vermeyeceğini düşünür, O'nun hakkında su-i zan beslersin, verdiği güvenceye pek inanmazsın. Bundan öte günah mı arıyorsun artık!

Muhtemelen sen malı, dünyanın nimetlerinden, zevk ve sefasından yeterince yararlanmak için topluyorsun. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Ümmetimin en şerlileri nimetler içinde yüzen ve bu kadar çok nimetten artık bedenleri zarar gören kimselerdir.”

İlim ehlinden biri demiştir ki:

“Kıyamet gününde bir gurup gelecek, dünyada işlemiş oldukları sevaplarını isteyeceklerdir. Onlara denilecek ki: ‘Siz dünya hayatında bütün zevklerinizi yaşayıp bitirdiniz, sefa sürdürdünüz, şimdi ise bu alçaltıcı azap ile cezalandırılacaksınız. Çünkü yeryüzünde haksız yere kibirleniyordunuz.’ (Ahkaf, 20) Oysa sen hâlâ gaflettesin! Dünyanın zevk ve sefasından dolayı kendini ahiret nimetinden mahrum etmişsin! Bu ne büyük bir perişanlık, ne dehşetli bir musibettir!”

Evet! Sen malı belki de zenginlik, bilgelik ve makam sahibi olmak ve insanlara karşı böbürlenmek için topluyorsun. Hâlbuki rivayet edildiğine göre; zenginlik veya böbürlenmek üzere dünya peşinde koşan kimse, Allah (c.c.) Teâlâ kendisine gazap ettiği halde O'nun huzuruna çıkar. Oysa sen, zenginlik ve yücelik talep ederken Allah'ın (c.c.) sana isabet edecek olan ilâhî gazabını hiç hesaba katmıyorsun.

Evet! Belki de dünyada kalmak senin için Allah'ın (c.c.) katına gitmekten daha sevimli görünüyor! Anlaşılan sen, Allah Teâlâ'nın katına çıkıp onun nimetlerine mülâki olmayı pek haz etmiyorsun. Allah'a (c.c.) yemin olsun, seninle mülâki olmayı Allah Teâlâ hiç istemez; ama sen bunun farkında bile değilsin, hatta belki de elinden kaçan dünya fırsatlarına üzülüyorsun.

Rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Elinden kaçırdığı dünya malı için üzülen kimse, bir yıllık mesafe kadar cehenneme yaklaşmış olur.”^[17]

İşte sen Allah'ın (c.c.) azabına gittikçe yaklaştığın halde, hiç aldırış etmeksizin, kaçırdığın dünya için üzülüyorsun.

Evet, bazen dünyada bolluk kazanmak için dinden çıktığın dahi olur. Dünya kazancının iyi gitmesi seni sevindirir, gönlünü hoş eder; ama bilesin ki, rivayet olunduğuna göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Kim dünyayı sever ve dünya ile meşgul olursa ahiretin korkusu onun kalbinden silinir.”

Rivayet olunduğuna göre; ilim ehlerinden biri şöyle demiştir:

“Sen elinden kaçan dünya malının hesabını yapmaktasın, oysa onu ele geçersen de onunla sevinmenden dolayı hesap vereceksin. Kim dünyayı sever ve dünya ile meşgul olursa ahiretin korkusu onun kalbinden çekilip alınır. Sen dünyanla seviniyorsun; ama gel gör ki, Allah (c.c.) korkusu kalbinden çekilip alınmış bulunuyor. Evet, görünen o ki, senin dünya işlerine verdiği önem, ahiret işlerine verdiği önemin birkaç katıdır. Senin için musibet, dünyevi zarardan ibarettir. Belki de günahlarından daha çok malın eksilmesinden korkuyorsun. Dünyada yükselmek için yaptığın bütün rezillikleri, topladığın bütün kirleri çekinmeden insanlara verebilir ve Allah'ı (c.c.) kızdırdığın halde insanları razı etmeye çalışabilir, böylece onlardan saygı ve hürmet görebilirsin.”

Yazık sana! Bir düşün! İnsanların seni bu dünyada hakir görmeleri, kıyamet gününde Allah'ın (c.c.) hakir görmesinin karşısında nedir ki? Ama sen kötülüklerini insanlardan gizlemeye çalışıyor; fakat Allah'ın (c.c.) onları görmesine aldırış etmiyorsun. Allah (c.c.) nezdinde rezil olmak senin için insanların karşısında rezil olmaktan daha kolay görünüyor! Demek ki, senin gözünde kullar, Allah'tan (c.c.)

daha kıymetlidirler. Allah Teâlâ senin cehaletinden yücedir, münezzehtir.

Yazıklar olsun, hatta yuh olsun sana! Sahip olmadığın başka kötü özellik mi kaldı? Bütün bu kötülükler sende varken tertemiz selefın dengi misin? Bu kadar pisliğe bulaşmış olduğun halde seçkin sahabenin servet edinmesiyle nasıl kendi durumuna delil getirirsin?

Eyvah ki ne eyvah! Selef nerde, sen nerdesin! Aranızda dağlar var! Yemin olsun, rivayet edilmiştir ki, selef, Allah Teâlâ'nın kendilerine helâl kıldığı dünya hususunda, sizin haram hususundaki titizlik ve çekingenliğinizden daha titiz/zahid ve çekingen idiler. Sizin zararsız görüp basite aldığınız şeyler onlara göre insanı helâke sürükleyen şeylerden sayılırdı. Onlar küçük günah ve hataları, sizin büyük günahları önemsemenizden daha çok önemser, dikkate alırlardı.

Keşke senin malının en temiz ve helâli onların şüpheli malları gibi, senin orucun onların iftarı gibi, senin ibadetteki gayretin onların gevşemeleri ve uykuları gibi olabilseydi! Onların hayırlarının kabul olmadığından korktukları kadar, sen de günahlarından korkmuş olsaydın. Keşke bütün iyiliklerin onların bir tek iyiliğine denk olabilseydi.

Sahabeden biri şöyle demiştir:

“Siddîkların ganimeti, kaçırdıkları dünyalıklarıdır. Onların tamahları, dünyanın onlardan kaçmış halidir. Böyle olmayan bir kimse, dünya ve ahirette onlarla beraber olmaz.”

Aman ya Rabbi! İki grubun arasındaki fark ne kadar büyüktür! Bir tarafta Allah (c.c.) katında yüce olan sahabenin seçkinleri, diğer tarafta ise sizin gibi, Allah (c.c.) rahmetiyle affetmediği takdirde cehennemın dibini boylayacak aşağılıklar!

Zamanımızda “helal”in azalmış olması

Bu hakikatlerden sonra sen, eğer mal toplamak hususunda iffetini muhafaza edip dilenci durumuna düşmemek ve Allah

(c.c.) yolunda vermek için mal biriktirdiğini, bu konuda sahabeye uyduğunu iddia ediyorsan, durumunu iyice düşün!

Yazık sana! Onların kendi zamanlarında gördükleri kadar bol helali acaba sen de zamanında görebilir misin? Onların ihtiyatlı davrandıkları gibi, helâli aramakta ihtiyat gösterebileceğini sanıyor musun? Rivayet edildiğine göre; sahabeden biri şöyle demiştir:

“Biz haramın bir kapısından içeri gireriz korkusundan helâlin yetmiş kapısını terk ediyorduk.”

Acaba sen böyle bir ihtiyatı kendinden bekleyebilir misin? Hayır! Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki, senin böyle olduğunu sanmıyorum!

Yazıklar olsun sana! Şunu iyi bil ki, hayırlı işler için mal biriktirme bahanesi, şeytanın bir hilesidir. Şeytan, sevap bahanesiyle seni şüpheli ve haramla karışık kaynaklardan mal kazanmaya sevk etmek ister. Oysa rivayet olduğuna göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Haram olduğu kesin olmayan şüpheli şeylerden sakınmayan, bunlara cüretle yaklaşan kişi, harama girmeye yaklaşmış olur.” [18]

Ey mağrur, ey aldanmış kişi! Bilmez misin, şüpheli şeylerden sakınman ve harama düşmekten korkman, Allah (c.c.) katında senin için, şüpheli şeylerden kazanacağın maldan ve o kazançtan yapacağın Allah (c.c.) yolundaki harcamalardan daha iyi ve daha üstündür. İlim ehli bir zattan rivayet olduğuna göre şöyle söylemiştir:

“Helâl olmamasından korkarak bir dirhemi bırakmak, helal mi haram mı olduğu belli olmayan şüpheli kaynaktan kazanılan bin dirhemi sadaka vermekten daha hayırlıdır.”

Be hey zavallı! Demek, “Ben şüpheli kaynaklardan kazanarak harama düşmeyecek kadar takva ve titizlik sahibiyim, malı da helâlinden ve Allah yolunda sarf etmek için topluyorum” diyorsun? Kabul edelim ki, iddia ettiğin gibi takvada büyük bir merhale kat etmişsin, bu durumda yine de titiz davranman, şüpheli şeylerden uzak durman gerekir!

Nitekim sahabenin seçkinleri hesaba çekilmekten çok korkarlardı. Rivayet olunduğuna göre; onlardan biri şöyle demiştir:

“Beni Cuma namazından alıkoymayacak dahi olsa, her gün helâlinden bin dinar kazanıp Allah yolunda infak etmek yine de hoşuma gitmez.” Bunun üzerine kendisine, “Neden?” diye sorulunca cevap olarak şöyle demiştir: “Çünkü böyle yaptığım takdirde, kıyamet gününde durdurulup ‘Bu malı nerden kazandın ve nereye infak ettin?’ diye sorguya çekilmekten kurtulmuş olurum.”

İşte bu takva sahibi insanlar, İslâm’ın ilk dönemlerinde yaşadılar. Onların zamanında helal var idi. Buna rağmen hesaptan korkarak mal edinmeyi terk ettiler. ‘Malın helali bile haramından beri olmaz’ korkusundan ötürü ondan uzak durdular. Sen ise ümmetin ilk dönem seleflerinin göçüp gittiği şu son dönem ehlinden olduğun ve yaşadığın dönemde helal çok nadir olduğu halde hâlâ şüpheli şeylerden mal kazanmaya çalışmakta, kirli şeylere üşüşmektensin. Sonra kalkmış, malı helâlinden kazandığını ve topladığını iddia ediyorsun.

Yazık sana yazık! Bu devirde helâl nerede var ki, sen de onu toplamış olarsın?

Allah (c.c.) karşısında sorumluluklar

Diyelim ki, helal malı buldun... Zenginliğin kalbini bozmasından hiç mi korkmazsın? Rivayet olunduğuna göre; sahabeden bazıları, helâlinden bir mirasa sahip olduklarında bile kalplerinin fesada uğramasından korkarak o mirası bırakırlardı. Acaba sen kalbinin, sahabîlerin kalplerinden daha takva sahibi olacağını, kalbinin haktan ayrılmayacağını mı sanıyorsun? Eğer böyle düşünüyorsan, işi gücü kötülük emretmek olan nefsine pek fazla hüsn-i zan gösteriyorsun demektir!

Yazık sana yazık! Bak ben sana nasihat ediyorum. Bana kalırsa sen sadece gülük lokman ile yetin! Sevap

işleyeceğim diye sakın malı yığma, kendini hesaba maruz bırakma! Çünkü Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Hesaba çekilme konusunda uysal olmayan, 'ben bu hesabı veririm' diye cedelleşen kişi azap çeker!"^[19]

"Kıyamet gününde haramdan mal toplamış, topladığını haram yerlere sarf etmiş kişi Allah'ın huzurunda getirilir ve 'bunu ateşe götürün!' denir. Helâlinden mal toplamış; fakat haram yerlere sarf etmiş başka bir kişi getirilir ve onun için de 'bunu ateşe götürün!' denir. Sonra helalinden mal kazanmış ve helal yerlerde harcamış bir kişi getirilir. Onun için de denilir ki: 'Dur bakalım! Belki bu malı kazanırken farz olan namazda kusur yapmış, onu vaktinde kılmamış, rükûsunda, secdesinde veya abdestinde kusur etmişsindir.' O kişi: 'Hayır yâ Rabbî! Ben bu malı helâlinden kazandım, helâl yerlerde harcadım ve bu malı kazanayım derken senin farz kıldığın herhangi bir ibadette hiçbir şey eksik bırakmadım' der. Bu sefer ona: 'Belki bu malın içerisinde bir bineğin, bir giysinin yahut övündüğün bir başka şey olmuştur' denilir. O ise: 'Hayır ya Rabbî! Katmadım ve hiçbir şeyle böbürlenmedim!' der. Sonra ona: 'Belki sen, sana vermeyi emrettiğim yakın akrabaların, yetimlerin, miskinlerin ve yolcuların haklarından birinin hakkını vermemişsindir!' denir. O ise: 'Hayır ya Rabbî! Ben bu malı helalinden kazandım, helal yerlerde harcadım. Bana farz kıldığın hiçbir şeyi eksik bırakmadım, kibir ve gurura kapılmadım. Bana hakkını vermeyi emrettiğin hiçbir kimsenin hakkını kısmadım' der. Bunun üzerine, sözü edilen bu hak sahipleri getirilir ve yüzleştirilir. Onlar da derler ki: 'Ya Rabbî! Sen ona verdin, onu zengin kıldın. Onu aramızda yarattın. Bize vermesini emrettin!' Neticede eğer o kişi gerçekten de onlara haklarını vermişse, bununla beraber farzlardan hiçbir şeyi eksik bırakmamış ve malına herhangi bir haram veya kibir katmamışsa ona denilir ki: 'Daha dur! Sana vermiş olduğum yiyeceklerin, içeceklerin, yediğin lokmaların,

aldığın lezzetlerin şükürünü nasıl ettin söyle bakalım! Kısacası, o kişi durmadan sorgu suale çekilir!”

Yazık sana! Düşünsene, senin gibi dünyaya aldanıp adım adım günahlara batan kişilerden başka kim böyle bir sorguya maruz kalır? Bir düşün! Bu rivayetdeki kişi helal mal kazanmış, hakların tamamını yerine getirmiş, farzları hakkıyla eda etmiş ve buna rağmen bu hesaba maruz kalmıştır. Acaba bizim gibi dünya fitnesine dalan, dünyanın şehvet ve ziynetleri içinde yüzenlerin hali nice olur?

Mal biriktirmektense onu terk etmek daha hayırlıdır

Yazık sana! Bak işte takva sahibi insanlar bu sorgu suallerden korktukları için dünyaya dalmaktan korkmuşlar, kendilerine yetecek kadarıyla razı olmuşlar, mal dışındaki vesilelerle hayır ve hasenatın bütün çeşitlerini yapmışlardır. İşte senin için bu hayırlı insanlar ne güzel örneklerdir. Eğer sen onlara uymaktan kaçınır, üstün takva sahibi olduğunu, malı da iffetli kalmak, Allah (c.c.) yolunda infak etmek için helalinden kazandığını ve infak ettiğini, malın ev zenginliğin kalbini değiştirip bozmayacağını iddia etsen ve gizli-açık hiçbir durumda Allah'ın (c.c.) gazabına maruz kalacağın işler yapmazsan... Evet, işte tam böyle olsa bile -ki böyle de değilsin- yine de yetecek kadar mal ile iktifa etmelisin. Böylece servet sahipleri sorgu sual için durduruldukları zaman onlardan ayrılır, ilk safta Muhammed Mustafa'nın (s.a.v.) grubuyla sıratı geçip gidersin. Ne sorgu, ne de hesap için durdurulmazsın! İşte burada seçim senin, varacağın son ya selamet veya felakettir. Nitekim Hz. Peygamber'den (s.a.v.) şöyle rivayet edilmiştir:

“Muhacirlerin fakirleri, zenginlerinden beş yüz sene önce cennete gireceklerdir.”^[20]

“Mal sahibi zenginler, Allah'ın dilediği kadar, susuz bir şekilde alıkonulacaklardır.”^[21]

“Mü’minlerin fakirleri, zenginlerinden önce cennete girecekler, yiyecekler, zevklenecekler. Zenginler ise dizleri üzerine çökmüş bekleyecekler. Yüce Allah onlara şöyle seslenecektir: ‘Siz insanların hâkimleri ve önderleri idiniz. Şimdi söyleyin bakalım; size verdiğim nimetleri nasıl kullandınız?’”^[22]

Rivayet olunduğuna göre; ilim ehlinde biri şöyle demiştir:
“İlk safta Hz. Muhammed ve arkadaşları ile beraber olmayıp buna karşılık da yeryüzünün kırmızı develerinin hepsi bana verilse bu durum beni sevindirmez.”

Kardeşlerim! O halde, yükleri hafif mü’minlerin zümresi ile çabucak cennete gitme fırsatını değerlendirin! Hz. Peygamber’den (s.a.v.) ve takva sahibi mü’minlerden geri kalmaktan korkun!

Duyduğuma göre; sahabeden biri susamış, su istemiş... Kendisine bal şerbeti getirilmiş. Onu içince gözleri dolmuş, sonra ağlamış ve ağlatmıştır. Sonra gözyaşlarını yüzünden silerek konuşmak istemişse de ağlamaktan konuşamamıştır. Ağlaması iyice fazlalaşınca kendisine:

“Bütün bu ağlamalar bir bal şerbeti için mi?” diye sorulmuş, o da şöyle demiştir:

“Evet! Ben bir gün Hz. Peygamber’le (s.a.v.) beraber evde bulunuyordum. Yanımızda başka kimse yoktu. Kendisinden bir şeyi uzaklaştırmaya çalışıyor ve ‘Benden uzaklaş!’ diyordu. Bunun üzerine dedim ki: ‘Anam ve babam sana fedan olsun! Önünde kimseyi göremiyorum. Kiminle konuşuyorsun?’ Şöyle buyurdu: ‘Şu dünyadır. Bütün güzelliğiyle bana doğru uzanmakta ve ‘Ey Muhammed! Beni tut’ demektedir. Ben de ona ‘Benden uzaklaş!’ dedim. Bana dedi ki: ‘Ey Muhammed! Eğer sen benim elimden kurtulsan bile, muhakkak ki ardından gelenler elimden kurtulamayacak!’”^[23]

O sahabî devamla şöyle dedi:

“İşte ben de korkuyorum ki, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) uzaklaştırdığı dünya benim yakama yapışmış olup, Hz.

Peygamber'den (s.a.v.) beni uzaklaştırmış olsun!”

Kardeşlerim! İşte bunlar ümmetin en hayırlı insanları! Hz. Peygamber'den (s.a.v.) kendilerini bir yudum suyun uzaklaştırmasından korkarak ağladılar.

Be hey zavallı! Sen ise nimetlerin ve şehvetlerin, hem de haram ve şüphelilerden kazanılan şehvetlerin içinde yüzmektesin. Buna rağmen Hz. Peygamber'den (s.a.v.) ayrılacağından korkmuyorsun! Yazıklar olsun, ne kadar da cahilsin! Eğer kıyamette Hz. Peygamber'den (s.a.v.) geri kalırsan, öyle dehşetler göreceksin ki, o dehşetlerden melekler ve peygamberler bile korkmaktadır! Eğer bu imtihandaki yarışmada geri kalırsan, tekrar yetişmen, hesabı verip cennete girmen çok ama çok uzun sürecektir! Eğer çok dünya malına sahip olmak istersen çok çetin bir hesaba tutulursun, az ile kanaat etmezsen mahşerde uzunca bekletilir, ağlama ve eyvah etmeye mahkûm olursun. Böyle kimselerle birlikte olup Hz. Peygamber'den (s.a.v.) ve mü'minlerden geri kalmaya razı olursan ashab-ı yemîn'den, Hz. Peygamber'den (s.a.v.) ve nimetler içindekilerin nimetlerinden mahrum olursun. Eğer bu takva sahiplerinin hallerine aykırı davranırsan, ceza gününün şiddetleri içerisinde hesap görenlerden olursun.

Dinlediklerini düşün! Bundan sonra eğer selefın hayırlıları gibi az malla kanaat ettiğini, helâlde bile zahitlik gösterdiğini, malını Allah (c.c.) yolunda çokça harcadığını, Müslümanları nefesine tercih ettiğini, fakirlikten korkmadığını, yarın için istif yapmadığını, servet ve zenginlikten nefret edip fakirliğe razı olduğunu, bir lokmayla, fakirlikle mutlu, kulluğunla ve alçakgönüllülüğünle mesrur olduğunu, yükseklik ve gururdan tiksindiğini, gidişatında kararlı ve sebat sahibi olduğunu, kalbinin hidayetden ayrılmadığını, Allah (c.c.) yolunda nefsinı hesaba çektiğini, her işini Allah (c.c.) rızasına göre yaptığını iddia ediyorsan ve gerçekten böyle isen o zaman mahşer gününde o ağır hesap için durdurulmayacaksın; çünkü böyle takva sahibi olan insanlar ağır hesaba çekilmezler, hesapları hafif olur. Zira sen

dünyada malı helal yoldan kazanmış ve Allah (c.c.) yolunda harcamışsındır.

Ey aldanmış zavallı kişi! İyi düşün ve derinlemesine incele! Bilmez birisin, mal ile meşgul olmayı terk etmek ve kalbi zikir, hatırlama, fikir ve ibret için hasretmek din açısından en sağlıklı yoldur. Hesap gününde kurtuluşa ermek için en kolayı, kıyametin tehlikelerinden emin olmak ve Allah (c.c.) nezdinde üstün derece sahibi olmak için en iyisi budur. Bir sahabîden şöyle rivayet edilmiştir:

“Eğer birinin kucağı dinarlarla dolu olup o dinarları sadaka verse, başka biri de Allah’ı zikretse, Allah’ı zikreden daha faziletlidir.”

Yine rivayete göre; bir ilim ehli zata, Allah (c.c.) yolunda harcamak için mal biriktiren kimsenin durumu sorulduğunda, “Malı terk etmek, toplayıp sarf etmekten daha iyidir” demiştir.

Rivayet olunduğuna göre, tâbiînin seçkinlerinden olan bir zata iki kişinin durumu soruldu; biri helalinden dünya kazancı istemiş, elde etmiş, onunla eşini dostunu gözetmiş, kendisi için de bir şeyler hazırlamış, ibadetler etmiştir. Diğeri ise dünyadan kaçmış, dünyayı istememiş ve elde etmemiştir. Acaba hangisi daha hayırlıdır? Cevap olarak şöyle demiştir: “Yemin olsun, bu iki kişinin arasında doğu ile batı arasındaki kadar mesafe vardır, dünyadan kaçınan o kimse, doğu ile batı arasındaki mesafe kadar öbüründen üstündür.”

Yazık sana! İşte dünyayı terk ederek, dünya peşinde koşmuşlardan ahirette daha üstün olma imkânın var! Ayrıca dünyayı terk ettiğinde bu dünyada da hem bedeninin daha rahat eder, az yorulur, geçimin daha kolay ve bereketli olur, derdin tasan daha az olur. Öyleyse malı terk ederek onu Allah (c.c.) yolunda harcamak için biriktiren kimseden daha üstün olduğunu bildiğin halde, hâlâ mal biriktirme konusunda ne mazeretin olabilir?

Evet! Allah’ın (c.c.) zikriyle meşgul olman, Allah (c.c.) yolunda mal harcamandan daha üstündür. Bu bakımdan

dünyayı terk etmek sana hem dünya rahatını hem de ahiretin selâmet ve faziletini kazandıracaktır.

Kaldı ki, malın biriktirilmesi daha faziletli olsaydı, böyle bir fazilet ve hayrı elde etme hususunda elbette ki, Hz. Peygamber (s.a.v.) hepinizden önde giderdi, sizlere öncülük ederdi. Ne var ki, o Allah'ın (c.c.) rızasının dünyadan uzak durmakta olduğunu bildiği için dünyayı terk etmiştir. Nitekim rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Bir keresinde Cebrail bana tüm yeryüzü hazinelerinin anahtarlarını getirdi. Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun ki onlara elimi bile uzatmadım.” Sahabeden bazıları şöyle demişlerdir: “Eğer o hazineleri almakta bir hayır ve fazilet görmüş olsaydı mutlaka onları alırdır.”[24]

İmdi, hâlâ mal biriktirmenin çok faziletli bir şey olduğunu düşünüyorsan sana şunu derim: Yapman gereken şey, Peygamberini örnek almak, O'nun izinden gitmektir; çünkü Allah (c.c.) sana O'nun vasıtasıyla hidayet etmiştir. Dolayısıyla O nasıl dünyadan uzak durmayı seçti ise sen de bu seçimi yapmalı ve razı olmalısın! Nitekim rivayet olunduğuna göre; kendisi şöyle buyurmuştur:

“Ne yapayım dünyayı! Benim şu dünya ile ilgim, ağaç altında birazcık gölgelenen yolcunun hali gibidir. Biraz gölgelenir, sonra kalkıp yoluna devam eder!”[25]

“Allah'ım! Beni fakir yaşat, canımı fakir olarak al, fakir olarak ve fakirlerle birlikte haşret, zenginlerin içerisinde haşretme!”[26]

“Allah'ım! Muhammed ailesinin rızkını sadece yetecek kadar ver!”[27]

Yazık size yazık! Siz şimdi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kendisi için neyi seçeceği hususunda cahillik yaptığını mı iddia ediyorsunuz!? Hayır, O'nu peygamberlikle şerefliendirene yemin olsun ki, O, kendisi için en hayırlı ve en faziletli olanı tercih etmiştir.

O halde Peygamber kendisi için neyi seçip razı olduysa sen de onu seçip razı olsana! Böylece O'nunla birlikte olmuş,

O'nu örnek almış olursun, Mustafa'nın (s.a.v.) sancağı altında cennetü'l-me'vâ'ya koşarsın!

Kardeşim! Söylediklerimi iyi düşün! Emin ol ki saadet ve zafer dünyadan sakınmakla kazanılır; çünkü rivayet olduğuna göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

*“Mü'minlerin efendileri o kimselerdir ki, sabah yemeği yediği zaman akşam yemeğini bulamaz. Borç istendiği zaman verecek bir şeyi yoktur. Avretini örten elbisesinden başka elbisesi yoktur ve kendisini zengin edecek malı kazanmaya da muktedir değildir. Buna rağmen Rabbinden razı olarak sabahlar ve akşamlar. **'Allah ve Resulüne itaat edenler işte bunlardır. Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberler, siddik, şehit ve iyi kimselerle beraberdirler. Bunlarsa ne güzel arkadaştır.** (Nisa, 4/69)’”*

Kardeşim! Söylediklerimi iyi düşün! Emin ol ki, şer, dünya malını toplayıp biriktirmektedir. Rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Allah'ın huzuruna fakir olarak çıkma imkânın varsa sakın bunu bırakıp da O'nun huzuruna zengin olarak çıkayım deme!” bunun üzerine kendisine, *“bunu nasıl yaparız Ey Allah'ın Resulü!”* denildi. O ise: *“Sahip olduğun rızık gizleme, başına gelen sıkıntıyı savmaya çalışma!”* buyurdu. Kendisine: *“Peki bu nasıl yapılacak?”* diye sorana ise: *“Yoksa ateşi mi istersin?”* dedi.

Yazık sana! Dinlediklerini iyi düşün! Anlamış olmalısın ki, Allah'tan (c.c.) günlük lokmanı istemekten daha fazla bir mal istemek için bir mazeretin yok. Bu sebeple bütün meşguliyetin Allah'ı (c.c.) zikir olmalıdır. Bütün bu izahlardan sonra daha ne zamana kadar mal biriktirmeye devam edeceksin! Sakın, *“bu malı hayır için biriktiriyorum”* bahanesine sarılma! Çünkü bu iddia gerçeği yansıtmıyor, sen malı hayır için değil, fakirlikten korktuğun için istifliyorsun. Nimetlenmek, süslenmek, fazla mal edinmek, böbürlenmek, yücelmek, riya, gösteriş, büyüklük taslamak

ve ikram görmek için biriktiriyor, sonra çıkıp Allah (c.c.) yolunda harcamak üzere topladığını iddia ediyorsun!

Yazık sana! Sakın Allah'ı (c.c.) unutma, hep O'nu gözet! Allah'tan (c.c.) kork ve şu asılsız bahaneye sarılmaktan utan! Kendini dünya sevgisine iyice kaptırmışsan bari şunu kabul et ki, fazilet ve hayır, yetecek kadara razı olmakta ve fuzulî servetten kaçınmaktadır.

Evet, mal biriktirirken bari nefsinin hor gör, kötülük yaptığını itiraf et! Hesaptan kork! Böylesi senin için daha kurtarıcıdır, mal biriktirmenin meşruluğu konusunda delil bulmak için yırtılmaktan daha doğru ve yararlıdır! Dinlediklerini iyi düşün! Kendine akıl gözüyle bak, aklını çalıştır ve kendi lehine olanı yap. Allah'ın (c.c.) sana hiç ihtiyacı yoktur, tam tersine sen O'na muhtaçsın. Dolayısıyla kazancın, dünyayı terk etmektedir.

Kardeşlerim! Biliniz ki, sahabelerin döneminde helal mevcut idi, buna rağmen onlar kendilerine helal olan dünya hususunda insanların en takvalısı ve en zahidi idiler. Biz ise öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, helali bulmak çok zordur. Acaba asgari düzeyde yiyecek ve giyeceği helal yoldan nasıl temin edebiliriz diye düşünmek gerek! Durum bu kadar vahim olduğu halde fazladan mal biriktirmeye gelince, Allah (c.c.) hepimizi böyle bir şeyden muhafaza etsin.

Biz nerede, sahabenin takvası nerede? Onların zahitlikleri ve titizlikleri ile bizimki arasında, onların kalpleri ve güzel niyetleri ile bizimkisi arasında dağlar kadar fark vardır? Gök kubbenin Rabbine yemin ederim, biz nefislerin hastalıklarına, isteklerine müptelâ olduk. Yakında bunların hesabı sorulacak, sıkıntısı ve cezası başımıza gelecektir.

Dünya malından uzak durup cennete Hz. Peygamber (s.a.v.) ve arkadaşları ile birlikte önden gidenlerin mutluluğu nerde, dünyaya dalıp servet biriktiren ve hesap günü durdurulup ağır bir sorguya çekilenlerin sıkıntısı nerde!? O diriliş gününde takva sahipleri büyük bir sevin içerisinde iken, helale-harama dikkat etmeyen ve mal biriktirme peşinde koşanlar uzun mu uzun bir hüzne kapılacaklardır.

Kabul ederseniz, size nasihat etmiş oldum. Doğrusu bu nasihati kabul edenler pek az olur. Allah (c.c.) cümlemizi hayırlara muvaffak kılsın!

[6] Hadiste geçen bu ifadenin tercümesinde, İbn Mace şârihi Sindî'nin izahlarından yararlanılmıştır. (Çev.)

[7] İbn Mace, Zühd, 8.

[8] Hud, 11/15-16.

[9] *Keşfü'l-Hafâ*, 1838.

[10] Bu hadis, benzer lafızlarla Hâkim tarafından rivayet edilmiştir. Bkz: *Müstedrek*, 4/519.

[11] *Müsned-i Ahmed*, 11719.

[12] Hadiste geçen bu ifadenin tercümesinde, İbn Mace şârihi Sindî'nin izahlarından yararlanılmıştır. (Çev.)

[13] İbn Mace, Zühd, 8.

[14] Muhasibi'nin metninde bu cümle geçmemekle beraber aynı rivayetin *İhya*'daki metninde geçmektedir. (Çev.)

[15] Benzer lafızlarla hadis, *Müsned-i Ahmed*, 2/168 de geçmektedir.

[16] *Müsned-i Ahmed*, 6/115.

[17] İbn Ebi'd-Dünya, *Zemmü'd-Dünya*.

[18] Buhari, İman, 39; Müslim, Müsâkâ, 107.

[19] Buhari, İlim, 35.

[20] Ebu Davud, Kasas, 10.

[21] *Müsned-i Ahmed*, 1/304.

[22] Taberânî, İbn Hıbbân.

[23] *Müsned-i Ahmed*, 3/91.

[24] *Müsned-i Ahmed*, 3/489.

[25] Tirmizi, Zühd, 44.

[26] Tirmizi, Zühd, 37, İbn Mace Zühd, 7.

[27] Müslim, Zühd, 19.

“Kanaat” ve “Tevâzu”

Kardeşlerim! İşte buraya kadar söylediklerim nedeniyle, dünyanın aldatıcılığının önüne geçecek, ahiretin bereket kapılarını açacak bir yol aramaya koyuldum ve nihayet bu yolun “kanaat” ve “tevâzu” olduğunu gördüm. Bunlar “dünya malı biriktirme” ve “kibir”in zıddıdır. Nitekim kul, dünyada sahip olduğu mütevazı şeylere kanaat getirdiği zaman kalbindeki kibir duygusu süratle yok olur. Yüksek makam ve mevkilere sahip olmadığı için üzülmez, böylece dünyanın aldatmacasından, büyük günahlarından kendisini muhafaza etmiş olur. Tevâzusu sayesinde hem dünyada mesut olur, hem Allah (c.c.) katında değer kazanır. Aynı şekilde kul, sahip olduğu bir lokmaya kanaat getirir ve köpeklerin leşe saldırdıkları gibi dünya malına saldırmaz, elindekine razı olur ve böylece dinî açıdan günahlarını azaltıp azıcık rızıkına razı olur ise Allah (c.c.) da onun azıcık iyi ameline razı olur. Kanaati sayesinde hem dünya huzurunu kazanmış, hem de Allah’ın (c.c.) rahmeti ile ahiret saadetine ermiş olur.

Kanaatin gerekliliği

Kardeşlerim; her daim Allah’ı (c.c.) murakabe ediniz, kendinize yetecek kadar dünya malı ile yetininiz, ihtiyacınız olmayan fazla şeyleri bırakınız; çünkü rivayet olduğuna göre; dünya malının insanın ihtiyacından fazla olanı Allah (c.c.) katında bir pisliktir. Bu mallar kıyamet günü insanın karşısına getirilir ve “içerisinde Allah (c.c.) için olanını ayıklayın ve gerisini ateşe atın” denilir. Yine rivayet edildiğine göre; “dünya ve içerisinde Allah’ın (c.c.) zikri ve ona götüren şeyler dışındaki her şey melundur.”^[28] Yine Hz. Peygamber’in (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“Dünya, dünya ehlinin olsun! Doğrusu kim dünya malından ihtiyacı olandan fazlasını alırsa, farkına varmadan kendi

canına okumuş olur.”

Sahabeden bazılarının şöyle dedikleri rivayet edilmiştir:

“Dünya malından ihtiyacından fazla alan kişiler insanların en şerlileridir.”

Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bu konuyla ilgili sözleri

Kardeşlerim! Kendisine yetecek kadar ile yetinmeyen kimseler bu sahabenin sözünün muhatabı olmaktan nasıl emin olabilirler ki? Nitekim rivayet olduğuna göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“İnsanoğlunun iki vadi dolusu altını olsa üçüncüsünü ister, onun gözünü ancak toprak doyurur. Allah tevbe edenlerin tevbesini kabul eder.”^[29]

Peki, kendisine yetecek kadar olan mal ile yetinmeyen kişi bu hadisin muhatabı olmaktan nasıl kurtulabilir? Rivayet olduğuna bir sahabe şöyle demiştir:

“Sahip olduklarını değil de başkalarının elindekileri gören, onlara göz diken, deli gibi ağızını açıp dünya malı toplamaya çalışan kişilere yazıklar olsun! Onların çekeceği azaptan vay hallerine! Aslında onlar durumlarının vahametini bilseler gece gündüz ibadet ederler.”

Evet, kendisine yetecek kadar olan mal ile yetinmeyen kişi bu hadisin muhatabı olmaktan nasıl kurtulabilir!!

Rivayete göre; İbn Mesud (r.a.) ve beraberindeki birkaç kişi, açlıktan iyice bunalmış ve durumlarını Hz. Peygamber’e (s.a.v.) arz etmişler, O da onlara şöyle demiştir:

“Sabredin ve sevinin! Müjdeler olsun, sıkıntınız bitti bitecek durumdadır!”

Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Benden sonra öyle bir toplum gelecek ki, dünyanın en güzel nimetlerinden faydalanacaklar, en güzel kadınlarla evlenecekler, en güzel elbiseleri giyecekler, en rahat bineklere binecekler, az yemeye doymayacak, çok mala bile kanaat etmeyecek, kendilerini dünyaya kaptırıp sabah-

akşam onun için çalışacak, dünyaya tapınır hale gelecek, arzularının peşinde koşup her şeyi dünyalık olarak görecektir, en nihai amaç olarak dünyayı belleyeceklerdir. İşte Muhammed b. Abdullah'ın bu zamana erişen takva sahiplerine öğüdü, böyle kimselere selam vermemesi, hastalarını ziyaret etmemesi, cenazelerine katılmaması, yaşlılarına hürmet göstermemesidir. Çünkü kim bunları yaparsa İslam'ın yıkılmasına yardım etmiş demektir."

Evet, kendisine yetecek kadar olan mal ile yetinmeyen kişi şu ayetlerin muhatabı olmaktan nasıl kurtulabilir:

"Mal biriktirme sevdası sizi helak etti, hatta kabirleri bile ziyaret edip saydınız. Hayır, yakında bileceksiniz, çok yakında bileceksiniz!" (Tekasür, 102/1-4)

Evet, Allah'ın (c.c.) şu tehdidine maruz kalacağını ve helak olacağını düşünüp kanaat getiremeyen kişi nasıl iman etmiş sayılabilir ki? Allah (c.c.) cümlemizi şeytanın sevgisinden muhafaza buyursun, kanaat ve tevâzu nimetini nasip etsin!

Kardeşlerim! Allah'a (c.c.) yemin olsun ki, asıl ganimet, mal toplayıp biriktirmek değil, bir lokmaya kanaat etmektir, makam mevki sahibi olmak değil, kendi haline yaşamaktır; ancak bunu kabul eden kişi sayısı çok azdır. Allah (c.c.) cümlemizi rahmeti ile hayırlara muvaffak kılsın.

[28] Tirmizi, Zühd, 14.

[29] Buhari, Rikak, 10; Müslim, Zekât, 117.

“Helal”

Kardeşlerim! Allah (c.c.) sizlere kanaat nimetini ihsan ettiğinde çokça şükrediniz, kanaat ettiğiniz o azıcık lokma konusunda da hep Allah'ı (c.c.) hatırdan tutup murakabe ediniz, o lokmayı gücünüz yettiği ölçüde helal ve temiz rızıklardan edinmeye bakınız! İnşallah, dünyada kalp huzurunu bahşeden bu kanaatkârlığınız sonucunda ahiret kazancına da nail olacaksınız.

Helalin nadirliği ve şüpheli şeylerin çokluğu

Biliniz ki, gerçekten içerisinde haram şüphesi bulunmayan pür helal şeyleri bulmak uzun zamandan beri çok zorlaşmış durumdadır. Neticede bugün hep haramlarla karışmış olma şüphesi taşıyan şeylerin içerisinde yaşamaktayız. Keşke bu şüpheli şeyler helal olan şeyler olsa! Ama ne yazık ki bunlar, bildiğiniz haramların karıştığı şeylerdir. Peki, daha ne zaman iyice titiz olmaya, amellerimizi bütünüyle saf hale getirmeye başlayacağız?

İçimiz dışımız şüpheli şeylerle dolmuş durumda! Giysilerimiz hakeza! Rivayet olduğuna göre; ilim ehli zatlardan biri şöyle demiştir:

“Kıyamet günü bazı insanlar diriltilip kabirlerinden kaldırıldıklarında leşten daha beter kokarlar. Onlar ihtiyaçları olmayan fazla malları kullanan, üstelik bunları şüpheli şeylerden edinen kimselerdir. Allah'a yemin olsun ki, maalesef ben de onlardan biriyim.”

Rızık kazanırken helal-haram konusunda titiz davranmanın gerekliliği

Kardeşlerim! Bakın bu büyük sahabi, bu büyük âlim zat kendi hali hakkında nasıl endişe duyuyor, şüpheli şeylere bulaşmış olmanın sonunda karşılaşılabileceği cezadan ürperiyor! Bir de sen bizim gibilerin halini düşün! Bırak

şüpheleri, çok daha çirkin haramlarla dolu bir dünyada yaşamaktayız!

Kardeşlerim! Sürekli murakabe yapınız, rızkınızı kazanma hususunda Allah'ı (c.c.) hiç aklınızdan çıkarmayınız; çünkü titiz davranmak, vera' sahibi olmak dini ayakta tutan direktir. Rivayet edildiğine göre; ibadet yetmiş kısım olup en hayırlısı helal rızıktır. Yine rivayete göre; helalinden rızık kazanmaya çalışan kişi, Allah (c.c.) yolunda cihada çıkmış gazi gibidir.

Haram lokma yenerek yapılan ibadet faydasızdır

Doğrusu haram lokma yiyerek yapılan ibadet, çok olsa dahi, boşa gitme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Rivayete göre; sahabeden biri şöyle demiştir:

“Kazanç helal olursa amel saf ve temiz olur. Mahşerde Allah'ın huzuruna çıktığında bunu gayet iyi öğreneceksin!”

Ayrıca ilim ehli zatlardan rivayet edildiğine göre; şeytan şöyle demiştir:

“Bir özellik vardır ki, onu insanoğluna bir bulaştırabilsem artık istediği ibadeti yapsın, ona karışmam. O özellik, kazancını haram yoldan elde etmesi, yani evliliğini, yeme içmesini, haccını hep haram rızık ile gerçekleştirmesidir.”

Kardeşlerim! Rızkınızı kazanma hususunda Allah'ı (c.c.) hiç aklınızdan çıkarmayınız, harama düşmemek için çok dikkat ediniz! Şüpheli şeyleri didik didik inceleyip en temiz ve helal olanını tercih etmeye bakınız! Zira rivayet olduğuna göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Helal ve haramlar bellidir, bunların arasında ise şüpheli şeyler bulunur. İnsanların çoğu bu şüpheli şeylerin helal mi yoksa haram mı olduğunu bilemez.”^[30]

“Şüpheli şeylerden sakınmayan kişi haramlara düşme tehlikesi ile yüz yüzedir.”^[31]

Kardeşlerim! Rızık kazanırken çok titiz olunuz, gerekirse meslekten mesleğe, bölgeden bölgeye intikal edip en helal

şekilde rızık elde etmenin yolunu arayınız! Böylece ameliniz daha takvaya uygun olur, sizlerde helal ehli kimseler olursunuz.

Her türlü faizden uzak durmanın gerekliliği

Rızık kazanırken faizin her türüsünden -ki yetmiş küsur faiz vardır- kesinlikle uzak durunuz. Alışverişlerinizde ihanet, kötü ve kirli mal satmak, cimrilik, yemin, aşırı övme ve yerme gibi davranışlardan kaçınınız. Çok titiz, dikkatli ve ihtiyatlı olunuz, unutmayınız ki, insanın takvasının alameti vera', yani helal-haram konusunda titizliktir. Rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Müslümanları aldatan bizden değildir."^[32]

"Vay ümmetimin sahtekâr tüccarlarının hallerine! Haramları hafife alan, şüpheli şeyleri basite alan, her zaman "Yo! Vallahi öyle değil!", "tamam, yarın yapacağım" gibi yeminler eden tüccarların hallerine!"^[33]

Kardeşlerim! Hep Allah'ı (c.c.) murakabe ediniz, unutmayınız ki, dünyada az mala kanaat getirip ahirette büyük ödülü elde etmek, dünyada çok malı sahibi olup da ahirette çetin bir hesaba tabi tutulup ağır bir azaba maruz kalmaktan çok daha iyidir.

^[30] Buhari, İman, 39.

^[31] Buhari, İman, 39.

^[32] Müslim, İman, 164, Fiten, 16.

^[33] *Keşfu'l-Hafâ*, 2920.

“İktisat / Tutumluluk”

Kardeşlerim! Allah'ın (c.c.) sizlere lütfettiği rızıkları tasarruflu kullanmanızı tavsiye ederim; çünkü iktisat/tasarruf, dinin düzgün olmasının bir parçasıdır. Zengin olduğunuz halde ise müsrif olmaktan sakınmanızı tavsiye ederim; çünkü Allah (c.c.), hiçbir hususta israfı sevmez. Nitekim israf edenleri kınamış, israftan ve cimrilikten kaçınanları ise methetmiştir.

Rivayete göre; tâbiînden bir zat şöyle demiştir:

“Kulun canının istediği gibi yemesi ve giyinmesi, israf olarak yeter!”

Yine ilim ehli bir zatın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Kıyamet gününde bir gurup gelecek, dünyada işlemiş oldukları sevaplarını isteyeceklerdir. Onlara denilecek ki: ‘Siz dünya hayatında bütün zevklerinizi yaşayıp bitirdiniz, sefa sürdürdünüz, şimdi ise bu alçaltıcı azap ile cezalandırılacaksınız. Çünkü yeryüzünde haksız yere kibirleniyordunuz.’ (Ahkaf, 46/20)”

Kardeşlerim, çok dikkatli olunuz, her halinizde israftan ve cimrilikten uzak durup orta yolu tercih ediniz!

“Cimrilik”

Kardeşlerim! Sizleri cimrilik konusunda da uyarırım; çünkü cimrilik, insanı hem dünya hem ahiret nimetlerinden mahrum eder. Nitekim rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) her zaman, cimrilikten uzak durmuştur.

Yine rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) bir keresinde tavaf ederken Kâbe'nin örtüsüne sarılmış ve “Şu Kâbe'nin hürmetine ya Rabbî, beni affet!” diye dua eden bir adam görür ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

Hız. Peygamber:

“Günahın nedir?”

Adam:

“Anlatılamaz derecede büyük günahım var”

Hız. Peygamber:

“Şu Radvâ dağından da mı büyük günahın var?”

Adam:

“Daha da büyük, ey Allah'ın elçisi!”

Hız. Peygamber:

“Denizlerden de mi büyük?”

Adam:

“Daha da büyük, ey Allah'ın elçisi!”

Hız. Peygamber:

“Allah'tan da mı büyük?”

Adam:

“Yo, elbette ki Allah daha büyüktür!”

Hız. Peygamber:

“Anlat o zaman.”

Adam:

“Ey Allah'ın Resulü! Ben zengin bir adamım, ama bir dilenci yanıma geldiğinde sanki yüzüme bir ateş vuruyor gibi oluyor.”

Hız. Peygamber:

“Benden uzak dur, ateşinle beni de yakma! Beni hidayet ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, şu Kâbe'nin iki rüknü

arasında, Makam-ı İbrahim'de durup milyon rekât namaz kılsan, gözyaşların ormanları sulayacak nehirler kadar aksa bile öldüğünde bu günah yine seni rezil edecek ve Allah seni zincire vurup cehenneme atacaktır!”

Yazık sana!! Bilmez misin ki, cimrilik küfürdür ve kâfir kimsenin yeri cehennemdir?

Yazık sana!! Allah'ın şöyle buyurduğunu bilmez misin:

“Nefsinin cimriliğini dizginleyen kimseler kurtuluşa erenlerdir.” (Haşr, 59/9)

Bakınız, Allah'ın (c.c.) kendisine çok mal bahşettiği, fakat cimrilik edip insanlara çok az yardım eden kimseden daha büyük günah sahibi var mıdır? Allah (c.c.) cümlemizi cimrilikten muhafaza etsin!

“Uzlet”

Kardeşlerim! İnsanların içerisine fazla karışma konusunda sizi uyarırım! Biliniz ki, siz farkında olmasanız da günahların ve aşırılıkların çoğu insanlarla karışıp onlarla haşir-neşir olmaktan kaynaklanır. Bu tür tehlikelerin farkında olanlar, vera’ ve muhasebe ehli, yani helal-haram konusunda titiz olan ve kendini hep hesaba çeken kimselerdir. Kaldı ki bizler, insan ve cin şeytanları bir araya gelip birbirlerine aldatıcı ve yalan sözler fııldamaya başladıklarında, dinimizi muhafaza edebilecek kimseler değiliz ki! Hatta bizler bile bu insan ve cin şeytanları gibiyiz. Dikkat ediniz; insanlardan size ya iyilik ve takva hususunda yardımcı olacak yahut dünyadaki halinizi düzeltmenize yardım edecek kimselerle haşir-neşir olunuz! Allah’ın (c.c.) bu iki konuda da yardım etme kapasitesi bahşettiği bir insan bulursanız sadece onunla haşir-neşir olup diğer insanları terk ediniz, çünkü bu özelliğe sahip olmayan insanların tümü, size din konusunda zarar vermekten başka bir şey yapmazlar.

Dikkat ediniz! Kurtuluşun en sağlıklı yolu insanlardan uzak durmaktır. Hem sevabı en çok, huşusu en büyük şey de budur. Rivayette denildiğine göre; ibadet on bölüm olup bunlardan biri sessizlik, diğer dokuzu ise insanlardan uzak durmak ile ilgilidir.

Kabul edecekseniz, işte size nasihatlerim bunlardır; ancak bunları kabul edecek kimseler çok azdır. Yalnızlığa sabretmek zordur; ama bu da Allah’ın (c.c.), dilediğine bahşettiği bir fazilettir. Allah (c.c.) cümlemizi rahmeti ile her hayra muvaffak kılsın. Ancak dikkat ediniz, insanlardan kalplerinizi uzak tutunuz,; fakat onlardan selamınızı ve Müslümanların hakları konusunda yapmanız gerekenleri esirgemeyiniz.

Dünya Musibetleri ile Mesud Olmak

Kardeşlerim! Allah (c.c.) ve Resulünün verdiği ruhsatları alınız; çünkü rivayette bildirildiğine göre; Allah (c.c.), kullarının azimet hükümlerini uygulamasından razı olduğu kadar ruhsat hükümlerini uygulamasından da razı olur.

Mubah kılınmış olan kolaylıklara yöneliniz, zira rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) çoğu zaman işlerin kolay olanını tercih etmiştir. İşlerinizin çoğunda sıhhat ve afiyete zarar verecek şeylerden kaçınınız, sıkıntılı şeylere kendinizi zorlamayınız, unutmayınız ki, bizler öyle sıkıntılı şeylere katlanabilecek kimseler değiliz.

Musibetler Allah'ın (c.c.) kula lütfudur

Bir zorluk ve musibetle imtihan edildiğinizde sabırlı ve dayanıklı olmaya gayret etmelisiniz; çünkü bu tür musibetler, Allah'ın (c.c.) o kula olan nazarı anlamına gelir.

Buna karşılık bu tür musibetlere sabrederken şikâyetçi olup da durumunuzu Allah'a (c.c.) arz etmeyiniz; zira bu musibetlerin bir kısmı Allah'ın (c.c.) kula olan nazarıdır. Kaza-kadere rıza göstermemekten ve yakınıp durmaktan sakınınız; zira rivayete göre; Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

"Kim benim takdirime rıza göstermez, kendisini imtihan için verdiğim sıkıntıya sabretmez ise kendine benden başka rab edinsin!"

"Kim benim takdirime ve hükmüme rıza gösterirse ben de ondan razı olurum, karşıma geldiğinde ona öyle muamele ederim. Buna karşılık kim benim takdirime ve hükmüme öfkelenirse ben de ona öfkelenirim, karşıma geldiğinde ona öyle muamele ederim."^[34]

Sıkıntılar günahları siler

Bakınız! Kulun, kendisine yönelmiş olan ilahî nazarı değerlendirememekten dolayı karşılaştığı bu kötü durumdan

daha öte musibet mi vardır? Kardeşlerim! Sakın ola, Allah'ın (c.c.) size olan nazarını anlamazlık edip musibetlere üzülmeiniz, biliniz ki, asıl sevinilecek şey, dünya musibetlerine maruz kalmaktır; zira bunlar sabredenler için ahiret aزیğıdır, günahların silinmesidir.

İlim ehli bir zatın şöyle dediğı rivayet edilmiştir:

“Karşılaştığı musibetlere sevinmeyen kimse, o musibetin günahlarına kefarete olmasını istememiş demektir. Melekler onun hakkında şöyle derler: ‘Biz ona ilacı sunduk; ama o tedavi olmak istemedi.’”

Allah'ın (c.c.) imtihanı kulun imtihanından daha hayırlıdır

Yazık size!! İlahî nazara mazhar olduğu için karşılaştığı musibetlerin Allah'ın imtihanı olduğuna katiyetle iman eden, o musibetlere şu kısacık dünya hayatında sabredip sonsuz ahiret saadetine nail olan ve musibetlere katlanarak günahlarının kefareti ödeyen, tevbesi Allah (c.c.) tarafından kabul edilen ve kendisine sınırsız sevap bahşedilmiş olan, böylece sonsuzlara dek saadet ehli olmayı kazanan kimseden daha mutlu ve mesut olan var mıdır? Allah (c.c.) cümlemizi rızasına nail eylesin. Âmin.

[34] *Müsned-i Ahmed*, 5/24.

İbadet ve Diğer İtaat Filleri Esnasında Şeytanın Hileleri

Kardeşlerim! Bilesiniz ki, sizler ibadet ve itaat haline iken şeytanı uzun bir hüzün kaplar, size tuzaklar kurmaya çalışır. Amellerinizi boşa çıkarmak için hiçbir çabadan geri durmaz. Siz Allah'a (c.c.) hamd-ü sena ederken içinize vesveseler düşürmek ister; kendini beğenmişlik, üstünlük, yüksek mertebelere sahiplik ve hevaya tabi olmak gibi duygulara kapılmanızı sağlamaya uğraşır. Allah (c.c.) size iyi ameller yapmayı nasip ettiğinde şeytanın bu tür hilelerine karşı çok uyanık olunuz!

Dini dünya menfaati için kullanmaktan Allah'a (c.c.) sığınınız ve bu hususta Allah'ı (c.c.) her daim murakabe ediniz! Dine ait şeylere gerekli hürmet ve tazimi gösteriniz; çünkü kulun amellerinin boşa çıkmaması için bu ahlaka sahip olası zorunludur.

Gelgelelim, bir övgü ve hürmete muhatap olduğunuzda sakın kendini beğenmişlik duygusuna kapılmayınız; çünkü bu duygu dine zarar verir. Size yapılan övgüden hissettiğiniz sevinç kalbinize sirayet edecek olursa ondan derhal kurtulmaya çalışınız; öyle bir sevinçte asla ısrar etmeyiniz! Onun yerine derhal, dininize zarar getirmeme şuurunu ikame ediniz. Kendinizi övmenin yerine nefsinizden hoşnut olmamayı geçiriniz. Övülüp hürmet görmenin şerrinden Allah'a (c.c.) sığınınız; çünkü bu hususlara dikkat etmediğiniz takdirde kıyamet günü Allah'ın (c.c.) kendilerine bakmadığı, kendileri ile konuşmadığı, kendilerini arındırmadığı ve acı bir azaba maruz kalan kimselerden olmaktan emin olamazsınız!

Rivayet edildiğine göre; kıyamet günü insanlar içerisinde en şiddetli azaba maruz kalacak olan, fakat dünyada bunun farkında olmayan kişi, insanlara gösteriş yapan kişidir.

Yaptığı iyi davranışlar olsa bile, artık onların bir kıymeti yoktur. İnsanların kıyamet günü en ağır azaba maruz kalacak olanlarından birinin de övülmekten memnuniyet duyan kimse olması muhtemeldir.

Her daim Allah'ı (c.c.) murakabe ediniz, övülme ile imtihan edildiğinizde içinizi kaplayan memnuniyeti def etmek için var gücünüzle gayret ediniz ki, kıyamet günü Allah (c.c.) katında sizler için hazırlanmış olan ödüle layık olabilesiniz. Önünüzde iki seçenek vardır; ya ahiret yurdunda sonsuz bir memnuniyeti tercih edecek ya da dünyadaki kısacık memnuniyeti seçip ahiretteki uzun ve acı azaba maruz kalacaksınız. Allah (c.c.) cümlemizi, rahmeti ile böyle bir cezadan muhafaza etsin.

Amellerle Övünme

Kardeşlerim! Kendini beğenmişlikten sakınınız, amellerinizi sürekli hale getirmeye ve onları Allah'a (c.c.) çok göstermemeye gayret ediniz; çünkü böyle yaparsanız Allah'ın (c.c.) gazabına maruz kalırsınız. Biliniz ki, amelleriniz Allah'ın (c.c.) size bahşettiği bir tek nimetin dahi şükrüne yetmez, hatta bir tek nimet, yaptığınız bütün amellere ağır basar. Peki ya sizden şükür istenecek olan sayılamayacak kadar çok diğer nimetler? Onların şükrünü nasıl eda edeceksiniz?

Biliniz ki, iyi ameller yapmaya muvaffak kılınmanız da Allah'ın (c.c.) size bahşettiği ayrı bir nimettir, şu halde bu kadar nimetin şükrünü ne zaman yerine getireceksiniz? Şükredecek olsanız bu şükrünüz de başlı başına şükür gerektiren bir nimet olacaktır; çünkü Allah (c.c.) size şükretmeyi ilham ve nasip etmemiş olsaydı şükredemez, böyle bir şeye asla yönelemezsiniz.

Allah'ın (c.c.) azametini, ululuğunu, celalini ve ne kadar şükre layık olduğunu bilerseniz, onun sizin üzerinizdeki nimetlerinin karşılığı olacak şükürün miktarı hakkında bir fikir sahibi olsanız, yaptığınız amellerden söz etmeye utanırsınız. O halde nasıl olur da zaten birçok kusur ihtiva eden amellerinizi çok görürsünüz. Başlı başına birer ilahi nimet olan bu amellerle nasıl övünürsünüz? Kaldı ki onun verdiği dinî ve dünyevî nimetler sayılamayacak kadar çoktur, miktarını ancak onları bahşeden bilir!

Behey yarım yamalak şükreden kişi! Bil ki insanın hayâ sahibi olması ve amellerinden söz etmekten çekinmesi çok güzel bir haslettir!

Üzerindeki Allah (c.c.) haklarını eda etmekte kusur eden kişiye yazıklar olsun! Böyle kimse, rabbinin birçok emrini ihlal etmiş olduğu için ne kadar korkup ürperse azdır!

Kusurlarından haberdar olan bir doktor, yaptığı işle övünmeye fırsat bulamayacak denli sıkıntı çeker. Dikkat

ediniz, amelleri beğenme ve çok görme hastalığına karşı mücadele ederken Allah'ın (c.c.) nimetlerinin çokluğunu hatırlamanız, bu nimetlere karşı yerine getirmeniz gereken şükürün büyüklüğünü bilmeniz, şükürü eda edemediğiniz takdirde nimetlerden mahrum lama korkusu yaşamamanız ve amellerinizi yetersiz görmeniz size yardımcı olur.

Kibirin Tedavisi

Kardeşlerim! Kibre karşı çok dikkatli olunuz, insanlardan herhangi birini kmsemekten ya da size bir hakikat söylendiğinde burun kıvrıp o hakikati reddetmekten kesinlikle sakınınız, bu konuda her daim Allah'ı (c.c.) hatırda tutunuz. Unutmayınız ki, Allah (c.c.) kibri hiç sevmez ve kibirli kimseleri kltp rezil eder.

Hayatınızı hangi halde sonlandıracağınızı bilmez iken, yine hayatını hangi halde sonlandıracağını bilmediğiniz bir mü'mini nasıl kmseyebilirsiniz? Üstelik hanginizin öbür dünyada nereye gideceğini de biliyor değilsiniz ki!

Aslında kendi nefesine nasihat edecek olsan göreceksin ki, kk görülmeye layık olan kişi sensin. Keşke başkalarının bilmediğin hallerine bakmaktan veya kendi nefsinin kötülüklerini kk görüp kendini temize çıkarmaktan vazgesen de nefsinin ve gönlünün rezilliklerinin farkına varsan!

Doğrusu nefsi temize çıkarmak ve üstün görmek yasaklanmıştır, haramdır. Hem ne biliyorsun, belki de kıyamet günü, dünyada kendilerini kmsediğin kimselerin ayaklarının altında kalıvereceksin.

Bu duyduklarını iyi düşün! Kalbinden kibri söküp atmak için Allah'tan (c.c.) yardım dile! Allah (c.c.) cümlemizi bu kibir hastalığından muhafaza etsin.

Nefsin İyice Arındırılması

Kardeşlerim! Nefisinizi didik didik edip bütün gizliliklerini inceleyiniz ve onu her türlü kin, nefret, haset, kötü zan, düşmanlık, buğz, alay gibi hastalıklardan arındırınız! Zira rivayette denildiğine göre; kin ve haset, iyilikleri yiyip bitirirler.^[35] Yine rivayette; kendisi için istediği şeyi diğer Müslümanlar için istemeyen veya kendisi için istemediği şeyi diğer Müslümanlar için isteyen kimsenin Müslümanlardan olmadığı bildirilmiştir.

Bakınız, her daim gönlünüzü, içinizi gözetleyip inceleyiniz; çünkü ola ki, içinizde bazı günahlarda ısrar eden şeyler bulunur da siz onun farkında olmazsınız! Kalplerinizi bir inceleyin bakalım! İçinde dünya sevgisi ve dünyevî arzulardan memnuniyet var mı? Övgü ve şan-şöhret hoşunuza gidiyor mu? Kınanma ve eleştiriye karşı kızgınlık mı gösteriyorsunuz? Arzularınıza hoş gelen şeyleri kabul edip gelmeyenleri ret mi ediyorsunuz? Kâinata ibret nazarı dışında bir gözle mi bakıyorsunuz? Lüzumsuz konuşmaktan hoşlanıyor musunuz? Bazen ahiret hakkında düşüncelere dalıp sessizliğe gömüldüğünüz oluyor mu? Allah'ın (c.c.) razı olacağını bildiğiniz, fakat yapmak istemediğiniz ameller var mı? Allah'ın (c.c.) razı olacağını bildiğiniz, fakat bürünmek istemediğiniz giysiler var mı? Bazen fakirlik korkusu hissediyor musunuz? Allah'ın (c.c.) sizler için takdir etmiş olduğu şeylerden hoşnutsuzluk duyuyor musunuz? İşte bu ve benzeri şeyler, farkında olmadığınız kalp hastalıklarıdır. İçinizde nice Kur'an okuyanlarınız vardır ki, bu hastalıkları taşır; fakat sizler farkında olmazsınız.

Dikkat ediniz, sakın bu hastalıkları küçümsemeyiniz, aksine onları ciddiye alınız ve bu kötü ahlaki huylardan arınmak için var gücünüzle çalışınız! Nitekim rivayete göre; şöyle buyrulmuştur:

“Kim herhangi bir günahı küçümseirse Allah'ın günahlara vereceği ceza hakkındaki uyarısını küçümsemiş olur.”

Kardeşlerim! Gizli açık her şeyi bilen Allah'ı (c.c.) sürekli murakabe ediniz, onun hoş karşılamadığı hiçbir şeyi yapmakta ısrar etmeyiniz, unutmayınız ki, ısrarla işlenen küçük gúnahlar büyük gúnaha dönüşmüş olur. Rivayet olunduğuna göre; bir sahabi şöyle demiştir:

“Gúnahta ısrar küfür ve isyandır.”

Kulun ısrarla işlediği gúnah, artık büyük gúnahtır.

Büyük gúnah işleyen, fakat tevbe eden kimse, küçük gúnahları ısrarla işleyen kimseye nazaran Allah'ın (c.c.) affına daha yakındır. Nitekim rivayete göre; Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurur:

“Küçücük bir gúnah dahî olsa, ısrarla işlenen hiçbir şeyi kabul etmem, benim nazarımda ısrardan daha büyük gúnah yoktur. Biliniz ki, benim gazabıma en çok müstahak olanlar, gazabımı hafife alan ve küçük gúnahları ısrarlı bir şekilde işleye işleye gúnah kefesini ağırlaştıran kimselerdir.”

Allah (c.c.) cümlemizi gúnahta ısrardan muhafaza etsin; çünkü bu, çok büyük bir gúnahtır. Allah (c.c.) cümlemizi seçkin ve hayırlı kullarının yolunda sevk etsin.

[35] İbn Mace, Zúhd, 22; Ebu Davud, Edeb, 44.

Aklın ve Uzuvların Sorumlu Olduğu Farzlar

Kardeşlerim! İnsanı Allah'a (c.c.) yakınlaştıracak olan bütün ilim ve ibadet çeşitleri elbette çok güzeldirler; ancak ben şimdi sizlere kalbin ve uzuvların sorumlu olduğu farzları, kazançta titiz davranma hususunu, insanın gizli ve açık hallerini, iyi niyet ile amel etme meselesini ve amellerde ihlâs hususunu arz edeceğim. Bu saydıklarımın hiçbirinde kusur etmeyiniz; çünkü rivayet olunduğuna göre; Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Kulun benim azabımdan kurtulması, ancak kendisine farz kılmış olduğum şeyleri yerine getirmesi ile mümkündür.”^[36]

Kardeşlerim! Terk edenlerin Allah'ın (c.c.) gazabına maruz kaldığı, yapanların ise kurtuluşa erdiği farz ibadetlere kendinizi veriniz!

Ümmetin ihtilaf etmiş olduğu hususlara girmekten sakınma

İmdi; sizleri ümmetin ihtilaf etmiş olduğu konulara dalmamanız hususunda uyarırım! Nitekim Kaderiye, Mürcie, Rafiziler, Cehmiye ve Haruriye gibi, bu hususlara dalmış ve hevalarının peşine düşerek doğru yoldan sapmış, büyük günahlara gark olmuş kimselerin halini görmektesiniz! Bunlar birbirleriyle adeta savaşa tutuşmuşlar, birbirlerini tekfir etmişler ve kanlarını helal saymışlardır. Hâlbuki bu tartışmalar başlamadan önce bu insanların hepsi aynı inanca sahip kardeşler idiler. Ne var ki, böylesi konuları incelemekle imtihan edildiklerinde ihtilafa düştüler. Her grup Kur'an'dan bazı müteşabih ayetler ve isteklerine uyan bazı rivayetler seçip kendine delil olarak kullanmaya başladı. Neticede hem kendileri saptılar hem de birçok insanın sapmasına neden oldular.

Hız. Peygamber (s.a.v.) ihtilaftan sakındırıyor

Rivayete g6re; Hz. Peygamber (s.a.v.) elini Hz. 6mer'in (r.a.) sakalının 6zerine koymuş ve ona:

“Ey 6mer! Bizler Allah'tan geldik ve O'na d6neceğiz” buyurmuştur.

Hz. 6mer (r.a.) ise:

“Anam babam sana feda olsun Ey Allah'ın Resul6! Elbette Allah'tan geldik ve O'na d6neceğiz, fakat bunu ne sebeple s6yledin?” diye sorunca Hz. Peygamber (s.a.v.) ř6yle cevap vermiştir:

“Biraz 6nce Cebrail bana geldi ve: ‘Ey Muhammed! Allah'tan geldik ve O'na d6neceğiz, 6mmetin senden 6ok kısa bir s6re sonra fitneye d6şecektir’ dedi, ben ise: ‘Sapkınlık şeklinde mi, yoksa k6f6r şeklinde mi?’ diye sordum. Bunun 6zerine Cebrail: ‘Her ikisi de’ dedi. Ben ise: ‘Nasıl sapıtır ya da k6fre d6şerler! Ben onlara Allah'ın kitabını bırakıyorum?’ diye sordum. Buna cevap olarak ř6yle dedi: ‘Zaten Allah'ın kitabı ile sapıtacaklar; 66nk6 her grup onu kendi isteklerine g6re yorumlayacak ve b6ylece hepsi sapıtacaklar.’”[\[37\]](#)

6mmetin ittifak etmiş olduğu hususlarla ilgilenmenin gerekliliği

Kardeşlerim! Allah'ı (c.c.) s6rekli murakabe ediniz, bir6ok insanın ihtilafa d6řm6ř olduğu hususlarda derinleşmeye 6alışmayınız; 66nk6 bu ihtilaflı meselelerde 6ylesine incelikli ve mahir bir şekilde s6z sanatları kullanılır ki, ilim sahibi insanlar bile bunlar karşısında şaşkınlık ge6irir, bizler gibi aklı ve ilmi kusurlu kimseler ne yapsın!

Bu y6zden her konuda, 6zerinde icma edilmiş olan şeylere sarılın; Allah'a (c.c.) iman, meleklere iman, kitaplara iman, peygamberlere iman, Allah'ın (c.c.) koyduğu farzlara ve b6t6n h6k6mlere iman, selefin icma ettiği şeylerin t6m6ne

iman bunlardandır. Doğru yol, hakikat işte bunlardır. Rivayet olunduğuna göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *“Allah, ümmetimin sapkınlık üzerine icma etmesine imkân tanımaz.”*^[38]

Hz. Peygamber (s.a.v.) hakikati buyurmuştur. İslam ümmetinin icma ettiği şeyler kuşku taşımayan gerçeklerdir. Şeytan Müslümanları ihtilafa düşürerek aldatmak ister. Dikkat ediniz, birçok insanın ihtilafa düşmüş olduğu hususlarda derinleşmeye çalışmayınız; zira ümmetin icma ettiği hükümleri öğrenmek ve uygulamak, hiçbir zaman tam olarak bitiremeyeceğiniz bir uğraştır zaten. Rivayete göre; Vehb b. Münebbih (r.a.) şöyle demiştir:

“Mescid-i Haram’ın yanında bir grup cebr ve kader meselelerini konuşuyorlardı. Onlara dedim ki: ‘Bakın ben yetmiş iki semavî kitabı okudum, insanların öğrendiği ilimlere iştirak edip onları öğrendim, baktım ki bu hususlarda en çok konuşanlar en cahil kimseler, en az konuşanlar ise en âlim kimselerdir. Ayrıca bu hususları inceleyen kişinin, tıpkı güneşin ışıklarına bakmaya çalışan gibi olduğunu, baktıkça gözlerinin kamaştığını ve şaşkınlığının arttığını gördüm.’”

Rivayete göre; Hz. Ali (r.a.) şöyle buyurmuştur:

“Dinde husumetten, çekişmeden sakının; çünkü bu tür şeyler kalbi meşgul eder ve içine nifak tohumları eker.”

Yine rivayete göre; ilim ehli bir zat, talebelerine şu tavsiyelerde bulunmuştur:

“Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla! Kardeşlerim! Biliniz ki, insanların içlerinde heva ve heves vardır, heva ve hevesten kaynaklanan ihtilaflar vardır. Bunlardan kurtuluşun yolu ise üzerinde icma edilen hususlara bağlanmak, ihtilaf edilen hususlarda ise sessiz kalmak, kesin karar vermemektir; çünkü Allah’ın (c.c.) varlığı, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) peygamberliği, Kur’an’ın ve diğer peygamberlerin Allah (c.c.) tarafından gönderildiği, meleklerin, yeniden dirilişin, cennet ve cehennem hak oluşu gibi hususlarda hayırlı insanlar da günahkârlar da hemfikirdirler. Yine beş

vakit namaz kılmanın, abdestin, ramazan orucunun, zekâtın, haccın, ana-babaya iyilik etmenin, emanete riayetini, insanlara eziyet etmemenin ve başkalarına karşı insafli olmanın farzıyeti, Nisa Sûresi 23. ayette sayılan kimselerle evlenilemeyeceği ve içki, hırsızlık, zina, cimrilik, hile, hıyanet, aldatma, yalan gibi şeylerin haram olduğu hususunda da herkes ittifak halindedir. Ehl-i Sünnet de Ehl-i bidat de bunları kabul etmektedir.”

İhtilafı meselelere girmek fitnedir

Bunlara göre amel eden kişi, bunların dışındaki şeyleri bilmediği için -inşallah- bir şey kaybetmez. Bu sebeple bunlara sımsıkı sarılın ve gerisini bırakın. Bu hususlarda size bir soru sorulduğunda ise “Kur’an’a ve içindeki her şeye iman ederiz. Hepsi Rabbimizdendir” deyin ve susun, uzun uzun cevap verip de konulara dalmayın. Eğer ‘biz de insanların ihtilaf ettikleri meselelerde doğruyu yanlıştan ayırmak ve hakikati bilmek istiyoruz’ der ve o konuların derinliğine dalarsanız, Allah (c.c.) muhafaza etmezse kendinizi fitneye düşmekten koruyamazsınız.

Gelin sözümü dinleyin ve bu konulara hiç dalmayın. Dinin her bir ibadetinin birçok kuralı; farzları ve sünnetleri vardır, onları öğrenmeye ve uygulamaya çalışınız. Böylece namazınız ve ibadetleriniz sağlıklı olur, kazancınız helal olur. Faizden uzak durun, dinin farzlarını, hükümlerini öğrenmeye çalışın, bunlar sizin için daha hayırlıdır; çünkü eğer bu hususlarda derinleşirseniz, Allah’ın (c.c.) izniyle, sizin sahip olduğunuz bilgiye sahip olmayanların hatalarını görürsünüz. Size emredilmiş olan hükümleri değil de edebe aykırı bir şekilde peş peşe meseleleri öğrenir ve âlimlerin sohbetlerine katılıp onlardan faydalanmak yerine ihtilafı meselelere dalar giderseniz kalbinize sirayet eden fitnelerin şerrinden emin olamazsınız. Nitekim “Her türlü sapkınlığın üzeri süsle kaplıdır” denilmiştir. Hatta belki bu fitnenin sonucunda hakikati terk eder, doğruyu kabul etmeye yanaşmazsınız.

Sünneti bilen ve basiretini sünnetle aydınlatan kimsenin alameti, bidatlerden uzak durmasıdır; çünkü o, sünnette derinleşmiş ve basiret kazanmış olduğu için, her sözün inceliğine anlar ve tehlikelere düşmez.

İnsanların en bilgisi, en akıllısı ve dinde en fakîh olanı, tartışmalardan en çok uzak duranıdır; en akılsızı, en basiretsiz ve cahili ise ihtilafli meselelere cüretle dalanlarıdır.

Aman ha, çok dikkat edin... Size söylenmiş olan ve uymanız gereken şudur: “Kocakarıların, bedevilerin, kölelerin iman ettiği gibi iman etmeniz gerekir.”

Gelin bu nasihatlerime kulak verin ve sakın, haklarında “ama ne yazık ki sizler nasihat edenleri pek sevmiyorsunuz!”^[39] denen kimselerden olmayın.

Kardeşlerim! Sürekli Allah’ı (c.c.) murakabe ediniz, sizlere şefkatle yönelttiğim bu dost tavsiyelerini dikkate alınız, unutmayınız ki, şeytan sizi hak yoldan saptırma konusunda elinden geleni ardına koymaz. Size nasihat edermiş gibi sokulur, gerçeği aramanız gerektiğini söyler, sizi ümmetin ihtilaf ettiği konulara sürükler ve fitneye düşürür.

Hayatım üzerine yemin ederim ki, şeytan böyle yaparak sizleri ölüm ve kıyamet hakkında düşünmekten alıkoyar, fitnelere daldırıp hevanıza esir eder, kalplerinizi meşgul edip sizi Rabbinizden uzaklaştırır.

Dikkat edin, heva ve hevesinize uyup da kendinizi helake sürüklemeyin. Allah (c.c.) cümlemizi böyle bir şeyden muhafaza etsin. Âmin.

[36] Buhari, Tevâzu, 20.

[37] *Müsned-i Ahmed*, 4/155.

[38] Darımî, Mukaddime, 8.

[39] A’raf, 7/79.

Kalbin ve Uzuvarın Gözetimi

Kardeşlerim! Şimdi size, bütün hayrı ihtiva eden önemli bir hasletten söz edeceğim. Kalbinizi ve uzuvlarınızı gzetlemenizi, bunu her hususta yapmanızı tavsiye ederim. Gizli-açık her sözünüzü ve davranışınızı fiile dökmeden önce titizlikle inceleyin, eğer Allah Teâlâ nazarında övgüye değer bir Şey ise yapın, değilse yapmayın. Allah (c.c.)nazarında o Şeyin vlecek bir Şey mi yoksa kınanacak bir Şey mi olduğunu bilemiyorsanız, bilenlere sorun ve Allah (c.c.) onun hakkında size bilgi nasip edinceye kadar bekleyin. Nitekim rivayet olunduğuna göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) Şöyle buyurmuştur:

“Allah’ın en çok sevdiği kimse, yapacağı her Şeyi, attığı her adımı, söyleyeceği her sözü, aklından geçireceği her düşünceyi iyice gözden geçiren, Allah’ın razı olduğu bir Şey ise onu yapan, değilse vazgeçen kimsedir.”

Dikkat edin, takva ve vera’ sahibi zatlara benzemeye çalışın, onların ahlakı ile ahlaklanın. Eğer böyle yaparsanız hesap gününde mesut olursunuz.

Nefs-i Emmare, Allah'ın (c.c.) Emirlerini İhlal Etmeye Götürür

Kardeşlerim! Allah'a (c.c.) yemin olsun ki, hak yol budur, Allah'a (c.c.) götüren yol budur. Size anlattığım bu yola iyice kanaat getirin ve sımsıkı sarılın, amellerinizi buna göre yapın; zira bana göre nefs-i emmare, Allah'ın (c.c.) emirlerini ihlal etmeye götürür. Bu sebeple Allah'ı (c.c.) sürekli murakabe ediniz ve O'nun emirlerini kesinlikle ihmal etmeyiniz, yoksa siz farkına varmadan dininiz bozulur ve sonunuz gelir.

Bu söylediklerimi göz ardı eden kimse pek akli başında değildir. Doğrusu Allah'ın (c.c.) insan üzerindeki hakları, bu söylenenlerden çok daha fazladır. Bu haklara tam olarak riayet edemezseniz bile, hiç olmazsa her daim bunun büyük hüznünü hissediniz; çünkü Allah (c.c.) haklarını ihlal etmek tam bir musibettir. Öyle zannediyorum ki, sizler din konusunda başınıza gelen bu tür musibetlere üzüldüğünüzden daha çok, dünyayla ilgili musibetlere üzülmüyorsunuz; ama unutmayın ki, hepimiz Allah'tan (c.c.) geldik ve O'na döneceğiz.

Musibetler birbirini izlerler, üst üste gelirler; fakat yarın huzur-i ilahîye vardığımızda bunların karşılığı ortaya çıkacaktır. Allah (c.c.) cümlemizi, rahmetiyle her hayra muvaffak kılsın, O duaları işitir, her türlü hayır O'nun kudretindedir, her şeye kadirdir. Allah'ın (c.c.) selamı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun.

Müellif bütün bu sözleri söyledikten sonra, kendisine yakın olan talebeleri ona şöyle dediler:

“Ey bizim için güzel nasihatler eden değerli zat! Doğrusu çok faydalı ve kapsamlı tavsiyelerde bulundun. Söylediklerin kuşkusuz, doğru şeylerdir. Hepsi kanıtlanmış, hidayet ışığı ile aydınlatılmış hususlar olup kendileri ile amel etmemiz

gerekmektedir. Nasihatlerini uygulama konusunda Allah yardımcımız olsun, bizleri muvaffak kılsın. Her türlü nimeti veren Allah, bu nasihatlerinden dolayı sana da bunları uygulayanların sevapları kadar ecir bahşetsin.

Bize verdiğin nasihatlerde bir gurup insanı yüksek ahlaklı, basiretli, salih amel sahibi, nimetlerin değerini bilen şükür ve yüksek sadakat ehli kimseler olarak tanıttın ve bizleri onlar gibi olmaya teşvik ettin. Diğer taraftan bir gurup insanın bütün iyilikleri eşit olarak yaptıkları halde, bazılarının Allah katında daha yüksek derecelere sahip olduğunu, amellerinin daha değerli olduğunu söyledin. Bir başka grup insanın ise büyük bir cehalet içerisinde olduklarını, feci ölçüde çirkin ameller işlediklerini, kalplerinin kirli olduğunu, nimetlere nankörlük ettiklerini anlattın ve düşünceleri hakkında bizi bilgilendirdin.

Dünyanın geçici güzelliklerine kendini kaptıran insanları anlattın ve onlar gibi olmaktan bizleri sakındırdın. Şeytanın gizli hilelerini açıkladın, nefsimize işleyecek vesveseleri ifade ettin ve bu konularda bizleri uyardın.

Taşıdığımız afetlere, hastalıklara bakıp senin anlattıklarının doğruluğunu bizzat müşahede ettik. Fesadın amellerimize karışmış olduğunu, nefislerimizin gizli ve etkili hilelerle saldıran düşmanlarımız olduğunu, her türlü kötülüğü süslü göstererek bizi yoldan çıkardığını, iyiliklerden alıkoyduğunu, gizli hileler karıştırarak bizi doğru yoldan ayırdığını ve amacının çoğunlukla heva ve heves olduğunu gördük.

İmdi, en değerli nasihatler eden üstad! İstersen bizlere dinin övgüye layık güzel ahlakının özelliklerini tekrar anlat ki, güzel ahlak sahibi olmamıza yardımcı olsun. Bizlere şükür ehli kullar ile nankörlerin vasıflarını, vera' ve takva sahibi kimselerin halleri ile kendini beğenmiş riyakârların işlediği kötülükleri anlat ki, cehaletimiz son bulsun, kalplerimiz aydınlansın, yumuşasın, böylece hevamıza muhalefet edelim ve düşmana karşı dünümüz müdafaa edebilelim. Umarız ki, Allah, daha önceki nasihatlerle birlikte bu

nasihatler vesilesiyle, nefislerimizin bazı hastalıklarını giderir.”

Bunun üzerine müellif şunları söyledi:

Kardeşlerim! Yerine getirmeniz gereken bazı sorumluluklar, haklar vardır, aslında bu haklar benim saydıklarımın çok daha fazladır. Sizleri bunlara teşvik etmeye, Rabbimin razı olduğu şeyleri bildirmeye çalıştım. Şimdi sizler sadece arif billâh olan âlim zatların bileceği ve kalplerde saklı olan bazı gizli şeylerle ilgili ilimler hakkında soru sordunuz. Bu hususta Hz. Peygamber’in (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“İlmin bir bölümü vardır ki, bir hazinedir, gizlidir, onu ancak arif billâh kimseler bilir. Onlar bu ilmi anlattıklarında ise ancak Allah hakkında kendini aldatanlar bu ilim karşısında cahillik ederler.”

Allah’ın (c.c.) ilim verdiği hiçbir kulu asla hakir görmeyiniz; çünkü Allah (c.c.) onu hakir görmeyip kendisine bu ilmi bahşetmiştir. Şimdi ben sizlere, Allah’ın (c.c.) kalbimize ihsan ettiği bazı hususları iletteceğim. Hidayet ve doğru yola iletmesini Rabbimden niyaz ederim.

İyilik Ehli Arasındaki Derece Farkları

Kardeşlerim! Biliniz ki, sözün sonu gelmez, ilimler türlü türlüdür; ancak sözün en hayırlısı Allah (c.c.) rızası için söyleneni, ilmin en hayırlısı da Allah (c.c.) rızası için öğrenilenidir.

Sorduğunuz şeylerin cevaplarını can kulağıyla ve bütün kalbinizle dinleyin. İlimin gizli hazinelerini öğrenip yaşayacak, Allah'ı (c.c.) bilip ona göre amel edecek bir kalple dinleyin. Allah (c.c.) cümlemizi bu hususiyetlere muvaffak kılsın.

İyilik ehlinin aralarındaki dereceler

Tümü aynı iyilikleri yaptıkları halde Allah (c.c.) katındaki dereceleri farklı olan kimselerle ilgili sorunuza gelince; bilirsiniz ki, bu husus çok önemli ve derinliklidir, çünkü kullar arasında derece farkları büyüktür. Şimdi ben size, Allah'ın (c.c.) izniyle onların bazı vasıflarını aktaracağım.

Aynı ameli işleyen insanların bazılarını üstün kılan şey iyi niyet, doğru sözlülük, vera' gibi hasletlerdir. Nitekim amellerin bir takım sınırları/kuralları olduğu gibi o amelleri yerine getiren insanların da uymaları gereken bir takım şartlar vardır. Kul, yaptığı amellerin kurallarını bilmiyorsa, dinin âdâbından habersiz ise o zaman ne Allah'ın (c.c.) rızasına nail olacağı işlere yönelebilir, ne de amellerinde ve niyetinde Hak Teâlâ'nın icabetini kazanabilir. Aynı şekilde insanların gönüllerine sirayet eden hastalıkları ve şeytanın tuzaklarını bilmediği takdirde amellerini yerine getirmeye muvaffak olamaz, dininin düşmanlarından kendisini koruyamaz. Nefsin bu hastalıklar ve şeytanın hileleri insana dünya hayatını süslü gösterir ve onu ahretten alıkoyarlar, onu heva ve hevesine uygun şeylere yönlendirirler, kendisini insanlar nezdinde güzel bir konuma getirse de Rabbi katında

rezil edecek işlere sevk ederler. Kul ise bunlara biçare boyun eğer.

Şeytanın hileleri kulların fark edemeyeceği gizliliktedir

Zira şeytanın kulun başına sardığı hileler, onun fark edemeyeceği gizliliktedir. Bu hileler neticesinde kul, bilgisizce, cahil ve basiretsiz olarak amel işler; fakat bu amelleri çoğunlukla isabetsiz olduğu gibi şeytanın tuzaklarına çare de olmaz. Bu durumda olan kişi, çok amel etse bile, amellerinin kıymeti az olur, kendisi de ariflerin derecesinin altında olur.

Arif, Allah'ın (c.c.) hoşnut olacağı şeyleri tespit eder ve yapar

Oysa arif kişi 'Akıl' ve 'Bilgi' ile donanımlıdır, bütün halleri bu vasıflarla muttasıftır, hevasına muhalefet eder, düşmanı ile mücadele eder ve sahip olduğu ilim sayesinde her şeyi yerli yerince yapar. Akıllı davranır ve her şeyi olması gereken mecrasında yürütür, amellerinde Allah'ın (c.c.) rızasını gözetir, takvası sayesinde şüpheli şeylere bulaşmaz, bilmediği şeyleri öğrenip onlarla amel etmek üzere ilim peşinde koşar, hayır ve sevap işlerini Allah'ın (c.c.) rızasına en uygun düşecek şekilde ve en halis niyetle yapar. Öncelikle niyetini ıslah eder ve amellerini onun üzerine inşa eder. Amellerini gösterişten, süsten ve riyadan uzak tutar, bu amaçla onları insanlardan gizler. Böyle kimselerin yaptıkları nafil ameller kemiyet itibariyle az da olsa, daha değerlidirler. Bunların yaptıkları azıcık amel, çok miktarda amele denk olur.

Mü'minin niyeti amelinden hayırlıdır

Mü'minin niyetinin amelinden daha hayırlı olduğu, herkesin niyeti neyse onu alacağı rivayet edilmiştir. Ayrıca Allah

Teâlâ'nın "De ki, herkes kendi mizacına göre amel eder" (İsra, 17/84) ayetindeki mizac kelimesinin "niyet" anlamına geldiği de rivayet edilmiştir.

Rivayet olunduğuna göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Melekler kullardan birinin amelini semaa çıkarırlarken onu hafif bulur ve küçümserler; fakat Allah'ın dilediği kadar yukarıya vardıklarında onlara şöyle vahyedilir: 'Sizler sadece kullarımın amellerinin taşıyıcılarısınız, o amellerin içerisinde ne olduğunu ise ben gözetlerim, ben bilirim. Bu kuluma ödülünü kat kat verin ve onu yüceler yücesinde olan kullar arasında yazın.'"

Rivayete göre; ilim ehlinden bir zat şöyle demiştir:

"Allah kulun niyetine, ameline verdiğiinden daha fazla sevap verir; çünkü amele riya karıştığı halde niyete riya karışmaz."

Faydalı İlim Öğrenmeye Niyet

Kardeşlerim! İnsanlar çeşitli ilim dallarını peşinde koşsalar da sizler, farz olan ilmin peşinden gidiniz, zira rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“İlim öğrenmek, kadın-erkek her Müslüman’a farzdır.”^[40]

Helaller, haramlar ve diğer hükümlerle ilgili ilimleri öğrenmeye çalışmak

Kardeşlerim! Öncelikle helal-haram ve diğer farzlarla ilgili hükümleri öğrenmeye niyet edin, amellerinizde daha takvalı ve titiz olmanızı sağlayacak ilimlere öncelik verin; çünkü dinin hükümlerini bilmeyen kimse doğru yolu göremez, her türlü fesada bulanır ve hidayet yolunun tersi istikamete gitme tehlikesi ile karşı karşıya kalır. Nitekim rivayet olunduğuna göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Cahil bir kimse, müctehid insanlardan daha çok ibadet edecek olsa da fesadı doğrusundan çok olur.”

Dinin hükümlerini bilmezseniz sonunuz hüsrana olur. Üzerinize farz olan şeylerle ilgili hükümleri bilir ve yerine getirirseniz sonunuz hayır olur. İşte âlim ile cahil arasındaki fark budur. Cahil, hiç ihtiyaç duymayacağı, bilmemekle ahirette sorumlu olmayacağı, hatta bildiği halde hesaba çekileceği, Allah’a (c.c.) yakınlaşmak için mi yoksa dünyevi gayelerle mi öğrendiği konusunda hesap vereceği çeşitli ilim dallarının peşinde koşar, âlim kişi ise bilmeyenlerin Allah’ın gazabına uğrayacağı ilimlerin, yani farzlarla ilgili bilgilerin peşinde koşar.

O halde farzlarla ilgili hükümleri iyice öğrendikten sonra, sizleri Allah’ın rızasına ve sevgisine en çok yaklaştıracak olan ilimlere yöneliniz, dinî açıdan en yararlı olan bilgileri öğreniniz. Allah (c.c.) cümlemizi, rahmetiyle her türlü hayra muvaffak kılsın.

[40] İbn Mace, Mukaddime, 38.

Aklın Şerefi

Kardeşlerim! İnsanlar çeşitli hayır ve iyilik alanlarında çaba sarf ediyorlar ise siz de bu hususta onlardan geri kalmamaya bakınız; fakat en büyük çabayı, akli edinme, akli kullanma hususunda harcayınız; zira Allah'ın (c.c.) dostu veli kullar tedebbür ve tefekkür ederler, her şeye ibret gözüyle bakar ve ders alırlar.

Allah'a (c.c.) itaat ederek akli kullanmak

Allah'ın (c.c.) veli kulları; kötülüklerden uzak durma, iyiliklere yönelme, dünyanın eğlencesinden yüz çevirme, doğru yola yönelme ve yükse derecelere ulaşma gibi vasıfları akilla elde etmişlerdir. Rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Ey Ali! İnsanlar Allah'a yakınlaşmak için çeşitli hayır ve iyiliklere tevessül ediyorlarsa sen akıl ile Allah'a yakınlaşmaya çalış, böylede dünyada da ahirette de Allah'a daha çok yakın olur ve diğerlerinde üstünlük sağlarsın.”

Yine bir rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Allah akletmeyen kulun namazını da orucunu da haccını da umresini de sadakasını da cihadını da... kabul etmez.”

Rivayete göre; Allah (c.c.) akli yarattığı zaman ona “otur” der, o da oturur, sonra ona “kalk” der, o da kalkar, sonra ona “dön” der, o da döner, “gel” der, o da gelir, “bak” der bakar, “konuş” der konuşur, “sus” der susar, “dinle” der dinler, “anla” der anlar ve sonra şöyle buyurur: “İzzetim, celalim, azametim, saltanatım ve yarattıklarım üzerindeki kudretim hakkı için! Yarattıklarım içerisinde benim için senden daha sevimli, değerli ve üstün olan bir şey yoktur; çünkü ben seninle bilirim, senin sayende insanlar bana ibadet ederler, seninle bana hamd ederler, senden dolayı ben insanları mükellef tutarım, seninle veririm, seninle cezalandırır ve ödüllendiririm.”

Allah (c.c.) akla hususi bir değer vermiş, akıl sahiplerine dünya ve ahirette en yüksek dereceleri bahşetmiştir. Sahabeden birinin şöyle dediği rivayet edilir:

“Her gün aklımın bir zerre miktarı artması benim için Allah yolunda canımla ve malımla cihad edip kılıç çalmaktan, çeşitli hayırlara bolca mal dağıtıp sadaka vermekten çok daha sevimlidir.”

Şuna dikkat ediniz! Aklın önemini anlayan ve onu kazanmaya koyulan kimse bilmelidir ki, akıl yoluyla istifade edilebilecek en üstün şey, Allah'ın (c.c.) koyduğu farzları yerine getirerek O'na itaat etmek ve haramlardan kaçınmaktır. Bunları yaparsan akıldan nasibini alırsın. Nitekim rivayetlerde de böyle denmektedir:

“Akıllı kişi Allah'a itaat edendir, O'na isyan edenin akli yoktur.”

Sağlık ve nimetlere şükrün ötesinde aklın üst dereceleri

Aklın üst derecelerine yükselmek ve Allah'tan (c.c.) alacağın nimeti artırmak istersen, insanların yaptıklarına bakma; çünkü onlar, Allah (c.c.) kendilerine sağlıklı uzuvlar ve çokça nimetler vermiş olduğu için O'na itaat ederler, isyan etmekten uzak durular.

Aklın vesileleri

Kardeşim! Allah'ın (c.c.) bütün bu nimetlerine sahip olduğun halde bu nimetler hususunda O'na isyankâr olmaktan hayâ et! Şükür ehli ol, Rabbinin nimetlerini bu şekilde kullan. Bütün canlıların Rabbi olan Allah'a (c.c.) yemin olsun ki, eğer sana verilen bu nimetlerin şükrünü hakkıyla eda eder ve nimetleri bu şekilde kullanırsan aklın en üst mertebelerine ulaşır, saf iman haline, halis dine erişir ve yakîn mertebesine yükselirsin.

İlahi azametini, kibriyanın, celalin ve kudretin eşsiz benzersiz yüceliğine vakıf olma mertebesine ulaşırın!

Allah'tan (c.c.) tam manasıyla hayâ duyma mertebesine ulaşır, O'nun heybetinin şiddetini hisseder ve rızasına ulaşmak için yanar tutuşursun!

O'ndan gelen sıkıntılara sabretmek, emirlerine teslim olma, kaderine rıza gösterme, sana olan nazarından ve seni imtihan etmesinden sevinç duyma mertebesine ulaşırsın.

Onu sahih bir şekilde şan-şöhret etme, O'na tam olarak güvenip tevekkül etme, O'na sevgi ve ünsiyet duyma, azametini ve kudretini akıl ettiğin ölçüde O'na iştihak hissetme mertebesine eresin. Vallahi işte bunlar en üst derecelerdir, müçtehitlerin amellerinden daha değerlidirler, mizanda daha ağır basalar.

İşte şu iki kişinin arasındaki fark budur; biri çok iyilikler yapar; ama akıldan nasibi azdır, diğeri ise akıyla Allah'ın (c.c.) rızasına uygun işleri tespit eder, O'nun sevdiği ve sevmediği şeyleri iyice beller ve bunlara uygun hareket etme ilkesini benimseyip gönlüne yerleştirir, bu sayede üst derecelere yükselir, hem de ne derecelere! Allah (c.c.) cümlemize faydalı ilim ve hayra yönlendiren akıl nasip etsin.

Allah'ın (c.c.) Razi Olduğu Şeyleri Yapanlar

Kardeşlerim! İnsanların Allah'ın (c.c.) istediği şeylerden hoşlanmadıklarını, ahirette kendi menfaatlerine olacak şeyleri kerih gördüklerini gördüğünüzde derhal Allah'ı (c.c.) hatırlayınız, O'nu murakabe ediniz ve bu hususlarda insanların aksine davranınız. Allah'ın (c.c.) sevdiği şeyleri sevme konusunda gayret ediniz. Gerçek şu ki, bazı insanlar Allah'ın (c.c.) sevdiği şeyleri sevdiklerini sanmakta oldukları halde durum bunun tam tersidir. Çünkü onlar Allah'ın (c.c.) istediği birçok şeyi kerih görmekte, ahirette kendi menfaatlerine olacak şeyleri hor görmektedirler. Bu yüzden sizler de kendi durumunuzu iyice düşünüp gözden geçiriniz.

Düşünsenize! Allah'ın (c.c.) kendisine ilim nasip ettiği kimse bu ilim ile hep Allah'ın (c.c.) sevdiği şeylere yönelir, kendi kusurlarını görüp düzeltmeye çalışırken cahil kimse kusurlarından söz edilmesini istemez, hatalarının başkaları tarafından bilinmesinden hoşlanmaz. Kendisine nasihatte bulunan mürşidin kendisi için bir rahmet olduğunu bilmez, aksine aldığı nasihatlerden adeta rahatsızlık duyar; fakat gerçeğin farkında değildir...

Diğer taraftan bazı kullarda vardır ki, kendilerine yönelmiş bir ilahi rahmeti olan adı sanı bilinmezlik nimetini kabul ederler. Bu nimet onlardan şöhret fitnesini uzaklaştırır, insanlar arasında parmakla gösterilen meşhur biri olmalarına engel olur. Onlar da bu rahmete boyun eğler, varlıkları-yoklukları belli olmayan kendi hallerinde insanlar olurlar. Bu durum, onlar için dinlerini sağ salim muhafaza etmenin en iyi yoludur. Dolayısıyla bu, Allah'ın (c.c.) bir nimetidir. Nitekim rivayete göre; Allah (c.c.), verdiği nimetleri sayarken şöyle buyurmuştur:

“Ey Kulum! Sana nazarımla teveccüh edip adını sanını insanlardan gizlemedim mi?”

Oysa fitneye kapılmış olan kişi insanlar arasında sahip olduğu konumu beğenmez, adı sanı bilinmediği için üzülür, Allah'ın (c.c.) kendisine yönelik nazarını, kendisi için yaptığı tercihleri hoş karşılamaz; çünkü bunları Allah'ın (c.c.) bir imtihanı olarak değil, tamamen kendi fiilleri olarak görür.^[41]

Hâlbuki Allah'ın (c.c.) kendisine nazar ettiği kişi mal fitnesinin kendisini ele geçirmesinden, onu ahiret işlerinden alıkoymasından muhafaza edilmiş olur. Allah (c.c.) onun malını az, fakat dinini sağlam kılar, malında haram karışımı olmaz, ilahi rızaya nail olur, hesap gününde bekletilmez, kolay bir hesap verir ve sıratı çabucak geçer. İşte bunlar Allah'ın (c.c.) bir rahmetidir.

Rivayete göre; Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

“Kul, kendisinden dünya malını uzaklaştırdım diye üzülür, hâlbuki bu durum onun bana en yakın ve en sevimli olduğu durumdur.”

Kul, adeta Allah'ın (c.c.) sevgisini kerih görürcesine, dünyanın kendisinden uzaklaştırılmış olmasına üzülür; fakat aslında ne yaptığının farkında değildir. Malının azlığını kötülük olarak görür, Allah'ın (c.c.) kendisi için seçtiği durumu uğursuzluk olarak niteler. Kendisine verilmiş olan şeyi hiç düşünmez. Allah'ın (c.c.) sevdiği böyle davranışlar çoktur, ayrıca Allah (c.c.) bunları sevenleri de sever; fakat kul bütün bunları kerih görür.

Allah (c.c.) cümlemizi, sevdiklerini kerih görmekten muhafaza buyursun.

^[41] Bu cümlelerin çevirisinde, daha anlaşılır olmasını sağlamak için biraz tasarrufta bulunduk. Son kısım esasen şöyledir; “Kendi nefisinden bildiği ve Allah'ın onun için seçimi olan şeylere razı olmaz.” Görüldüğü gibi cümle bu haliyle çevrildiğinde pek anlaşılır olmamaktadır.

Allah'ın (c.c.) Razi Olmadığı Şeyleri Yapanlar

Kardeşlerim! İnsanların Allah'ın (c.c.) sevmediği şeyleri sevdiklerini gördüğünüzde onlara uymayınız. Bazı insanlar kendilerince, dinlerine zarar verecek şeylerden uzak durduklarını, böyle şeyleri kerih gördüklerini sanırlar, oysa durum hiç de öyle değildir; çünkü onlar Allah'ın (c.c.) gazabına neden olacak ve dinlerine zarar verecek şeyleri sevmektedirler. Sizler onların tam tersini yapınız.

Düşünsenize; Allah (c.c.) kullarının dünyada üstünlük taslamalarını, tazim ve hürmet sevdalısı olmalarını sevmediği halde böyle şeyleri seven insanlara ne dersiniz? Cahil kimse, adeta Allah'ın (c.c.) gazabını istercesine, O'nun sevmediği bu tür şan-şöhret ve hürmeti arzular. Oysa farkında olmasa da bu davranışı ile Allah'ın (c.c.) gazabını üstüne çekmektedir. Allah (c.c.) cümlemizi böyle bir şeyden muhafaza buyursun.

Benzer şekilde, Allah'ın (c.c.) hem bu davranışları hem de bunları yapanları kerih görmesine rağmen kendisini dünya sevgisine kaptırmış, dünya hayatında çokluk, nüfuz ve süs peşinde koşan kimseye ne dersiniz? Rivayet olduğuna göre; Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

“Kulum, dünyada kendisine bolluk ve rahatlık vermemden dolayı sevinir, hâlbuki bu benden uzak ve benim için en kerih şeydir.”

Bu durumda olan kul, farkında olmadan Allah'ın (c.c.) gazabına maruz kalmak istercesine bu tür şeyler peşinde koşar. Allah'ın (c.c.) gazabına neden olacak böyle davranışlar çoktur ve Allah (c.c.) bunları yapanları sevmez; fakat kul bunlara aldanır ve kendini kaptırır. İşte şu iki adam arasındaki fark budur; biri Allah'ın (c.c.) kendisine olan nazarından memnun olur, O'nun sevdiğini sever, sevmediğini sevmez.

Diğeri ise Allah'ın (c.c.) sevdiği birçok şeyi sevmez, O'nun sevmediği birçok şeyi ise sever, dünya menfaatlerinin çoğuna kendini kaptırmıştır. Allah'ın (c.c.) kendisi için takdir ettiği şeylere üzülür, böylece başına ne geleceğini ise hiç akıl etmez. Sabah akşam bütün vaktini Allah'ın (c.c.) gazabını çekecek şeyleri severek, O'nun sevdiği şeylerden uzak durarak ve bu tutumunda ısrar ederek geçiren kimse için bu durumdan daha büyük musibet olamaz.

Yazık sana! Bir düşünsene! Eğer böyle olan adam aklını çalıştıran, dinin fıkını bilen biri olsaydı Allah'a (c.c.) muhalefet ve kendisine düşmanlık etmeye bir son verirdi.

Kardeşlerim! Allah'ı (c.c.) her daim murakabe ediniz, bir yandan ibadet ederken diğer yandan O'nun gazabını çekecek şeyleri yapmakta ısrar etmeyiniz, heva ve hevesinize muhalefet etme ve sevdiği ve sevmediği şeylerde Allah'a (c.c.) muvafakat etme hususunda bütün gücünüzü harcayınız. Biliniz ki, bu, muhakkak yapılması gereken bir iştir ve sevabı da çok büyüktür; ancak ihlal edildiğinde ortaya çıkacak olan tehlike de çok büyüktür.

Bir şeyi Allah (c.c.) sevdiği halde senin onu sevmemen veya Allah (c.c.) sevmediği halde senin onu sevmen günah olarak yeter de artar! Çünkü bu, yaratılmış olanın Yaratıcı'ya muhalefet etmesidir. Allah (c.c.) bütün bunları, daha kulun kalbinde iken bile bilir. O çok yücedir. Bütün bunları anlayan ve gönlüne iyice yerleştiren kişiye ne mutlu! Diğer taraftan bu saydığımız musibetlerin birçoğuna düşen kişinin içinde bulunduğu fitne ne büyüktür! Allah (c.c.), tıpkı evliya kullarını muhafaza ettiği gibi cümlemizi de bu tür şeylerden muhafaza etsin. Âmin.

Kalbin ve Bedenin Huşusu

Kardeşlerim! İnsanlar namazlarını sadece bedenleri ile kılarlar, uzuvları ile Allah'a (c.c.) boyun eğler; ancak kalpleri Rablerine yönelik gerçek huşudan habersizdir.

Dikkat ediniz! Allah'ı (c.c.) çokça murakabe ediniz ve namazlarınızda bedenlerinizle birlikte kalplerinizi de ilahi huzurda hazır bulundurunuz. Allah'ın (c.c.) karşısında, adeta kölelerin efendi karşısında durdukları gibi, tam bir huşu ve ürperti içerisinde durunuz. O'na tazim ve hürmeti tam yapınız. Kaldı ki, şu dünya hayatında çok defa birbirinize ta'zimde bulunuyor, kullara karşı ta'zim ve hürmet etmede fitneye düşüyorsunuz, kimi zaman korku, kimi zaman istek ve beklenti nedeniyle bunu yapıyorsunuz.

Ta'zim edilmeye en layık olan Allah'tır (c.c.)

Ey İnsanlar! Yüceler yücesi olan ve noksanlıklardan münezzehtir olan Allah (c.c.), ta'zim ve hürmete sizin o ta'zim ettiğiniz kimselerden daha layık değil midir?

Kardeşlerim! Allah'ın (c.c.) kullara olan üstünlüğünü bilmez misiniz? O halde neden insanlara gösterdiğiniz ta'zim ve hürmetin çok daha fazlasını Allah'a (c.c.) göstermiyorsunuz? İnsanların sözlerine sessizce kulak verdiğiniz gibi neden Allah (c.c.) kelamına kulak vermiyorsunuz? Neden O'nun kelamı karşısından sesiniz kısıp boyun eğmiyorsunuz? Yazık sizlere! Yoksa sizin için Allah (c.c.) -hâşâ- kullarından daha mı aşağı mertebededir! Allah (c.c.) bütün bu düşüncelerden yücedir, her türlü noksanlıktan münezzehtir.

Kardeşlerim! Her daim Allah'ı (c.c.) murakabe ediniz, kimin karşısında kıyamda durduğunuzun farkına varınız, O'nu layıkıyla şan-şöhret ediniz, O'nun huzurunda ürperti duyunuz. Rivayet olduğuna göre; "Allah için kıyama kalkıp kunut ediniz" (Bakara, 2/238) ayeti hakkında ilim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Kunut ve huşu, rükû ve secdede yapılır. Namazda gözü kısmak ve omuzları indirip tevâzu içerisinde durmak, Allah karşısında duyulan korkudandır.”

Âlimlerin namazdaki halleri

Âlimler namaza durduklarında, kendilerini dünyevi herhangi bir şeyle meşgul edecek, dikkatlerini ve huşularını bozacak bir şey olmasından korkarlardı. Böyle bir şeyi yapmak onlar için ancak unutarak olabilirdi. Rivayete göre; ilim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Gafletle dolu bir kalp ile kılınan bir gece boyu namazdansa tefekkür ile kılınan iki rekât orta halli bir namaz çok daha hayırlıdır.”

Yine rivayete göre; bir ilim ehli zat şöyle demiştir:

“Birçok insan aynı namazı kılarlar; ancak aralarından yerden göğe kadar fark bulunur; zira aynı namazı kılan bu kimselerden bazıları tamamen kalbini Allah’a yöneltip huşu içerisinde namazını kılarken diğer bazılarının kalpleri gaflet içerisinde.”

Şeytanın namaz esnasındaki tuzakları

Rivayete göre; namaz kılan kişi “Allahu Ekber” dediğinde şeytan gelir ve “falan şeyi hatırla, filan şeyi hatırla,...” diye fısıldamaya başlar, birtakım ihtiyaçlarını ona hatırlatır ve onun dikkatini dağıtır, huşusunu bozar. O sırada melek ona şöyle der: “Dikkatini namazına ver.” Böylece şeytan onun sol kulağına, melek ise sağ kulağına fısıldamaya devam eder, kalbi bu ikisi arasında gider gelir. Eğer adam meleğin dediğine uyarsa melek, kanadıyla şeytana vurur ve onu kovar. Fakat eğer adam şeytana uyarsa melek: “Yuh sana! Eğer dediğimi yapsaydın daha şu namazın bitmeden Allah bütün günahlarını affedecekti” der.

Namazda bedenle birlikte kalbin de ilahî huzurda hazır bulundurulmasının gerekliliği

Rivayete göre; insan, ancak düşünerek, okuduklarının anlamını bilerek kıldığı namazdan fayda görebilir. Nitekim Raşid Halifelerin birinden şu söz rivayet edilir:

“Namaza durduğunuzda bütün dikkatinizi namaza yoğunlaştırın, başında boş yem torbası asılı duran ve boş yere kafasını yukarı aşağı sallayan at gibi olmayın!”

Kardeşlerim! Allah'ın (c.c.) emrini hafife almış olma durumuna düşmekten korkunuz, namazınızdan eli boş çıkmamanız için bu duruma çok dikkat ediniz. Allah (c.c.) cümlemizi böyle bir şeyden muhafaza etsin.

İşte şu iki adam arasındaki büyük fark budur: Biri namazda olduğu halde kalbi Allah'tan (c.c.) gafildir, diğeri ise bedeni ile birlikte kalbini de ilahî huzurda hazır bulundurur, Yüce Allah'ın (c.c.) makamında huşu ile durur.

Kardeşlerim! Dikkatli olunuz ve sürekli Allah'ı (c.c.) murakabe ediniz! Şeytanın dostlarının aldatmacalarına kapılmayınız, namazda kalbinizi hep hazır bulundurmak için var gücünüzle gayret ediniz. Unutmayınız ki, şeytanın dostları sadece bedenleri ile namaz kılarlar, kalpleri ise dünyanın batıl kuruntu ve düşünceleri ile doludur. Üstelik bunlar kendilerine birtakım mazeretler uydururlar, sahabenin önde gelen bazı zatlarının da namazda yanılmış olduklarını söyleyerek kendi gafletlerine onları alet ederler, arkalarından gıybetlerini yaparlar. Şunu unutmayınız ki, sahabenin önde gelenleri bu gıybet ehli gibi değillerdi, onlar namazlarında bir yanlışlık yaptıklarında, bu durum kendilerine çok ağır gelirdi. Böyle bir durumda hallerinden memnun olmazlardı. Eğer bu gıybetçiler sahabeden örnek verme hususunda gerçekten gıybetten başka bir amaç taşısalar, gaflet içerisinde bulunmaları nedeniyle gözyaşı dökerlerdi. Bu yüzden çok dikkatli olunuz ve sahabe hakkında dedikodu etmekten uzak durunuz!

Hız. Peygamber'in (s.a.v.), namazda gaflet içerisinde olanları kınaması

Rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.), namazlarında gaflet içinde olan ve hata eden kimseleri kınamış ve bu kınama o kimseleri çok korkutmuştur. Bu yüzden derhal Allah'ı (c.c.) hatırlamış, hatalarını telafi etmek için bütün güçleri çaba harcamış, namazda kalpleri ile huşu duymaya ve Allah (c.c.) karşısında ürperti hissetmeye başlamışlardır. Şu gıybet ehli kimseler gibi hemen birtakım bahaneler veya deliller bularak kendilerini mazur göstermeye çalışmamışlardır.

Sahabenin hatası ile diğer insanların gafleti arasındaki fark

Sahabenin namazdaki yanılmaları ve başka şey düşünmeleri ile sizin alışveriş, husumet, kuruntu vb. türden düşüncelerinizin aynı olduğunu mu sanıyorsunuz?! Eğer böyle sanıyorsanız, eğer o insanları kendiniz gibi görüyorsanız, biliniz ki, ümmetin o büyük önderleri hakkında kötü zan beslemekte, onların yüce değerlerini takdir edememekte, onları küçümsemektesiniz!

Eğer namazdaki gafletinizi sahabeninki ile kıyaslayıp da az görüyorsanız kendinizi oldukça iyi bir konumda görüyor, hatta evliya mertebesine yükseltiyorsunuz demektir! Nefislerinizin size hoş gösterdiği bu kuruntu ne de kötüdür!

Tâbiîn âlimlerinin sürekli kalplerini kontrol etmeleri

Şu rivayeti hiç mi duymadınız? Tâbiîn âlimlerinden birine: "Namazda içimize vesvese geliyor" dediğinde: "Bana da geliyor" der. Bunun üzerine ona: "Ne tür vesveseler?" diye sorulur. O ise: "Cenneti ve cehennemi düşünüyorum, kendimi sanki Rabbimin huzurunda duruyormuş gibi düşünüyorum" der. Onlar ise: "Biz dünyevi şeyler düşünüyoruz" derler. Bunun üzerine:

“Kalbimden böyle bir şeyin geçmesindense gökten yere atılmayı tercih ederim” der.

Kardeşlerim! İşte hayırlı önderlerin durumu budur! O halde, namazda şeytanın kalplerinize vesvese vermesini ve üstelik bu duruma böylesi takva sahibi insanların hallerini mazeret ve delil olarak görmeyi sağlamasını iyice düşününüz!

Yazık size! Sahabenin ve diğer seçkin insanların durumlarından kendinize mazeret çıkaracağınıza, gaflete düştüğünüz için nefsinizi kınasanız, hatanız itiraf edip tevbe etseniz affedilmeye çok daha yakın olursunuz!

Sahabenin namazdaki hatalarına karşılık kefaret ödemesi

Peki, sahabeler namazda yaptıkları hataları ne kadar ağır bir sorumluluk olarak görüyor ve ciddiye alıyorduydu siz de kendi hatalarınızı o kadar ciddiye alıyor musunuz? Rivayete göre; sahabeden biri, kendisine ait bir hurma bahçesinde namaz kılarken bir ara gözü hurma ağaçlarına takılır ve dikkati dağılır, namazda hata eder. Bunun üzerine, yaptığı şeyi çok ağır bulur, “malım bana fitne oldu” der ve elli bin dirhem değerindeki hurmalarını Allah (c.c.) yolunda sadaka olarak bağışlar.

Peki, söyleyin bakalım! İçinizde böylesi bir hatayı bu kadar ciddiye alıp da tek kuruş sadaka vereniniz oldu mu?

Yazıkları olsun size! “Ne yani, biz namazda hata ediyorsak sahabe etmiyor muydu?” diyerek kendinizi bu insanlarla kıyaslamaktan hiç utanmaz mısınız? Kendinizi bu insanlarla bir mi görüyorsunuz?

Kardeşlerim! Bakın, bu yaptığınız karşılaştırma çok çirkindir, mazeretiniz kabahatinizden büyüktür!

Ümmetin hayırlı önderlerinin namaza hazırlık halleri

Böyle yapacağınıza, o hayırlı insanların Allah'ın (c.c.) emirlerine gösterdikleri şan-şöhret ve hürmeti örnek alsanıza! Nitekim rivayete göre; onların kimi namazda adeta katlanmış bir elbise gibi iki büklüm olur, kimi de kuru bir ağaç gibi dış dünya ile irtibatını keserdi. Kimisi ise namazda Allah'ın (c.c.) huzurunda bulunmanın verdiği mehabet nedeniyle rengi değişir, kimisi sağındakini solundakini tanıyamaz hale gelirdi. Kimisi de namaza kalktığında adeta yontulmuş odun gibi mahzun ve huşu içerisinde olurdu.

Rivayete göre; Raşid Halifelerden birisi abdest almaya kalktığında yüzünde bir renk değişikliği görülürdü, kimi zaman sapsarı kesilir, kimi zaman başka bir renk alırdı. Kendisine:

“Ey mü'minlerin emîri! Abdest almaya katlığında yüzünün renginin değiştiğini gördük” denilince:

“Çünkü ben kimin huzuruna durduğumun farkındayım” diye cevap vermişti.

Yine rivayete göre; tâbiîn âlimlerinden biri namaza kalktığında rengi değişir ve şöyle derdi: “Kimin huzuruna çıktığının, kime münacat ettiğimin farkında mısınız?”

İnsanların dinî musibetleri değil de dünyevî musibetleri gözlerinde büyütmeleri

Söyleyin bakalım, içinizde hanginizin Allah (c.c.) karşısında böyle bir haşyet duygusu vardır?!

Rivayete göre; onlar Allah'ın (c.c.) emirlerine o kadar büyük şan-şöhret ve hürmet gösterirlerdi ki, içlerinden biri namazda ilk tekbire yetişemeyecek (cemaatten geri kalacak) olsa diğerleri, cemaatle namazı kaçırmış olma musibetine maruz kaldığı için ona üç gün boyunca taziye ederlerdi.

Söyleyin Allah (c.c.) aşkına! Siz de böyle misiniz? Cemaatten geri kaldığınızda veya herhangi bir hayrı kaçırdığınızda bu duruma düşer misiniz? İnsanların size taziyede bulunmasını gerektirecek kadar üzülür müsünüz?

Hayır, tam aksine dünya malınıza bir zarar gelse hemen birbirinizi teselli etmeye ve yardımlaşmaya başlarsınız, Allah'ın (c.c.) takdirini beğenmezsiniz, Allah'ın (c.c.) yaptığı şeyi insanlara şikâyet edersiniz. Hâlbuki bir hayrı kaçırdığınız ya da günah işlediğiniz vakit, sanki bu durum hiç musibet değilmiş gibi davranır ve birbirinizi taziye etmezsiniz!

Ne yazık ki, sizinle selef arasında dağlar kadar fark var!

Yazık size! O büyük takva sahibi insanları örnek almak yerine küçücük hatalarını kendinize mazeret ediniyorsunuz! Sanki sadece onlarınki kadar hatanız varmış gibi davranıyorsunuz! Ey gafiller! Nefislerin yaratıcısı olan Allah'a (c.c.) yemin ederim ki, bu mazeretleriniz de, kendinizi onlarla mukayese etmeniz de tamamen yalan üzere kuruludur!

Kardeşlerim! Bırakın hatalarınıza mazeret bulmayı, yaptıklarınızın doğruluğu için delil aramayı da Allah'ı (c.c.) murakabe edin ve namazda hem beden ile hem kalp ile O'nun huzurunda olmaya çalışın, emirlerine şan-şöhret ve hürmet gösterin. Böyle yaparsanız namazdan eli boş dönmezsiniz. Allah (c.c.) cümlemizi kendisine karşı huşu duyan kullarından eylesin. Âmin.

Orucun Tashihi

Kardeşlerim! İnsanlar orucu sadece yeme-içekten uzak durarak tutuyorlarsa da sizler onlar gibi yapmayın, iftarlarınızı haram yiyeceklerden arındırın, orucunuza zarar verecek günahlara karşı dikkatli olun; çünkü rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Oruçlu kimse yalan söylemez, yalancı şahitlik etmez, gıybet etmez, kimseyi çekiştirmez, taşkınlık yapmaz, edebe aykırı konuşmaz, çekingen davranır ve kendini günahlardan muhafaza eder, gözünü haramdan sakınır. Kim oruç tuttuğu halde bunlara dikkat etmezse bilsin ki, Allah şöyle buyurur: ‘Benim onun açlığına da susuzluğuna da ihtiyacım yok!’”

Bakınız, şu iki kişi arasında büyük fark vardır: Biri oruçlu iken bütün uzuvlarını haramdan sakındırır, iftarının helal olmasına özen gösterir ve her haline dikkat eder, diğeri ise sadece aç durur; fakat günahlardan kaçınma konusunda titizlik göstermez, hatta belki de haram karışmış şeylerle orucunu açar. Elbette ki, birincinin tuttuğu oruç çok daha kıymetlidir. İkinci kişinin tuttuğu orucun halini ise Allah (c.c.) bilir.

Rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Kambur kalıncaya kadar namaz kılsanız da çöp gibi incelinceye kadar oruç tutsanız da bunları gerçekten haramlardan titizlikle uzak durarak yapmadıkça Allah kabul etmez.”

Kardeşlerim! Her daim Allah’ı (c.c.) murakabe ediniz ve büyük bir titizlikle dinin hükümlerine riayet ediniz. Allah (c.c.) cümlemizi rahmetiyle her türlü hayra muvaffak kılsın.

Farzlardaki Kusurlarımızın Telafisi İçin Nafile İbadetin Gerekliliği

Kardeşlerim! İnsanlar nafile namaz ve oruç ibadetlerini sadece sevap kazanmak niyetiyle yapıyorlarsa da siz bu ibadetleri, öncelikle farz olan namazlarındaki kusurlarınızı telafi etmek niyetiyle yapın. İnsanın ibadetleri eksiksiz olmasa da akıllı kişinin amacı, yaptığı bütün iyilikleri ve nafile ibadetleri ile farzlardaki kusurlarını gidermek olur.

Rivayette bildirildiğine göre; cehennemde köprüler bulunur, kul bu köprülerden ilkinde geldiğinde hemen sorguya çekilir, eğer imanını gösteriş, nifak, kuşku ve kendini beğenmişlik gibi hastalıklardan muhafaza edebilmişse ilk sorguyu geçer, aksi takdirde cehenneme yuvarlanır. İkinci köprüye vardığında abdest, gusül, namaz ve oruç konusunda hesaba çekilir. Eğer bunları tam yapmışsa sorguyu geçer, aksi takdirde cehennemi boylar. Üçüncü köprüde zekât, hac ve umre konusunda hesaba çekilir. Eğer bunları tam yapmışsa sorguyu geçer, aksi takdirde cehennemi boylar. Allah (c.c.) cümlemizi cehennem ateşinden muhafaza etsin

Rivayete göre; sahabeden biri şöyle demiştir:

“Kul, kıyamet günü önce farz namazlar hususunda sorguya çekilir. Eğer namazlarını tam kılmışsa sorguyu geçer; fakat eğer eksikleri varsa, o zaman sorgu meleklerine: ‘Bakın bakalım nafile namazı var mı?’ denilir. Eğer nafile namazı varsa, o namazlarıyla farzlardaki eksiklikleri tamamlanır. Eğer farzları tam yerine getirememiş ve bunları telafi edecek nafile ibadet de yapmamışsa kısıvrak yakalanır ve ateşe atılır.”[\[42\]](#)

Rivayete göre; Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

“Kul benim soracağım hesaptan, ancak kendisine farz olan ibadetleri yerine getirmişse kurtulabilir!”

Kardeşlerim! İyice anlamış bulunuyorum ki, Yüce Allah (c.c.) benden, eksik yaptığım farzları tam olarak yapmamı istemektedir, oysa ben, bırakın bu ibadetleri tam ve eksiksiz yapmayı, o mertebenin yakınına bile varamıyorum. Ayrıca bu eksiklikleri telafi etmek üzere yaptığım nafile ibadetlerde ise daha büyük eksiklikler olduğunu gördüm. Bu durum beni iyice sıkıntıya soktu. Farzlardaki eksiklikleri, onlardan çok daha eksik olan nafile ibadetlerle telafi edemeyeceğimden endişe eder oldum. Eski bir elbiseye daha eski bir yama nasıl vurulur ki?!

Baktım ki amellerimde çok eksiklikler var... O köprülerden cehenneme yuvarlananlar arasında olma korkusu sardı beni! Yapılacak tek şey, farz ibadetleri mümkün olabildiğince tam yerine getirmek, eksik kalanları da nafilelerle tamamlamaya çalışmaktı. Eksiklikleri tamamlamak içim çok ama çok hayırda bulunmam ve nafile ibadet yapmam gerekiyordu. Oysa heyhat! Hem farzlarla ilgili birçok hükmü ihlal etmiştim, hem de nafile ibadetleri gereği kadar yapamıyordum...

Kardeşlerim! Sizler de kendi halinizi iyice düşününüz. Eğer benim başıma gelen bu musibetin bir kısmı sizin de başınıza geldiyse, o zaman farzlardaki eksiklikleri tamamlamak için çokça nafile ibadet yapınız. Rivayete göre; Yüce Allah (c.c.), farzları tamamlamamış kimsenin nafile ibadetlerini kabul etmeyeceğini bildirmiştir. Yine rivayete göre; farzlardaki noksanlık nafilelerle tamamlanır, tabi eğer nafileler hakkıyla yerine getirilmişse... Benzer şekilde zekâttaki noksanlık sadaka ile tamamlanır, tabi eğer sadaka hakkıyla verilmişse... Diğer ameller de böyledir.

Rivayete göre; farzların edasında herhangi bir eksiklik söz konusu olduğunda, bu eksiklik nafilelerle tamamlanır. Allah'ın (c.c.) emirlerine şan-şöhret ve hürmet gösteren akıllı kişi, nafile ibadet yapmayı çok istese de aklındaki tek düşünce öncelikle farzları tam olarak yerine getirmek olur. Ardından onların eksikliklerini nafilelerle tamamlamak ve hayırlı amelleri çokça yapmak ister; fakat yaptı amelleri

hiçbir zaman çok görmez. Böyle kimsenin bütün amacı, Allah'a (c.c.) ait hakları eksiksiz olarak yerine getirmektir. Bu haklarda yapacağı herhangi bir kusurdan çok endişe eder. İşte aklın en üst mertebesi, niyetin en halis olanı, amellerin en değerlisi budur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) böyle kimseleri şu şekilde vasıflandırmıştır:

“Biliniz ki, Allah'a gerçek manada kulluk eden kimseler, O'nun emirlerini iyi anlayan, O'nun kendileri üzerindeki haklarını titizlikle eda eden ve Allah karında sahip olacakları şeylere göz dikmeyen âlim ve fakîh kimselerdir. Bunlar Allah'ın seçkin kullarıdır.”

Şu iki kişi arasında büyük bir fark vardır; birisi, sevap kazansın ya da kazanmasın tek derdi Rabbinin emirlerini yerine getirmek olan kişi, diğeri ise tıpkı işini doğru dürüst yapmadığı halde hemen ücretini isteyen kötü işçi gibi hareket eden kişidir. Böyle kimse, aslında cezayı hak ettiği davranışlarına karşılık ödül istemektedir.

Rivayete göre; ilim ehli zatlardan biri şöyle demiştir:

“Bazı insanlar birtakım ibadetleri yaparlar ve Allah'ın huzuruna çıktıklarında hemen o ibadetlerin karşılığını talep ederler. Bir de bakarlar ki, Allah onların yaptıkları zerre kadar kötülüğü bile tek tek hesaplayıp önlerine çıkarmıştır. Böylece hiç beklemedikleri bir sonuçla karşılaşır.”

Kardeşlerim! Çokça nfile ibadet yapmaktaki amacınız, farzlardaki eksiklikleri tamamlamak olmalıdır; çünkü en iyi niyet, Allah'ın (c.c.) rızasına en uygun düşünce budur. İşte aynı insanların kimini diğeri göre daha üst mertebelere taşıyan hususlar bunlardır. Allah (c.c.) cümlemizi, rahmetiyle her türlü hayra muvaffak kılsın. Âmin.

[42] Buhari, Rikak,

Günahların Affı İçin Amel Etmenin Gerekliliği

Kardeşlerim! İnsanlar mertebelerini yükseltmek için amel ediyorlarsa da siz sakın ola kendi halinizi görmezden gelmeyin, yaptığınız iyiliklerde öncelikle günahlarınızın affına ve cezadan kurtulmaya niyet edin.

Rivayete göre; ilim ehli bir zat şöyle demiştir:

“En akıllı insan, az da olsa günahından korkan kimsedir.”

Sahabeden biri şöyle demiştir:

“Keşke bir gözüm oyulup yerinden çıkırsa da bunun karşılığında Allah bir tek günahımı bağışlasa!”

Yine ilim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Demek siz cennete gitmek istiyorsunuz! Heyhat! Ben cehennemi düşünmekten cenneti düşünmeye fırsat bulamıyorum ki!”

Bu zat bu sözleri, günahların cezasından çok korktuğunu ifade etmek için söylemiştir.

Şu iki kişi arasında büyük fark vardır: Birisi Allah (c.c.) karşısında hep huşu ve ürperti duyar, O'nun rızasını kazanmaya çalışır, tek amacı azaptan kurtulmaktır, diğeri ise görevlerini yerine getirmediği ve cezayı hak ettiği halde yüksek derecelere ulaşmayı temenni etmektedir.

O halde sizin iyilik yapmaktaki niyetiniz, günahlarınızın affedilmesi olsun. En üstün ve faziletli niyet budur. Allah (c.c.) cümlemize hayırlı ve faydalı ameller nasip etsin.

Günahlardan Tevbe Etmenin Gerekliği

Kardeşlerim! İnsanlar iyilikle kötülüğü karışık halde yapıyor ve iyiliklerinin kötülüklerini silmesini istiyorlarsa da sizler Allah'ı (c.c.) çokça murakabe edin ve kötülüklerinizden tevbe ederek, bu konuda kendinizi kınayarak onlardan kurtulmaya gayret ediniz! Çünkü insanı günahlardan en iyi temizleyen ve Allah (c.c.) rızasına en çok yaklaştıran şey, günahlarla beraber işlenen sevaplar değil, günahlardan tevbe etmektir.

Rivayete göre; ilim ehli bir zat şöyle demiştir:

“İbadetlerin en faziletlisi farzları yerine getirmek ve haramlardan kaçınmaktır.”

Yine bir başka ilim ehli zat şöyle demiştir:

“Biri diğerine göre çok fazla namaz kılip oruç tutan, diğerisi ise hep nefsinin gözden geçirip tevbe eden iki kişi karşılaştırıldığında ikincisinin Allah katında daha üstün olduğu rivayet edilir.” Bunun üzerine ona: “Nasıl olur?” diye sorulmuş, o ise: “Çünkü o, Allah'ın haram kıldığı şeyler hususunda daha titiz davranmıştır” der.

Bir ilim ehli zat şöyle demiştir:

“İşi gücü ibadet etmek olan kimselerden daha faziletli olmak isteyen kişi bütün gücünü günahlardan kaçınmaya harcasın!”

Kardeşlerim! Günahlardan kaçınarak ve takvalı olarak Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız, biliniz ki, haramlardan kaçınan kişi, çok ibadet eden, fakat haramı helali karıştıran kimselere göre Allah (c.c.) katında daha üst mertebededir. Çünkü haramı helali karıştıranlar, bu hususlara dikkat etmedikleri için, çok salih amel işlemiş olsalar da daha aşağıda yer alırlar.

En büyük arzunuz, haramlardan kaçınmak ve bu hususlarda ihtilafa düşmekten uzak durmak olsun. Unutmayınız ki, Allah (c.c.) katında en üstün olanınız en

takvalı olanınızdır, Allah ancak takva sahiplerinin yaptıklarını kabul buyurur. Allah (c.c.) cümlemizi böyle kullardan eylesin.

Duanın Gizli Yapılmasının Gerekliliği

Kardeşlerim! İnsanlar aleni olarak dua ediyorlarsa da sizler dualarınızı sadece sizinle Allah (c.c.) arasında kalacak şekilde gizli yapınız; çünkü böylesi Allah (c.c.) rızasına daha uygun ve sevaba daha layıktır.

Rivayete göre; gizlice yapılan dua, aleni duadan yetmiş kat daha değerlidir.

İlim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Müslümanlar [sahabeler -çev.-] çok fazla dua ederlerdi; fakat sesleri hiç duyulmazdı. Duaları adeta, Rableri ile aralarındaki bir fısıldamadan ibaretti.”

Nitekim Yüce Allah (c.c.), kendisinden razı olduğu salih bir kulundan söz ederken şöyle buyurmuştur:

“Kulumuz Zekeriya’yı da an! O, vaktiyle Rabbine gizlice dua etmişti.” (Meryem, 18/3)

şu iki kişi arasında büyük fark vardır; biri aleni bir şekilde dua eder, kalabalık arasında ettiği duaya fitneye karışır ve asgari sevap ile yetinir, diğerisi ise büyük bir huşu ile ve içten içe dua eder. Gerçek şu ki, kendilerini Allah’a (c.c.) adanmış bütün salih kulların duaları huşu ve gizlilik içerisinde olmuştur. Allah (c.c.) cümlemizi böyle kullarından kılsın.

Duayı Kalp ve Dil İle Yapmak

Kardeşlerim! İnsanlar ellerini açıp sadece dilleri ile dua ediyor; fakat kalpleri gafil kalıyorsa da sizler sadece dil ile değil, aynı zamanda kalp ile de dua edin; çünkü böyle dua daha etkilidir. Rivayete göre; sahabeden biri şöyle buyurmuştur:

“Allah, kulun gaflet içindeki bir kalp ile ettiği duaya icabet etmez.”

Yine bir diğeri şöyle demiştir:

“Kalbi gaflet içinde olan ve sadece ağzı ile dua eden kimsenin duasını Allah kabul etmez.”

Kardeşlerim! Allah'ı (c.c.) çokça murakabe ediniz, kalbinizi gaflette bırakarak dualarınızı icabetsiz bırakıp da kendinize yazık etmeyiniz! Huşu içerisinde dua eden kimselerin nail olduğu kabulden kendinizi mahrum etmeyiniz. Şu iki kişi arasında büyük fark vardır: Birinin kalbi gafildir, sadece dili ile dua eder, diğeri ise büyük bir huşu ve ürperti duyar, bütün kalbi ile ve dili ile huşu içinde dua eder. Allah (c.c.) cümlemizi, huzurunda ürperti duyarak dua edenlerden eylesin. Âmin.

Kur'an'ı Tedebbür İle Okumak

Kardeşlerim! İnsanlar Allah'ın (c.c.) kitabını sırf sevap kazanmak niyetiyle okuyorlarsa da siz onu okurken içerdiği derslerden, öğütlerden, müjde ve uyarılardan ibret almaya, helal ve haram kıldığı şeyleri öğrenmeye, farzlarını ve diğer hükümlerini anlayıp uygulamaya çalışın. Niyetiniz bu olsun; çünkü bu, Allah (c.c.) rızasına en yakın olan davranıştır. Nitekim Yüce Allah'ın (c.c.) "Kendilerine kitap verdiklerimiz onu hakkıyla okurlar, işte onlar ona iman ederler" (Bakara, 2/121) ayeti şöyle tefsir edilmiştir: "Ona hakkıyla iman edenler onu uygulayanlardır."

Rivayete göre; sahabeden biri şöyle demiştir:

"Allah'ın kitabının her bir ayeti benden bir farzı yerine getirmemi ister, nefs-i emmareye uyup ihlal ettiğim farzları bana hatırlatır, nefs-i levvame^[43] mertebesine henüz ulaşamadığımı ve haramlardan sakınmadığımı bildirir. Allah'tan huşu duymayan bir kalbe sahip olmaktan Allah'a sığınırım."

Kardeşlerim! Hz. Peygamber'den (s.a.v.) bu hususta öyle hadisler rivayet edilmektedir ki, eğer bu rivayetler doğruysa halimiz harap demektir. İşte onlardan bazıları:

"Muhammed'in nefsi elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki, cehennem zebanileri, Kur'an'ı ezberledikleri halde ona uymayan fâsıkları putlara tapan müşriklerden daha hızlı bir şekilde yakalayıp zincire vurur ve cehenneme atarlar. Bu fâsık Kur'an hafızları cehenneme doldurulduklarında şöyle haykırırlar: 'Rabbimiz! Bizi neden, hem senin rızkını yiyip hem de senden başkasına kulluk eden şu müşriklerle birlikte cehenneme attın? Oysa biz dünyada hep senin kitabını okuyor idik.' Allah ise: 'Evet, okuyordunuz; ama helaline ve haramına riayet etmiyor, olağanüstü özelliklerini fark etmiyor ve hükümlerini uygulamıyordunuz. Böyle konularda âlim ile cahil bir tutulmaz. Bu yüzden, şimdi yaptıklarınızın cezası olarak tadın azabı!'

Dikkat edin, öyle kimseler vardır ki, günler ve geceler boyunca önüne mushafı alır ve okur da okur; fakat her okuduğu ayet, hatta harf ona lanet eder.”

Hız. Peygamber (s.a.v.) böyle söyleyince O'na:

“Neden Ey Allah'ın Resulü!” diye soruldu. O ise şöyle dedi:

“Çünkü o kişi örneğin içki ve kumarı yasaklayan ayeti okuduğunda ayet şöyle der: ‘Bu ahiret inkârcısı ne içkiden uzak durdu ne kumardan, Allah ona lanet etsin.’ Yine ‘Güç yetirenler için Kâbe'yi hacetmek Allah'ın insanlar üzerindeki hakkıdır’ ayetini okuyunca ayet şöyle der: ‘Bu ahiret inkârcısı, gücü yettiği halde hac yapmıyor.’ Böylece okuduğu her ayet ona lanet eder durur.”

Rivayete göre; ilim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Allah'a gerçek anlamda itaat eden kişi, az oruç tutsa, az namaz kılsa ve az Kur'an okusa bile Allah'ı çok zikreden kişidir. Allah'a isyankâr olan kişi ise çok oruç tutsa, çok namaz kılsa ve çok Kur'an okusa bile Allah'ı zikretmeyen kişidir.”

Kardeşlerim! Kur'an'ın hükümlerini ne kadar iyi öğrenirseniz o kadar çok sevaba nail olur ve üst mertebelere yükselirsiniz; fakat eğer Kur'an'ın hükümlerini ihlal eder ve sırf sevap için onu okursanız, korkarım ki, onun hükümlerinden kazanacağınız sevabı kaçırsınız. Nice insanlar vardır ki, kıyamet günü Kur'an onlardan beri olacak ve onlar o kadar Kur'an okudukları halde cehenneme atılanlardan olacaklardır. Allah (c.c.) cümlemizi böyle kimselerden olmaktan muhafaza etsin.

Şu iki kişi arasında büyük fark vardır: Biri Allah'ın (c.c.) kitabını sırf sevap kazanmak için okur, bu arada belki de birçok hükmünü ihlal eder. Bu, hiç Kur'an okumayandan farksızdır. Diğeri ise Kur'an okumayı bilmese bile onun hükümleri ile amel eder. İşte Kur'an'ı gerçek anlamda okuyan odur. Allah (c.c.) cümlemizi Kur'an'ın hükümleri ile amel edenlerden eylesin. Âmin.

[43] Nefs-i Emmare; İnsana sürekli kötülüğü emreden nefistir; Nefs-i Levvame ise nefs-i emmarenin biraz daha ıslah olmuş halidir. Ancak her an ona dönme ihtimali bulunur. (Çev.)

Haram Maldan Arınmak

Kardeşlerim! İnsanlar mallarının tam olarak helal olup olmadığını bilemeden Allah (c.c.) yolunda infak ediyorsa da sizler akıllı davranın ve mallarınızı nasıl harcayacağınıza dikkat edin. Şunu bilin ki, helal ve tertemiz olan mal da bellidir, haram ve pis olan mal da. Bunlar arasında ise şüpheli şeyler bulunur. Bu şüpheli şeylere ne kadar bulmuş olduğumuzu ise ancak Allah (c.c.) bilir.

Haram olan maldan kaçınınız, insanların malınıza karıştırmış olabileceği haramdan kurtulmaya çalışınız ve tıpkı ateşten kaçır gibi haramdan kaçınınız; zira rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Allah, haram mal kazanan kişinin sadakasını da haccını da umresini de cihadını da kabul etmez. Hatta ona bütün bu yaptığı ibadetler ölçüsünde günah yazar. Öldüğünde bu günahlardan ne kadarını hâlâ sırtında taşıyorsa onlar onun cehennem azığı olur.”^[44]

Allah (c.c.) cümlemizi böyle bir şeyden muhafaza etsin.

Ey İnsanlar! Ölüm gelip sizi yakalamadan önce mallarınızın pis olanlarından, haramlarından kurtulunuz, biliniz ki, haramda ısrar eden kişi farkında olmadan helak ve mahvolmaya maruz kalır. Cahiller zannederler ki, kazandıkları haram maldan Allah (c.c.) yolunda harcayınca iyi bir şey yapmış olacaklar. Böylece işledikleri haramı unutmuş ve Allah'ın (c.c.) emrini çiğnemiş olurlar.

Çok yazık böylelerine! Bunlar Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şu sözünü hiç mi duymadılar!?

“Haram mal kazanmış kimse Allah yolunda yetmiş kez şehit düşse bile bu onun için yeterli tevbe olmaz.”

Haram malın tek tevbesi o malı iade etmektir.

Kardeşlerim! Cehaletinizin farkına varın, haramlar sizi sarıp sarmaladığında işlediğiniz günahların affedilmesi için Allah'tan (c.c.) bağışlanma dileyin. O'nun vereceği cezadan korkun. Sizi günaha düşmekten koruduğunda, haramlardan

kaçmayı nasip ettiğinde O'na şükredin, çünkü O'nun nimeti olmasaydı bu günahlara düşmekten ve ağır bir cezaya maruz kalmaktan kurtulamazdınız.

Şu iki kişi arasında büyük fark vardır: Biri haram malı harcadığı için sevap bekler, hâlbuki bu yaptığı şey cezayı hak etmektedir. Diğeri ise Allah (c.c.) korkusundan dolayı iyice bitap düşmüş bir vaziyettedir ve bütün haramlardan kendini temizlemeye çalışır.

Dikkat edin, Allah'ın (c.c.) huzuruna çıkıp hesap verme günü gelmeden önce bütün haramlardan kendinizi arındırmaya koyulun.

[44] Ebu Davud, Merasîl,124 .

Haram Karışmış Maldan Kurtulmak İçin Şüpheli Şeylerden Uzak Durmak

Kardeşlerim! İnsanlar haramın karışmış olduğu şüpheli malları Allah (c.c.) yolunda harcayıp karz-ı hasen yapmaya çalışsalar da siz şüpheli malları elinizden çıkarmak suretiyle malınızı haram karışmış olmaktan kurtarmaya, temizlemeye niyetlenin.

Hesap günü gelip de haram mallardan dolayı ceza görmekten korkun; çünkü rivayete göre; ilim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Kıyamet günü bazı insanlar diriltip kabirlerinden kaldırıldıklarında leşten daha beter kokarlar. Onlar ihtiyaçları olmayan fazla malları kullanan, üstelik bunları şüpheli şeylerden edinen kimselerdir.”

Hz. Peygamber’in (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilir:

“*Şüpheli şeylerden sakınmayan kişi haramlara düşme tehlikesi ile yüz yüzedir.*”^[45]

İlim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Yaratılmışlar içerisinde helalleri en iyi bilen İblis idi, bu yüzden o, kendi yandaşlarına haramları güzel gösterir, helal ehli kimseleri ise şüpheli şeylere düşürmeye çalışır.”

Bazıları şüpheli malları Allah (c.c.) yolunda harcadıkları zaman iyi bir şey yaptıklarını zannederler, hâlbuki onlar içinde daldıkları kötülüğü unutmaktadırlar; çünkü haramı helale karıştırmışlardır.

Dikkat edin ve sakın cehalete düşmeyin! İstmeden düşmüş olduğunuz şüpheli şeyler için ise Allah’tan (c.c.) af dileyin. Yaptığınız iyiliklerin, içerisindeki şüpheli mallar nedeniyle Allah (c.c.) tarafından kabul edilmemesinden korkun. Unutmayın ki, Allah (c.c.) temizdir ve temiz olanı sever. Rivayete göre; bir sahabi şöyle demiştir:

“Kazanç temiz ve helal olursa ameller de temiz olur. İlahî huzura çıkıp hesap verdiğinde bunu anlayacaksın.”

İlim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Helal olmayabileceğini düşündüğün her bir dirhemi elinden çıkarman, helal mi haramı olduğunu tam bilemediğin şüpheli şeylerden bin dinar sadaka vermenden daha hayırlıdır.”

Allah (c.c.) sizlere bir hayır murat etmişse o hayır eninde sonunda size gelecektir. En nihayetinde şunu çok iyi göreceksiniz ki, haram karışmış şüpheli malları harcamaktansa fazla malı terk etmek daha hayırlıdır. Çok yakında hesaba çekileceksiniz. O günü hafif bir hesapla atlatanlara ne mutlu! Çok mal biriktirip de ağır bir hesap çekecek olanların ise vay hallerine!

Allah (c.c.) sizi cimrilikten koruduğu ve sizlere sadaka vermeyi nasip ettiği için şükredin; çünkü eğer Allah (c.c.) size bunu nasip etmeseydi vereceğiniz hesap çok daha ağır, başınıza gelen musibet çok daha büyük olurdu. Bu büyük nimetinden dolayı Allah’a (c.c.) hamd olsun.

Şu iki kişi arasında büyük fark vardır; biri şüpheli şeylere sahip olduğu için hüznüldür, onlardan kurtulmak ister. Onlar yüzünden ibadetlerinin kabul edilmemesinden korkar. Tek amacı, haram karışmış bu şüpheli mallardan kurtulmaktır. Diğeri ise farkında olmadan, mahşer gününde leş gibi kokarak diriltilecek kimselerdendir. Allah (c.c.) cümlemizi böyle kimseler olmaktan muhafaza etsin.

[45] Buhari, İman, 39.

Malı Sahih Niyetle Harcamak

Malı, nimetlere şükretmek ve nefis kurtarmak amacıyla sarf etmek

Kardeşlerim! İnsanlar helal maldan Allah (c.c.) yolunda harcayarak ahirette kat kat ödül alacaklarını iddia ediyorsa da sizler bu harcamalarınızı Allah (c.c.) hakkını ve kul hakkını yerine getirmek, size Allah tarafından verilen nimetlerin şükrünü eda etmek, cimrilikten ve bu hususta vereceğiniz hesaptan çekinmek niyetiyle yapınız. Rivayete göre; Yüce Allah (c.c.), peygamberlerden birine şöyle vahyetmiştir:

“Sadaka şuna benzer: Bir kişi bir başkasını öldürür, öldürülen kişinin ailesi de katili öldürmek ister, adam da kendisini kurtarmak için, ‘ben kendi fidyemi ödüyorum’ der ve ardı ardına bir şeyler vermeye başlar. İşte sadaka da tıpkı bunun gibi, veren kişiyi ateşten kurtarır.”

Kardeşlerim! Allah’a (c.c.) andolsun ki, sizin durumunuz da böyledir; çünkü insan günah işledikçe kendisini öldürür. Bu yüzden, artık fidye ile kurtuluşun da vakti, geçmeden önce helal mallarınızdan sadaka vererek kendinizi kurtarınız, gün gelip de artık sadakalarınızın bile kabul olmamasından korkunuz. Öyle kimseler gördüm ki, Allah’tan (c.c.) korkmak ve malına haram karışmış olabileceğini düşünerek hesaptan çekinmek yerine, kendince helal sandığı maldan sarf ederek büyük sevaplar beklemektedir. Bu durum büyük bir cehalet örneğidir. Bu yüzden sizler böyle olmayınız, basiret ehli olunuz.

Malı, iyilikler kabul edilmez endişesiyle sarf etmek, sadaka vermek

Kardeşlerim! İyiliklerinizin kabul edilmesini ümit ettiğiniz gibi, kabul edilmemesi hususunda da endişe duyunuz; zira Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

“Allah ancak takva sahiplerinin yaptıklarını kabul eder.”
(Maide, 5/27)

İlim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Dünya malı nedir ki! Helal olanı hesaba, haram olanı azaba sebeptir!”

Hz. Peygamber de (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Kim hesaba çekileceği hususlarda tam teslimiyet göstermeyip münakaşaya girerse azaba uğrar.”^[46]

Mü'minlerin, Allah'ın (c.c.) vahyini anlayıp uygulamaları nedeniyle mertebelerinin yüksekliği

Yüce Allah (c.c.), hesap gününden endişe eden mü'minleri şöyle övmektedir:

“Onlar, kalpleri rablerinin huzurunda hesap verecekleri gününün endişesi ile dolu bir şekilde, kendilerine rızık olarak verilmiş nimetleri infak ederler.” (Mü'minun, 23/60)

Bu ayette denilmek istenen şudur: “Onlar oruç tutarlar, namaz kılarlar, sadaka verirler; fakat bu arada hep, bu yaptıklarının kabul edilmemesinden endişe ederler.”

Kardeşlerim! Amellerinizin kabul edilmemesi hususunda endişe ediniz, bu hususta takva ehli insanlara benzemeye çalışınız. Sahabenin önde gelenleri bu hususta öylesine endişe ederlerdi ki, hiçbir amellerinin kabul edilmeyeceğini düşünür ve bir tek amellerinin dahî kabul edilmiş olmasına rıza gösterirler, onu arzularlardı. Nitekim Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

“Allah ancak takva sahiplerinin yaptıklarını kabul eder.”
(Maide, 5/27)

Kardeşlerim! Allah (c.c.) sizi cimrilikten koruduğu ve sizlere sadaka vermeyi nasip ettiği için şükrediniz, helal olduğunuz düşündüğünüz mallarda bulunması muhtemel olan haramlardan dolayı da Allah'ın (c.c.) affını dileyiniz.

Mahşer gününü hafif bir hesapla atlatanlara ne mutlu! Çok mal biriktirip de ağır bir hesap çekecek olanların ise vay

hallerine! Şu iki kişi arasında büyük bir fark vardır: Biri, Allah'ın (c.c.) kendisini hesaba çekeceğini unutmuştur ve kendince helal saydığı malından sadaka vererek sevap bekler; fakat Allah (c.c.) ona bir hesap takdir ettiyse muhakkak o hesap onun başına gelecektir. Diğeri ise aynı şekilde sadaka verir; fakat hesap korkusu belini bükmüştür. Amacı, malını helal kazanma konusunda üzerine düşen hakları yerine getirip kurtulmaktır. Allah'ın (c.c.) affı ve merhameti olmadan kurtuluşa ereceğini beklemez; zira Allah (c.c.), helal malla ilgili olarak birtakım haklar belirlemiş, emirler vermiştir, haram mal konusunda yapılacak şey ise onu derhal terk edip Rahman olan Allah'a (c.c.) sığınmaktır.

Aklınız fikriniz, kazanacağınız sevapta olmasın

Kardeşlerim! Duyduklarınızı iyi düşünün ve şunu bilin ki, Allah (c.c.) katında kulların amelleri değişik mertebelere ayrılır, bu yüzden onun katında insanların sahip oldukları derece ve mertebeler de onların ilahî emirleri anlama ve uygulamalarına bağlı olarak farklılık arz eder.

İnsanların birçoğu iyilikleri sevap arzusuyla yaparlar. Eğer iyilikler karşısında sevap verilmeyecek olsaydı onlar birçok iyiliği yapmazlardı.

Kardeşlerim! Sizler, farzlardaki eksikliklerinizi tamamlamak için çokça nafil ibadet yapınız; zira rivayete göre; Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

“Kul benim hakkımı (kendisine verdiğim emirleri) yerine getirmediğçe ben de onun hakkına riayet edecek değilim.”

İlim ehli bir zat da şöyle demiştir:

“Kul Allah'a ait hakların tümünü yerine getirmediğçe, kalbine ilahî ruh girmez.”

Bu yüzden öncelikle her konuda Allah (c.c.) haklarını eda etmeye niyetleniniz, O'nun katında sahip olacağınız sevapları düşünmekle meşgul olmayınız, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vafettiği şu kimseleri örnek alınız:

“Biliniz ki Allah’a gerçek manada kulluk eden kimseler, O’nun emirlerini iyi anlayan, O’nun kendileri üzerindeki haklarını titizlikle eda eden ve Allah karında sahip olacakları Şeylere göz dikmeyen âlim ve fakih kimselerdir. Bunlar Allah’ın seçkin kullarıdır.”

Hz. Peygamber’in (s.a.v.) verdiği bu dersi iyi düşününüz.

Şunu biliniz ki, sizler farzları ve nafileleri yapar, kötülükleri iyilikle giderirseniz, Allah hakkı olan hususlara ziyade olarak yapmış olduğunuz tüm iyilikler Allah (c.c.) katında biriktirilmiş durumdadır ve Allah (c.c.), katında biriktirdiği bu iyiliklerinize hakkıyla karşılık verecektir. EĞer Allah (c.c.) haklarında kusurunuz varsa, bu iyiliklerinizle onlar tamamlanacaktır.

Hesap gününde durumu kötü olanların, içine düŐecekleri büyük kederden dolayı vay hallerine! Allah (c.c.) cümlemize hesabı kolay kılsın. Âmin.

[46] Buhari, İlim, 35.

Büyük-Küçük Her Nimete Şükretmek

Kardeşlerim! İnsanlar Allah'a (c.c.) sadece dilleriyle şükretmekte, sahip oldukları nimetlerin sınırlarını bilmemekte, gerektiği gibi şükretmemektedirler. Elbette ki, bu, kınanacak bir durumdur.

Sizler sürekli Allah'ı (c.c.) murakabe ediniz, her bir nimete, olduğu haliyle ve ona sahip olur olmaz şükrediniz; çünkü kul, sahip olduğu bütün nimetlere şükretmekle mükelleftir.

Dil nimetinin şükrü

Allah'ın (c.c.) verdiği sağlıklı dile ve bu sayede çokça Kur'an okuyup zikir yapmanıza şükrediniz. Bunu hakkıyla yapamıyorsanız, bari yukarıda söz ettiğim kimseler gibi dilinizle çeşitli günahlara dalmayınız; zira rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Dilinle söylediğin şeyler içerisinde lehinde olanlardan ve aleyhinde olanlarda başka bir şey var mıdır ki? İnsanları ahirette yüzüstü cehenneme sürüklemeye sebep olacak şey, dilleri ile işlediklerinden başka nedir ki?"

Görme nimetinin şükrü

Dikkat ediniz; Allah'ın (c.c.) size verdiği göz nimetine, onu hep hakka bakarak ve ibret nazarıyla kullanarak şükrediniz. Bunu yapamazsanız, bari Allah'ın (c.c.) haram kıldığı şeylere bakmayınız, bu hususta Allah'ı (c.c.) murakabe ediniz. Aksi takdirde, yukarıda söz ettiğimiz kimseler gibi, Allah'ın (c.c.) gazabına maruz kalırsınız.

Nitekim rivayet edildiğine göre; harama bakmaktan sakınmayan kimsenin gözlerine ahiret gününde cehennem ateşi ile mil çekilir.

İşitme nimetinin şükrü

Her daim Allah'ı (c.c.) murakabe ediniz, size verdiği işitme nimeti sayesinde Kur'an'ı ve güzel nasihatleri dinleyebiliyor olmanıza şükrediniz. Bunu yapmıyorsanız, bari kulaklarınızı heva ve hevesinizi dinlemekte kullanmaktan hayâ ediniz.

El nimetinin şükrü

Allah'ın (c.c.) sizlere verdiği ellerinizin şükrünü, onları hayırlı işlerde kullanarak, eli açık ve cömert olarak eda ediniz. Bu şükrü eda edemiyorsanız, hiç olmazsa onları zulüm ve eziyet için kullanmayınız. Zira rivayet edildiğine göre; dünyada zulüm işlemek, ahirette karanlıklara gark olmak ve helake maruz kalmak demektir.

Rivayete göre; Hz. Davud (a.s.), yer ile gök arasını kaplamış bir şey görür ve:

“Bu nedir ey Rabbim!?” diye sorar. Bunun üzerine Allah (c.c.) ona:

“Bu benim lanetimdir, bütün zalimlerin evlerine onu girdiririm” diye cevap verir.

Ayak nimetinin şükrü

Allah'tan (c.c.) korkunuz ve size bahşettiği ayakların şükrünü, onları Allah'a (c.c.) itaat yolunda kullanmak suretiyle eda ediniz. Bunu yapmakta eksik davranıyorsanız bari ayaklarınızı günahlara gitmekte kullanmayınız. Nitekim bu hususta Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

“O gün yaptıklarına şahitlik olarak dilleri, elleri ve ayakları onlar aleyhinde tanıklık ederler.” (Nur, 24/24)

Var bir de kendi halini düşün! Ayaklar zincirli, boyun prangalı!...

Rızık nimetinin şükrü

Allah'tan (c.c.) korkun ve onun size verdiği rızka şükredin. Rızık veren Allah'ın (c.c.) hoş karşılamadığı şeylerden uzak durun. Rivayete göre; Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

“Şu kuluma bak! Benim verdiğim rızık sayesinde güç kuvvet buluyor da bana isyan ediyor!”

Böyle bir kulu cehennem azabı ile cezalandırmak Allah (c.c.) için elbette ki, haktır.

Kardeşlerim! Allah'ın (c.c.) nimetlerinden faydalanıp da ona isyan etmeyin. Size verdiği giysi nimetine, o nimeti razı olduğu hususlarda kullanmak suretiyle şükredin. Eğer bunu yapmıyorsanız, bari onları size giydiren Allah'ın (c.c.) razı olmadığı şeylerde kullanmayın. Böyle yaptığınız takdirde O'nun kıyamet günü sizlere katrandan ve ateş parçalarından elbiseler giydirmesinden sakın emin olmayın!

Mal nimetinin şükrü

Allah'ın (c.c.) verdiği mal nimetine şükredin, O'nu size bahşeden Allah'ın (c.c.) yolunda harcayın. Böyle yapmıyorsanız hiç olmazsa malı O'nun istemediği şeylerde harcamaktan kaçının, hem O'nun verdiği malı kullanıp hem de O'na isyan etmeyin.

Rivayet edildiğine göre; Allah (c.c.) kendisine helal mal ihsan ettiği halde onu haram yolda kullanan kimse için Allah (c.c.), “Onu ateşe atın” buyurur ve Allah'ın (c.c.) dilediği kadar orada kalır.

İman nimetinin şükrü

Size sağladığı iman nimetine şükredin. Bu şükrü yerine getirmek için bütün gücünüzle ilahî rızaya nail olmaya çalışın, O'nun razı olduğu şeyleri yapabildiğiniz kadar yapın. Böylece verdiği nimetlere şükretmiş olursunuz. O'nun rızasına nail olmak için elinizden geleni yapmıyorsanız bari imanın ilkelerini, sınırlarını ihlal etmeyin, bu hususta Allah'ı (c.c.) murakabe edin, mü'minlere yakışmayacak olan haramları işleyerek imanınızı böyle şeylere bulaştırmayın.

İmanın sınırlarını ve ilkelerini ihlal ettiğiniz takdirde bu nimetin sizden çekilip alınabileceğini unutmayın, size bahşedilmiş olan iman ve ilim nimetlerine şükredin. Allah'ın

(c.c.) razı olacağı şeyleri tespit edin, sizi O'nun rızasına ulaştıracak faziletleri öğrenmeye çalışın. Bunu yapmazsanız bile, hiç olmazsa size farz kıldığı şeyleri ihlal etmekten çekinin ve bu hususta Allah'ı (c.c.) murakabe edin.

Rivayete göre; kıyamet günü en şiddetli azaba maruz kalacak olan kişi, sahip olduğu ilimden faydalanamayana kişi olacaktır.

Akıl nimetinin şükrü

Tefekkür ve tedebbür etmek, ibret almak, iyi niyetli olmak, Allah (c.c.) karşısındaki hesaptan çok korkmak, azalarınızın yaptıklarından dolayı hep hüznün içinde olmak, hepsi için en sağlam ve doğru şeyleri yapmak ve Allah (c.c.) rızasına uygun işleri gizlice yerine getirmek gibi vesilelerle, sahip olduğunuz akıl nimetinin şükrünü eda edin.

Bunu yapmazsanız bari kötülükleri içinizde barındırmaktan, kin, haset, hile, düşmanlık ve benzeri kötülüklerden uzak durunuz, bu hususlarda Allah'ı (c.c.) murakabe ediniz.

Her daim Allah'ı (c.c.) şan-şöhret ederek, O'nu hürmet ve ikram ederek, O'ndan hayâ duyarak, korkarak, O'na itaat ederek akıl nimetinin şükrünü yerine getirin. Bunu yapmıyorsanız bile, hiç olmazsa Allah'a (c.c.) dua edin de sizi kendisine itaat etmeyen, kendisinde korkmayan, hayâ duymayan, aksine birçok ilahî emri hafife alıp ihlal eden kimselerden kılmasın.

Kardeşlerim! Bütün bunları biliyor olduktan sonra tekrar eski cehaletlere dönmekten, böylece aklın ve ilmin sırtınızda vebal olmasından korkunuz. Bu hususlara dikkat etmek, akıl ve ilmin, iyi niyet ve sağlam iradenin insana sağladığı faziletlerdendir.

İki kişi Allah'a (c.c.) ibadet ve haramlardan sakınma noktasında eşit olabilirler; fakat bunlardan biri daha akıllıysa Allah'ın (c.c.) rızasına götürecektir şeyleri daha çok araştırır ve O'nun rızasına daha çok nail olur. İşte böyle iki kul arasındaki fark budur.

Allah (c.c.) cümlemize nimetlerinin değerini bilmeyi, şükürünü eda etmeyi nasip etsin. O'nun lütfü ve keremi engindir. Âmin.

İlmî Gelişimin Tashihi

Kardeşlerim! İnsanlar sahip oldukları ilmi ifşa eder, birbirlerini küçümser, hatta birbirlerine karşı nefret duyarlar. Sizler onlar gibi olmayınız, şöhretten ve çekişmeden uzak durunuz, yaptıklarınızı gizlice yapınız, adı sanı belli olmamayı isteyiniz, uzlet ve yalnızlığı tercih ediniz, sessizlik ve halvet hallerini isteyiniz ve ileri gelen kimselerle birlikte olmaktan memnun olmayınız. Unutmayınız ki, Allah (c.c.) insanlara, en ufak hataları hususunda bile, o hatayı yaparken neyi istemiş olduğunu soracaktır.

Kardeşlerim! Hiç de ihtiyacınız olmayan şeylere sahip olmaya çalışırken Allah'ın (c.c.) vereceği hesaba maruz kalmaktan korkunuz.

Allah (c.c.) rızası için ilim

Sizlere tavsiye odur ki, insanlara anlattığınız her ilmi meselede amacınız sadece Allah (c.c.) rızası olsun. İlmî gizlemekten sakınınız ve bu duruma düşmemek için, sadece talebelerin ihtiyaç duyduğu şeyleri anlatınız.

Selef-i salih döneminde insanlar bir soru sorduğu zaman âlimlerden her biri, başka bir âlimin verdiği cevabın yeterli olmasını umut eder ve sorunun kendisine sorulmamasını dilerdi. Onların her biri büyük birer âlim ve fakih olmalarına rağmen bu durundan komşularının bile haberi olmazdı. Sahabeden biri şöyle demiştir: *“Üç yüz bedevi gördüm, her biri fetva vermeye ehil kimselerdi.”*

Eğer bir kişi âlim olduğunu ortaya koymak itiyor, ilmini sergiliyor, başkalarının cahil ve hatalı olduğunu söylüyorsa, o kimsenin kibir, kendini beğenmişlik ve kin duygularına kapılmış olmasından endişe edilir. Eğer böyle birinin konuştukları hoşunuza gidiyorsa, o zaman konuştuklarının aldatmaca, göz boyama ve fitne olmasından endişe edilir. Bilip bilmeden konuşuyorsa cerh edilmesinden (güvenilmez olarak ilan edilmesinden) endişe edilir, zorlama konuşuyor,

emr-i vaki yapmaya çalışıyorsa, başkalarını cehaletle suçlamasının bir tür emr-i vaki arzusu olmasından endişe edilir. Şurası muhakkak ki, Allah (c.c.) böyle zorlamalar yapanları sevmez.

Şöhretten uzak durma, selefin sünnetleri arasındadır

Şunu unutma ki, şöhretten uzak ve kendi halinde yaşamak bile kurtuluşa ermek için garanti değildir. Herkesin fetva sorduğu, sözüne itaat ettiği, gelip gideni çok olan, sözü kabul gören, sevenleri ve taraftarları olan, bazen muhalifleri aleyhinde veya taraftarları lehinde aşırı giden kişinin durumu ne olur, var sen düşün! Bütün gayb bilgilerini bilen Allah (c.c.), herkesin kalbinde nelerin dönüp dolaştığını da çok iyi bilmektedir.

Böyle meşhur bir âlim olmak insan için çok ama çok büyük bir fitnedir. Ancak Allah (c.c.) muhafaza ederse ne ala! Şu iki işi arasında büyük fark vardır: Biri, sahip olduğu ilmi ifşa eder ve kendisini tehlikeye atar. Artık önünde ya kurtuluş vardır ya helak. Diğeri ise kendini gizler ve Allah'ın (c.c.) lütfü ve muhafazası ile selamete erer.

İlimle şöhret konusunda söylediklerimize yapılan itirazlara cevap

Şöyle bir itiraz yapılabilir; eğer ilim öğretmeyi ve ortaya çıkan meseleleri ilim ile halletmeyi bırakırsak, ilmin kaybolması tehlikesi baş gösterir.

Bu itirazı yöneltenlere şu cevabı veriniz: Ümmetin bizim gibi kimselere ihtiyacı yoktur. Allah (c.c.) hamd olsun, hatiplerin çok olduğu bir zamanda yaşıyoruz. Sen ve senin gibi ilmini ifşa edenlerin varlığı, söylediğin tehlikenin ortaya çıkmasını önlemek için yeterlidir.

Sevap kazanmak için ilmi ifşa edersiniz, böylece yüksek makam-mevki sahibi olur, hatta belki kadınların kıskanıldığı

gibi kıskanılır, gıpta edirsiniz. İlim talebeleri hapislerde mahkûm olsalar, ilmi ortaya koyma amaçlarına ulaşmaları için samimiyetle çalışırsınız! Böylece yüksek mevkiler elde eder, önder kimseler olursunuz!

İşin doğrusu şu ki, selef-i salih bizim için çok güzel örnektir. Onlar bu ilim ve takva konusunda gerçekten önder insanlar oldukları halde şöhretten uzak durmuşlar, kendilerini gizlemeyi tercih etmişlerdir. Bizler gibi övülme ve güzel görünme meraklısı ve yarım yamalak ilim sahibi kimselere ne oluyor ki!

Kardeşlerim! Yapmanız gereken şey kendinizi gizlemek, şöhretten uzak durmaktır. Unutmayın ki, sahip oldukları ilimleri ortaya koyan çok insan vardır; bunların kimi sevap kazanır, kimi ise cezaya maruz kalır.

İyilikleri Gizlice Yapmak

Kardeşlerim! İnsanlar, başkaları kendilerini örnek alsınlar ve kendilerine uysunlar diye, yaptıkları iyilikleri açığa vuruyorlarsa da sizler bu tür gayretlerinizi gizli yapınız; çünkü iyilikleri ızhâr etmekte büyük fitne söz konusudur ve bu fitneyle baş etmek zordur. Yemin olsun ki, bizim gibi zavallılar böyle bir zorlukla baş etmeye ehil değildir. Bu zorluklarla baş etmek, sahip oldukları engin ilmin çok az bir kısmını, insanları eğitmek ve onlara yol göstermek maksadıyla ifşa etmiş olan Raşid Halifeler ve büyük imamlar gibi insanların işidir.

Sakın kendinizi meşhur etmeyin; çünkü ilmi ifşa etme durumunda şeytanın birçok hilesi devreye girer. Şeytan bu hileleri ile insanları yavaş yavaş yoldan çıkarır. İnsanlar örnek aslından diye ilimlerini ifşa etmenin gerekli olduğunu düşündürür, böylece onlar şeytana uyar ve yaptıkları iyilikleri, sahip oldukları ilimler sayıp dökmeye başlarlar, kendilerini örnek alacak insanların sevabından pay sahibi olmak isterler, hâlbuki şeytanın başlarına ördüğü tuzaktan haberdar değildirler. Farkında olmadan türlü afetleri kabul etmiş olurlar.

İlmini gizleyen, kendi durumunu titiz bir şekilde inceleyen, düşmanı olan şeytandan ve nefsinden her daim korkan kimse bile, amellerini gizlice yaptığı halde yine de şeytanın tuzaklarına düşme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bir de amellerini çok beğenen ve ifşa eden kişiyi halini varın siz düşünün!

Kardeşlerim! Kendinizi fitne ve musibete maruz bırakmayın. Eğer gerçekten sizin örnek alınmanıza çok ihtiyaç yoksa ilminiz ifşa etmeye mecbur değilseniz, kendinizi gizleyin. Rivayet edildiğine göre; Allah (c.c.), başka hiçbir gölgenin bulunmadığı kıyamet gününde, sağ elinin verdiği sol eli bile duymayan kimseleri kendi arşının gölgesinde gölgelendirecektir. İlim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Öyle insanlar gördük ki, yeryüzünde gizlice yapma imkânı buldukları hiçbir ameli, kesinlikle aleni olarak yapmaz, ifşa etmezlerdi.”

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Allah yeryüzünü yarattığında, yeryüzü, üzerindeki şiddetle sarstı. Bunun üzerine Allah dağları yarattı ve onlarla yeryüzünü sabitledi. Melekler dediler ki: ‘Allah’ın yarattığı en sağlam varlık şu dağlardır.’ Daha sonra Allah demiri yarattı ve demir dağları kesmeye başladı. Sonra ateşi yarattı, o da demiri eritti. Ardından Allah suya emir verdi ve su, ateşi söndürdü. Sonra rüzgâra emri verdi ve rüzgâr suyu dondurdu. Neticede melekler aralarında ihtilafa düştüler ve bu durumu Yüce Allah’a sormaya karar verdiler. O’na: ‘Ey Rabbimiz! Yarattıklarının içinde en güçlüsü hangisidir?’ diye sordular. Allah ise: ‘Âdemoğlundan daha güçlü bir varlık yaratmadım; çünkü o, sol elinin haberi olmayacak şekilde sağ eliyle sadaka verdiği anda, yarattıklarımın en güçlüsüdür’ buyurdu.”

Rivayet edildiğine göre; gizli ameller aleni amellerden yetmiş kat daha faziletlidir. Şu iki kişi arasında büyük fark vardır: Biri, sevap maksadıyla, bildiğini ve yaptığını ızhar eder, böylece şeytanın aldatmacasına kapılır ve cezaya maruz kalır. Diğeri ise kendisini olabildiğince küçük görür, nefisini hor görür, başkalarına örnek olmaya kendisini hiç layık görmez. Evet, kardeşlerim, ibret alın ve çok ama çok dikkat edin!

Övgünün Tehlikeleri

Kardeşlerim! İnsanlar övülmekten memnun oluyorsa da sizler böyle bir duruma düşmekten sakınınız ve Allah'ı (c.c.) murakabe ediniz, övgünün zararları konusunda endişe ediniz; çünkü övgünün öyle bir tatlılığı vardır ki, hemen insanın kalbine sirayet eder, gönlüne nüfuz eder. Bu sebeple de çok az insan ona karşı mukavemet edebilir.

Şeytan, övülen kişiye övgünün lezzetini tattırır

Nitekim içinizden kimileri vardır ki, iyilikleri başlangıçta sırf iyilik niyetiyle yapar; fakat şeytan onun faziletlerini fark edince ona övgüler yağdırır, izzet ve ikramlar sunar. Onun övgüsünün bu yaman tadı ise insan nefsinin heva ve heveslerine tam uygun düşer. Neticede ibadet ehlinin nefsi bu övgülerden hışlanmaya, şan-şöhretlerden mutlu olmaya başlar, durumdan razı olur. İşte bu, insanı gaflet anında yakalayan nefsin tuzaklarından biridir.

Övgüye razı olan kişi örneği

Kendini övgüye kaptıran kişi için bir örnek vereceğim. Böyle kimse, 'Senin dışkın tıpkı misk-u amber gibi güzel kokuyor' denerek dalga geçilen kişiye benzer. Bu övgüye aldanan kişi aslında durumun denildiği gibi olmadığını bilir. Çıkardığı dışkının ne kadar kötü koktuğunu Allah (c.c.) bilir; fakat övgüye kendisini kaptırmış olduğu için, kendisiyle alay edilerek söylenen bu söze razı olur.

İşte günahlara iyice bulanmış kimse de böyledir. Yemin olsun ki, böyle kimse dışkıdan daha beter, daha pistir, dünyada da ahirette de kınanmayı daha çok hak eder; fakat gel gör ki, cehaletinden dolayı övgülere razı olur, böylece Rabbinin gazabına müstahak olur. Ah bir bilse, kendisinden daha perişan kimse olmadığını!!

Övgüye rıza, şeytanın yaptığı bir kıyastır

Kardeşlerim! Ne zaman övgü belası ile imtihan olsanız derhal kalbinizden onun fitnesini def etmeye çalışınız, onu kerih görünüz. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.), zararlı olduğunu bildiği için mü'minlerin birbirlerini övmelerini yasaklamış, bu hususta uyarıda bulunmuştur.

Size övgü yapıldığında bundan razı olma hususunda Allah'tan (c.c.) korkun, şeytanın aldatmacasına kapılmayın. Şeytan, insanın iyiliği Allah (c.c.) rızası için yapması durumunda övgünün kendisine bir zarar vermeyeceğini söyler. Oysa bu şeytanın kıyasıdır, dostlarını aldatmak için yaptığı fasit değerlendirmedir.

Övene de övülene de yazık! Nasıl olur da birbirlerine doğru yolu gösterme konusunda cahillik eder, zararsız olan, hatta karşılığında sevap alacakları eleştiriyi hoş karşılamazlar, aksine Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tavsiyelerinin tersine hareket eder ve birbirlerini övmekten memnuniyet duyarlar. Bunlar açık bir cehalet içerisindedirler.

Ey övgüye kendisini kaptırmış kişi! İyilikleri Allah (c.c.) rızası için yaptığın takdirde övgünün sana bir zarar vermeyeceğini iddia ediyorsun! Hadi sözünü ettiğin ibadet ve iyilikleri gerçekten Allah (c.c.) için yapıp yapmadığını bir kenara bırakalım -zira bu hususta halini en iyi Allah (c.c.) bilir- ve gelelim şu uydurduğun mazerete:

Övgü konusunda âlimlerin görüşleri

Ey yavaş yavaş helake sürüklenen kişi, yazık sana! İlim ehli bir zatın şu sözünü hiç duymadın mı: "Kim övülmekten hoşlanırsa şeytan onun içine nüfuz etme imkânı bulur." Gördüğün gibi bu Allah (c.c.) dostu âlim, senin ibadetinin gerçekten Allah (c.c.) rızası için olup olmadığına bakmaksızın, övgüye memnun olmanı kınamıştır. Eğer bir de ibadeti Allah (c.c.) rızası dışında bir sebeple yapıyorsan o zaman ikiyüzlülerin önde gidenlerindensin demektir. Düşünsene, ibadetinin bu yönü bir tarafa bırakıldığında bile,

sırf övülmekten memnun olman nedeniyle kınamaya müstahak olmuşsun demektir; zira iyiliği bildiğin halde yapmıyorsun demektir.

Rivayete göre; ilim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Sana, ‘ne iyi bir adamsın’ denildiğinde, Allah’a yemin olsun ki, sen çok kötü birisin demektir.”

İşte bu âlim de senin ibadetinin gerçekten Allah (c.c.) rızası için olup olmadığına bakmamış ve senin için övülmenin yerilmekten daha hoş olması durumunda çok kötü birisi olacağına dair Allah’a (c.c.) yemin etmiştir.

Bir bak bakalım ey aldanmış kişi! Nefsini gerçekten övgü ve şan-şöhrete layık görüyor musun, nefsinden razı mısın? Seni öven kişi övgüyü abartınca onu hoş karşılar mısın? Sana yöneltilen kınama ve eleştiriyi, haklı da olsa, kerih görür müsün? Haklı eleştiri karşısında kızar mısın? Eğer bunlara cevabın evet ise o zaman sen çok kötü bir insansın, isterse ibadetin çok olsun. Çünkü bu durumda senin nefsin, övgüden ve şan-şöhretten hoşlanan nefislerden biridir. Hatta öyle olanların günahını kabul edenlerinden daha büyük günahkârsın; çünkü günahını kabul eden kimse affedilmeye senden daha yakındır. Zira sen, övülmekten hoşlanmanın ibadetine zarar vermeyeceğini iddia ediyorsun ey aldanmış kimse!

Bu konuda senedinden pek emin olmadığım bir haber rivayet edilmektedir ki, eğer sahih ise senin helakini bildiriyor demektir. Bu rivayete göre; adamın biri Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yanında bir başka adam hakkında övgü dolu sözler söyler, bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Eğer o övdüğün arkadaşın burada olsaydı ve söylediklerinden razı olsaydı, sonra da ölseydi doğrudan cehenneme giderdi.”

Ey aldanmış kişi! İşte amellerini kendisine yönelik övgülere rıza göstermekle tamamlayan kişinin cezası budur!

Yazık sana ey ibadet ehli kişi! Sahabenin içerisinde iyilikleri -tıpkı senin iddia ettiğin gibi- sırf Allah (c.c.) rızası için yapan

çok kimseler vardı. Vallahi onlar senin gibi değillerdi, sen de onlar gibi değilsin. Onlar gerçekten övgüye değer insanlardır; fakat bütün bu fazilet ve takvalarına rağmen yine de Hz. Peygamber (s.a.v.) övgünün zararı konusunda onları uyarmış ve övgüyü yasaklamıştı. Hatta bir keresinde birini öven kişiye şöyle demişti:

“Yazık sana! Adamın canına okudun! Eğer bu söylediklerini duyacak olsa kıyamet gününe dek kurtuluşa eremez!”

Sonra onlara şöyle demişti:

“Dikkat edin, sakın birbirinizi övmeyiniz! Övgücü kimseleri gördüğünüzde yüzlerine toprak serpiniz (hadlerini bildiriniz).”

Hz. Peygamber (s.a.v.) bu sözleri söyleyerek sahabenin övgüden dolayı zarar görmesini engellemek istiyordu; çünkü övgü insanın dinine zarar verir, hatta onu, hiç kurtulamayacağı bir duruma sokar. Bu yüzden Hz. Peygamber (s.a.v.) onları bu durumdan kurtarmak istemiş ve iş işten geçmeden uyarıda bulunmuştur. Sen ise övüldüğünde sevindiğine ve övgüye razı olduğunu, çünkü bunun sana bir zarar vermeyeceğini iddia ediyorsun ha!

Yazık sana! Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bildiği övgünün zararları konusunda ne kadar da cahilsin!

Övgü konusunda selefin durumu

Sahabenin durumunu iyice düşününüz; çünkü onlar Allah’ı (c.c.) bizden daha biliyor ve ondan bizden daha çok korkuyorlardı. Amelleri daha ihlâslı idi. Buna rağmen övülmekten çok endişe ediyorlardı. Övülmek istemiyor ve övgücülerin davranışlarını hoş karşılamıyorlardı; çünkü fitneye düşmekten korkuyorlardı. Sen ise sanki seleften daha takvalı, sadık ve ihlâslıymışsın gibi, övgüden razı olmanın sana bir zarar vermeyeceğini iddia ediyorsun.

Hayır, yalan söylüyorsun ey aldanmış kişi! Birçok sahabe hakkında aktarılan rivayetler, onların övgüden hoşlanmadıklarını, övgücülere kızdıklarını ifade etmektedir.

Örneğin halifelerden biri, adamın birisine bir şey sorduğunda adam: “Ey mü’minlerin emiri! Sen benden daha hayırlı ve bilgilisin” der. Bunun üzerine halife ona kızar ve: “Ben sana beni temize çıkarmanı mı emrettim?” der.

Sahabelerden birine: “Sen yaşadıkça insanlar hayır içindedir” denildiğinde bu söz çok ağırına gider ve söyleyen kişiye: “Senin böyle kehanetlerde bulunan bir kişi olduğunu sanmıyordum!” der.

Rivayete göre; adamın biri seleften birini över. Bunun üzerine o zat buna kızar ve: “Allah’ım! Bu adam senin gazabını çekecek bir şekilde bana yakınlaşmaya çalışıyor, yaptığı şeye şahit ol!” der. İşte bu hayırlı insanlar övülmeyi kerih görmüşler ve zararından korktukları için övgücülere kızmışlardır. Sen ise övgünün sana bir zarar vermeyeceğini iddia ediyorsun!

Yuh sana! Bu hayırlı insanlarla aranda dağlar kadar fark var!

Yazık sana! Sahabeler övgüden uzak durularken sen ondan hoşlanıyorsun, onlar övülmeye layık oldukları ve kendilerini öven insanlar aslında doğru söyledikleri halde yine de övgücülere kızıp onları uzaklaştırırlarken sen, hiç övgüye layık olmadığın halde seni aşırı derecede övenlerden memnuniyet duyuyorsun! Onlar insanların en temizleri oldukları halde eleştiri ve kınanmaya razı olmuşlarken sen, eleştiriye en çok hak eden kişi olduğun halde eleştiriye kıızıyorsun! Onlar kendilerini eleştirenlere merhamet etmiş, kendilerini kınayanları affetmişlerken sen, seni eleştirenlere kin duyuyorsun. İşte ibadet ehli zatların gönüllerinin derinliklerinde bunlar vardır, sen ise gaflet içerisinde. Durumun çok ama çok vahim olduğu halde farkında bile değilsin!

Ey aldanmış kişi! Nefsini nasıl görüyorsun? Bütün görevlerini hakkıyla ifa edip de dünyada hak ettiğin övgü ve şan-şöhreti elde etmediğini, bu yüzden, Allah’tan (c.c.) gerekli sevabı hak ettiğini mi düşünüyorsun? Heyhat! Nefsinin sana düşündürdüğü şey ne de kötüdür!

Korku ve dikkat, övgüye meyletmekten daha hayırlı davranışlardır

Madem öyle, o zaman bize görüşüne göre fetva ver bakalım, ey aldanmış kişi! Şu iki durumdan hangisi bizim için daha hayırlıdır: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uyarılarını dikkate almak ve onun sakındırdığı övgüden sakınmak, zararlarından kurtulmak için çabalamak, övülme imtihanı ile karşılaştığımızda bunu sevincinin kalbimize sirayet etmemesi için gayret göstermek ve Allah'tan (c.c.) bu hususta af ve mağfiret dilemek mi, yoksa senin 'övgüden bir zarar gelmez' sözüne itimat edip övgüye rıza göstermek, nefislerimizi temize çıkarmak mı?

Sen kendini o ihlâslı kullardan zannediyorsun; ancak korkarım ki, Allah (c.c.) katında en kötü konumda olanlardansın, hiç de temiz ve övgüye değer değilsin!

Yazıklar olsun sana, ey hem kendisine hem ümmete zarar veren fasık! Söylediklerime iyice kulak ver; çünkü ben senin iyiliğin için nasihat veriyorum! Yapman gereken şey övgüye rıza göstermemek ve fitneye düşmekten korkmaktır; çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) bu hususta korkman gerektiğini buyurmuştur. Gönlünde övülmenin huzur ve rahatını hissettiğinde derhal bundan kurtulmaya, en az zararla onu def etmeye çalış, sevinmiş olduğun için Allah'tan (c.c.) af dile, tıpkı günahattan tevbe eder gibi tevbe et! Bütün bu gayretlerinden ve tevbelerinden sonra da tevbenin samimi ve nasuh olmaması ihtimalinden, nefsine karşı verdiği cihadın "hakkıyla cihad" olmaması ihtimalinden dolayı endişe duy! Çünkü övgüden nefret etme ve övgücülere kızma noktasında sahabenin davranışına henüz ulaşabilmiş değilsin. Övgüden memnuniyet duyduğun zaman, yaptığı şeyin kötülüğünün farkında ol, günahını itiraf et ve bu duruma rıza göstermiş olmandan dolayı ceza görmekten kork. Allah (c.c.) katında övgüyü seven kimseler arasında yazılmış olmaktan kork; çünkü bunlar hakkında bilgili olman,

saydıklarımızdan gaflet içerisinde yapacağın ibadetten daha hayırlıdır.

İmdi, ey ibadet ehli kişi! Senin ne işin olur, mü'minin zindanı olan şu dünyada sevinmeyle! Mü'min, bu dünya zindanında sevinmez, burada huzur bulmaz, onun için dünya sadece bir fitne ve imtihan diyarıdır, keder, hüznün ve sıkıntı yurdudur. Âdem Peygamber (a.s.) şöyle demiştir:

“Semada iken Allah'tan nesil istedik, İblis de o hatayı işleterek bizi esir etti!”

Dolayısıyla sevinmeye halimiz yoktur, bu dünyada yapmamız gereken, sadece ağlamak ve hüznüdür. Yaratıldığımız gerçek diyara gidinceye kadar şu esaret diyarında bulunmaktayız.

Övgü batıldır, aldatmacadır!

Kardeşlerim! Akıllı kişi için, dünyevî şeylere sevinmek çok yakışsız, çok çirkin bir durumdur! Batıl ve aldatmaca olan övgü ise çok daha beterdır!

Ey övgüden hoşlanan ibadet ehli kardeşim! Söylediklerimi iyi anla! Şunu bil ki, yeryüzünün bütün kuşlarının, bütün yırtıcılarının, bütün hayvanlarının sana ünsiyet sağlayacağı, bütün meleklerin sana övgüler dizeceği, çevrendeki bütün insan ve cinlerin memnuniyet duyacağı, seni her halinle övecekleri kadar ibadet ve iyilikler yapsan da bu yaptıklarına güvenebilir misin? Sen veya senin gibi herhangi bir kimse, Allah'ın (c.c.) huzuruna varmadan önce, insanların övgülerine güvenebilir mi? Hesap günü gelip de Allah'ın (c.c.) senden razı mı olduğunu yoksa sana gazap mı duyduğunu, cennet nimetine mi, yoksa cehennem azabına mı dâhil edileceğini bilmeden önce bunlara güvenebilir misin?

Kardeşim! Allah'ı (c.c.) murakabe et, övgülere aldanma! İnsanların adil gördüğü, fakat Allah nezdinde adil olmayan, dünyada ibadet edip durduğu halde ateşe yakıt olacak olan, ibadeti un ufak olup boşa gidecek olan niceleri vardır ki,

bunların başında İblis gelir. Sabahleyin mü'min iken akşam kâfir olan, farkına bile varmadan imanı çekilip alınan nice kullar vardır!

İmanının çekilip alınmasından korkan akıllı kişi boş ve yalan övgülere aldanıp da kendisini güvende hissetmez.

Sana vahiy gelse ve Allah (c.c.) katında övüldüğünü bildirse bile, yine de takva ve Allah korkusunda en ileri derecede olmaya çalış, layık olmadığın halde neden semâda bu kadar övüldüğünü düşün! Eğer kendi başarın sayesinde bunu hak ettiğini düşünürsen haddini aşmış, büyük konuşmuş olursun. Çünkü böyle bir şeyi ancak Allah'ın (c.c.) senin üzerindeki nimeti ile olur, o nimet olmasa ne doğru yolu bulabilir, ne övgüyü hak edebilirsin.

İmanı kaybetme korkusu taşımanın ve şükretmenin gerekliliği

Kardeşim! Allah'ın (c.c.) senin üzerindeki nimeti çok büyüktür, bu yüzden ona şükretme konusunda çok gayret göstermen gerekir, ayrıca bu nimetin senden alınmasından korku ve endişe duyma da son derece zorunludur.

Yazık sana! Hakkıyla şükür edecek ve sana verilmiş olan bu nimetin elinde alınmasından endişe edecek olsan, bu durum yalan ve boş yere övülmenin vereceği sevinçlere kapılmana fırsat vermez. Kaldı ki, melekler ve peygamberler dile bu endişeyi taşımışlar ve şöyle demişlerdir:

"Rabbimiz, hidayet verdikten sonra kalplerimizi kaydırma!"
(Al-i İmran, 3/8)

Sen ise üzerine vacip olan birçok şeyi eksik yaptığın halde durumun nedir bir düşün! Yemin olsun ki, kıyamet günü hesap sorulacak, sorguya çekileceksin. Sevinçten, hele boş ve yalan övgüler nedeniyle duyulacak sevinçten ziyade hüznün layıktır sana!

Övgüye layık olan, sadece Allah'tır (c.c.), başkası değil!

Kardeşim! Söylediklerimi iyi düşün! Gerçekte övgü ve şan-şöhrete layık olan kimdir sence? Kimdir sana bütün güzellikleri veren, bütün övülecek hasletleri sana bahşeden?!

O büyük nimetleri, muhteşem ve ardı ardına gelen lütufları, apaçık ortada olan mükemmel ihsanları bahşeden kimdir?!

Şimdi sana bütün bunları veren mi övgüye ve şükre layıktır, yoksa sen mi layıksın?

Yazık sana! Gerçeği söyle! Sana tevhid ve iman nimetini veren, kendisine ibadet etme ve günahlardan korunma lütfünü bahşeden, nefsinin sevinçlerini def etme, düşmanın tuzaklarını boşa çıkarma, heva ve hevesine karşı galebe çalma imkânı veren, kötülük ve günahlarını gizleyip iyiliklerini izhar eden ve böylece seni insanlar içerisinde saygın hale getiren Allah'tan başka kimdir övgüye layık olan?!

Kardeşim! Bütün bu nimetleri bahşeden mi şükre ve övgüye daha layıktır yoksa hep kötülüğü emreden ve hayırdan geri duran, günahlara teşvik eden, azgınlaştıkça azgınlaşan, bollukta şımaran ve darlıkta ümitsizleşen, kendisine verilen güzelim nimetleri unutup nankörlük eden nefsin sahibi olan sen mi?! Bu vasıflara sahip bir nefis nasıl övgüyü hak eder ki?

Kardeşim! Allah'ı (c.c.) murakabe et ve ona çok ama çok şükret, sahip olduğun nimetlerin elinden gitmesinden, imanının çekilip alınmasından endişe et. Kendini övgüye layık görme, yoksa Allah (c.c.) seni helak eder. Seni nefsinle baş başa bırakır, nimetlerini alır, kötülüklerini gizlemeyi bırakır, bildiği çirkinliklerini bütün âleme ifşa eder!

Yazık sana! Yüceler yücesi ve mülkün sahibi olan Allah'ın (c.c.) övgüsünü bırakıp zavallı kulların övgüsünü aldıysan, ahirette yüce mertebeler sahibi olmaktansa dünya makamlarını tercih ettiysen, Allah (c.c.) katındaki üstün derecelerden düşüp aşağıların aşağısına indiysen yazık sana!

Yazık sana! Şeytanın sana kurduğu tuzağı fark et; çünkü o senin Allah (c.c.) katında temiz ve övgüye değer olmaman için, insanların sana yaptıkları övgülerden hoşnut olmanı sağlamaya çalışıyor.

Yazık sana! Unutma ki, bu ümmetin en hayırlı insanları senin gibi değildiler, övülmeyi hoş karşılamazlardı. Gönüllerinde övgüden dolayı en ufak bir sevinç duyduklarında derhal tevbe eder ve yaşadıkları bu imtihanın ve kendilerini öven kimsenin şerrinden Allah'a (c.c.) sığınır, gönüllerinde hissettikleri bu sevinci derhal Hz. Peygamber'e (s.a.v.) arz ederlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de onlara tevbe etmelerini ve Allah'a (c.c.) sığınmalarını emrederdi.

İşte bunlar fazilet ve takva sahibi insanlardı. Yerde ve gökte övgüye layık insanlardı, buna rağmen övülmeyi hoş karşılamadılar. Oysa cahil kişi, sanki övgüye layıkmiş gibi ondan hoşlanır, oysa övgüyü hak etmekten en uzak olan odur. Böyle kimseler Allah'ın (c.c.) huzuruna çıkarılacak, bütün pislikleri ve günahları ortaya dökülecek ve gerekli cezayı alacaklardır, tabi ikram sahibi Allah affederse başka.

Kardeşlerim! Ümmetin bu hayırlı insanlarını örnek alınız, övgüye razı olup da ilahî gazaba maruz kalmayınız! Hidayet ehli bu insanların gibi yapınız ve övgü belası ile karşılaştığınızda, içinize dolan sevinci derhal atmaya gayret ediniz.

Şu iki kişi arasında büyük fark vardır: Biri, övgüye layık oldu halde övülmekten hoşlanmaz. Diğeri ise layık olmadığı halde övülmekten hoşlanır. Allah (c.c.) cümlemizi rahmet ile kötülükten muhafaza etsin.

Kınanmaya Razi Olmanın Fazileti

Kardeşlerim! İnsanlar kınanmaktan hoşlanmıyor, eleştirilmekten kaçınıyor ve nefret ediyorlarsa da siz Allah'ı (c.c.) murakabe ediniz ve onların aksi davranınız! Kınanmaya razı olmak için gayret ediniz; çünkü Allah'ın (c.c.) izni ile sadakat ve kurtuluş bundadır.

Kınanma ve eleştirilme durumunda nefsi gözden geçirmenin gerekliliği

Kınandığınız zaman nefsinizi gözden geçiriniz; çünkü kınanmaya karşı duyulan acı derhal kalbe sirayet eder. Nefiste kınanmaya karşı hoşnutsuzluk behemehâl mevcuttur ve çok az insan bundan kurtulabilir.

Kardeşlerim! Kınanma karşısında hoşnutsuzluk hissetmekle imtihan olduğunuzda hemen sabır ve rıza göstermeye, kızgınlığı def etmeye çalışın; çünkü kendini beğenmişlik kınanacak vasıflardandır, eleştiren kişiye karşı kızgınlık ve kine neden olur, kibre götürür. Allah (c.c.) cümlemizi bundan muhafaza etsin.

Kınanma ve eleştirilmeden hoşlanmayan kimseler

Kınanmadan hoşlanmayan kişi, kendi nefsinin büyük gören, kötülüklerini görmeyen, eleştirildiği şeyleri hak etmediği sanan kimsedir. Şimdi böyle kimselerin durumunu resmeden bir örnek vereceğim. Bunlar tuvalet temizleyicisine benzerler, pislik içerisindedirler; ama kendilerine, 'üstün başın pislik içerisinde, temizlen!' denildiğinde zorlarına gider, gururlarına dokunur ve bunu söyleyenden nefret ederler.

Allah'a (c.c.) yemin olsun ki, günahlarla kirlenmiş insan, tuvalet temizleyicisinden daha çok pislığe bulanmış durumdadır. O halde, dünyada ve ahirette gizli ve açık her

türlü kınamayı hak etmelerine rağmen, eleştiriye karşı onları bu kadar kızdıran şey nedir? Durumlarının ne kadar hüsrana olduğunu bir bilseler!

Oysa Allah (c.c.) onu, kendini büyük görsün diye yaratmış değildir. Böyle yaptığında Rabbi katında hakir olur, değer kaybeder. Tavsiyem şu ki, kınanma ile imtihan olduğunuz, nefislerinizin kınanmayı hoş karşılamadığı durumlarda sakın sizi kınayan kimselere kızmayın, aksine söylenenleri düşünüp ibret almaya bakın.

Kardeşim! Aklını kullan ve söylediklerimi iyi düşün, nefisini şan-şöhret konusunu tekrar gözden geçir.

Kınayanın kınanana fazilet bakımından üstünlüğü

Bilmez misin ki, seni kınayan kimse mutlaka şu üç özellikten birine sahiptir:

-Birincisi, sana nasihat olsun diye kınıyordur, seni düşünüyor ki, bu durumda çok yüce bir niyet sahibidir ve senin ona itaat etmen gerekir. Seni düşündüğü için eleştiren birine neden kızasın ki? Doğrusu amacı sadece sana nasihat etmek olan birine kızmakla başına gelen musibeti iyice büyütmüş olursun.

-İkincisi, sana nasihat için değil, fakat sende var olduğunu bildiği bir kötü özellikten dolayı seni kınıyor ve bu özellik senin dinine zarar verecek diye endişe ettiği için onu ifşa ediyordur. Bu durumda, eğer bu kişinin söyledikleri doğruysa ona hiç kızmaman ve hakikati kabul etmen gerekir. Ayrıca bu dünyada rezil olduğun gibi ahirette de rezil olmamak için derhal tevbe etmen ve söz konusu özelliğini gidermen gerekir.

Eğer nefsinin bu kusurlarını gidermeye çalışırsan, seni kınayan kimselere kızacak vakit ve fırsat bile bulamazsın; fakat eğer hakkı kabul etmekten kaçınırsan, gerçeği reddedersen, sınırsız kudret sahibi olan Rabbinin gazabına

maruz kalırsın. Allah (c.c.) cümlemizi böyle bir şeyden muhafaza etsin.

-Üçüncüsü de adam Allah'a (c.c.) karşı cüretkâr ve günahkârdır, sana kötülük ediyor, hakaret ediyor ve iftira atıyordur. Böyle kişi zaten en büyük kötülüğü kendi nefesine yapmaktadır. Senin hakkında söylediği iftiralar ise işlediğin günahların bir nevi kefareti gibi olur ve senin için büyük bir ödül değerindedir.

Kardeşlerim! Kınanmanın değerini biliniz. İlim ehli bir zatın bu hususta şöyle dediği rivayet edilir:

“Düşmanından kazandığın sevaplar dostundan kazandığından çoktur.”

Çünkü dostun senin için dua eder, bu dualar belki kabul edilir. Düşmanın ise sana kötülük eder, hakkında gıybet eder. Bunlar ise onun sana gönderdiği saf ve tertemiz iyilikler, sevaplar gibidir. Sen “Allah’ım, onu helak et” diye dua edersen Allah (c.c.) senin bu tavrından razı olmaz. Bu yüzden, “Allah’ım, onu ıslah et, ona tevbe nasip et ve onu bağışla” diye dua etmelisin. Bu durumda sana çokça sevap yazılır. İşte bunlar sana düşmanından gelen yararlardır. Düşmanın sana kendi iyiliklerini kazanma imkânı tanımıştır ki, bu iyilikler kıyamet günü sana çok muhkem bir durum sağlayacaktır. Bu sebeple, kınanmanın ve seni kınayan kişinin sana dînî açıdan olan yararı, övülmekten ve seni öven kişiden gelecek yarardan daha çoktur.

Kardeşim! Seni kınayan ve dedikodunu eden kişiyi affet; çünkü senin onu affetmen, ona karşılık verip de Allah (c.c.) katında kerih olan bir duruma düşmenden çok daha hayırlıdır.^[47] Zira sen ondan hakkını almaya ve sana yaptığı bu kötülükten dolayı onu sıkıntıya sıkmaya çalışırsan Allah (c.c.) da seni, günahlarından dolayı ağır bir şekilde hesaba çeker, senden hakkını ister. O zaman da seni kınayan kimseden daha kötü bir duruma düşmüş olursun.

Kaldı ki, melekler ve peygamberler kadar temiz ve günahlardan beri olsan bile, yine de Allah’ın (c.c.) emrine

uyup affi tercih etmelisin; çünkü Allah (c.c.) affetmeyi farz kılmış, öfkelerini tutup insanları bağışlayanları övmüştür. Üstelik pek de melekler gibi günahsız değilsin, Allah (c.c.) bilir ne günahların var!

Yazık sana! Sakın şeytana aldanıp da uğradığın eleştirilerde mazlum olduğuna düşünme! Gurura kapılıp da kınanmaya rıza göstermekten kaçınma, seni kınayana, eleştirene kin besleme!

Yazık sana! Kınandığın ve eleştirildiğin hususlarda gerçekten de suçsuz olsan bile benzer başka hususlarda, Allah'ın (c.c.) insanlardan gizlemiş olduğu günahların yok mudur?! O halde sakın kendini süttten çıkmış ak kaşık gibi günahsız görme! Cahiliyeye özgü kibir ve hamiyet duygularına kapılma, yoksa Allah (c.c.) seni kendi haline bırakır, layık olduğun rezillikle yüz yüze koyar. Bu durumda günahlarınla baş başa kalır ve kendini öylesine kınamaya başlarsın ki, seni kınayanlara gücenecek halin kalmaz.

Ey kendi nefsinin matah bir şey zanneden zavallı! Söylediklerimi iyi düşün! Şunu bil ki, Allah (c.c.) bu konuda bizlere için özünü öğretmektedir. O halde övülme durumunda da kınanma durumunda da gerekli dersi ve ibreti almaya bak! Çünkü bunların her ikisi de birer imtihandır. Allah (c.c.), bizim gibilerin övgüye layık olmadığını, aksine kınamayı hak ettiğimizi bilir; çünkü bizim nice günah ve kötülüklerimizi bilmektedir. Akli başında olan ve öğütlerden nasibini alan kimse için övülmek, eleştirilmekten daha kötüdür; çünkü böyle kimseler övülmenin kendilerine dinî açıdan zarar vereceğini bilirler. Ayrıca Allah (c.c.) övülmeyi sevenleri sevmez. İşte böyle bir kimse, kınanma ile imtihan edildiği vakit, kınandığından daha fazla günah ve kötülüğü bulunduğunu, yapması gereken şeyin kınayana kızmak değil, tevbe etmek olduğunu iyi bilir. İşte bizlere bütün bu nasihatleri veren ve kusurlarımızı bize öğreten kimse, kızılmayı değil, teşekkür edilmeyi hak eder.

Nefsini büyük gören aldanmış kimse ise övgüden de yergiden de ders almaz. Aksine, dinine zarar veren övgüden hoşlanır ve sanki hiç hak etmiyormuş gibi eleştiriye kızar. Kendisine kusurlarını gösterip nasihat eden kimseyi sevmez. Bu durumda olan, yani övgü peşinde koşan kimse için övgü de yergi de dinî açıdan zararlıdır; fakat o, bunun farkında bile değildir.

Şu iki kişi arasında büyük fark vardır: Biri, kınanmayı en çok hak eden kişi olduğu halde ondan hoşlanmaz. Diğeri ise kınandığı şeyden tamamen beri olduğu halde yine de kınanmaya rıza gösterir.

Kardeşim! Eğer bu öğütlerimi iyi düşündüysen şunu analmış olmalısın ki, aslında kendi nefsinle ilgilenip günahlarını hesaba kattığın ve onlardan tevbe etmeye çalıştığın vakit, seni kınayanlara kızma ve gücenmeye vakit dahî bulamayacaksın.

Her daim Allah'ı (c.c.) murakabe et, seni kınayan kimselere kızmak ve kin duymakla kazanacağın günahlardan kork! Günahlarını gözlediği ve mükemmel nimetler bahşettiği için her zaman Allah'a (c.c.) karşı derin bir huşu ile yalvar, unutma ki, Allah'ın (c.c.) riayetinden olduğun, nimetlerinin değerini bilip şükrettiğin, kusur ve günahlarını itiraf edip Hakk'a boyun eğdiğin sürece hep hayır içinde olacaksın. Böylesi, ilahî rızaya daha yakındır, kıyamet günü hesap için insanların durdurulduğu yerde Allah'ın (c.c.) ve meleklerin övgüsüne mazhar olmaya ve veli kullar zümresine dâhil edilmeye daha layıktır.

Kınanma ve övülme durumlarında, ibadet ehli kimselerin nefislerinin derinlikleri

Övgü ve yergi konusunda şimdi, kendilerince ibadet ehli olan bazı kimselerin nefislerinin derinliklerinde neler olduğunu anlatacağım. İnşallah bu hususları bilmenin hepimize faydası olacaktır.

Bunlardan kimileri, iyilikleri sırf Allah (c.c.) rızası için yaparlar, insanların kendilerini övmesinden hoşlanmazlar, eğer övülme belasıyla karşılaşılırsa, içlerinde hissettikleri sevinci derhal kalplerinden uzaklaştırmaya çalışırlar. Bütün bunlar çok güzel hasletlerdir ve ihlâsa delalet ederler. Ne var ki, ben yine de böyle kimselerin gönlünün derinliklerinde yer alan ve bizim gibilerin üstesinden gelemeyeceği bazı şeytanî tuzaklardan endişe etmekteyim.

Şöyle ki, ben, ibadet ehli olanlarınızın, kınamaya maruz kaldığında duyduklarını üzüntüyü övülmeye maruz kaldığında duymadıklarını düşünüyorum.

Hayır, böyle kimseler, kendilerini kınayanlara kızdıkları gibi kendilerini övenlere de kızmazlar.

Belki de bu ibadet ehli kimseler için, kendilerini övenlerle karşılaşman ve onlarla uzun uzun vakit geçirmek, kendilerini kınayanlarla bir kez karşılaşmaktan bile daha hafif ve kolaydır.

Belki kendisini öven kişiye tahammül eder, hatta onun birtakım ihtiyaçlarını giderir; ama kendisini kınayana tek kuruş vermez. Kendisini kınayan kişinin tamamen yanından uzaklaşması ve onu terk etmesi onun için kendisini öven kimsenin bir gün uzaklaşmasından daha iyidir. Övgücünün aşırı ve abartılı halleri onun için yergicinin en basit eleştirilerinden bile hafif gelir.

İşte bu ve benzeri incelikler nefsin derinliklerinde yer alan hususlardır ve ibadet ehli kimseler bu hususlarda gaflet içindedirler.

Kardeşim! Kişinin kendisini öven ve kınayan kimseyi aynı derecede görmedikçe hakiki imana ulaşamayacağını duymadın mı? İbadet ehli kişi eğer kendilerine hoş sözler söyleme veya kızma hususunda bu ikisini eşit görmüyorsa, farkında olmasa da sadakat mertebesine henüz ulaşamamış demektir.

Bu hususları istediğiniz zaman ibadet ehli kimselere sorabilirsiniz. Sorun da nefisleri hakkında gerçeği söylesinler size! Kınama karşısında kızdığı gibi övgü ve şan-şöhret

karşısında da kızıyor mu? Övgüye razı olduğu kadar kınamaya da razı oluyor mu? Övgüyü de kınanmayı da eşit karşılıyor mu? Övgü kalbine hafif ve hoş geldiği kadar kınama da hoş geliyor mu? Eğer bir kişi her ikisinin de kendisi için eşit olduğunu söylüyorsa ve ibadet konusunda gerçekten parmakla gösterilecek kimse ise o zaman o kişi, iddia ettiği gibi zamanının imamıdır, önderidir. Fakat Allah (c.c.), bu iddiasından dolayı kendisini hesaba çekecektir, kim bilir, belki de hesaba çekildiği zaman bu iddiasından vazgeçecektir.

Eğer bu kişi kendisi için övgü ve yerginin aynı olmadığını kabul ediyorsa, o zaman ona düşen de bize düşen de sadakat ehli kimseler olmaktır. Günahlarımızı kabul etmek hepimiz için kurtuluşa en yakın yoldur. Allah (c.c.) cümlemizi her durumda sadakate muvaffak kılsın.

Kardeşlerim! Şimdi de sadakat ehli olan kimselerin övgü ve yergi durumlarının her ikisinde de nasıl davrandıklarını anlatacağım. İnşallah hepimiz için faydalı olur.

Sadakat sahibi insanın ahlaki özelliklerinden biri şudur: Övgüye gösterdiğinden daha çok eleştiriye ve kınanmaya rıza gösterir; çünkü övgünün ona bir faydası olmadığı gibi zararı vardır. Eleştiri ise rıza gösterdiğinde onun için hasenata dönüşür.

Kulun en çok seveceği şey, kınanma olmalıdır; çünkü bu onun hasenatını artırır ve ahirette kendisine fayda verir. Hele de kınanma ona dünyada da zarar vermiyorsa bu en iyisidir.

Zira insanın kınanması ve dedikodusunun edilmesi onun dünyada rızkını azaltmadığı gibi ahirette ona fayda sağlar, iyiliklerini artırır. Öyle zannediyorum ki, sizin ibadet ehli gördüğünüz kimseler bu hususta şöyle diyeceklerdir: “Benim kınanmaya da ondan gelecek faydaya da ihtiyacım yok!” Peki, nerde kaldı bunların sadakatleri?!

Yazık sana! Madem iyiliklerinin artmasını istiyorsun, o halde sana hiç yorulmadan, en kolay yoldan iyilik sağlayacak ve ahirette fayda sağlayacak olan kınanmayı

istememekte ne gibi bir mazeretin olabilir ki? Eğer senin gıybetini eden kimseye, sırf o kişi gıybet ederek Allah'ın (c.c.) emrini çiğnedi diye kızdığını iddia ediyorsan, o halde ondan daha fazla günahlar işleyen kimselere niye kızmıyorsun! Allah'ın (c.c.) kullarına günahları nedeniyle kızdığın halde kendi nefsinde neden kızmıyorsun?

İşte bu incelikler, nefsin derinliklerinde olan kusurlardır; fakat sen bu hususlarda gaflet içindesin.

Ey ibadet ehli kişi! Şundan emin ol ki, senin nefsin sırf kendisi için kızmakta ve kendisini eleştiren, gıybetini eden kimselere kızarak Allah'a (c.c.) karşı haddini aşmaktasın. Bu ise seni Allah'tan (c.c.) daha da uzaklaştırmaktadır.

Dikkat ediniz, ibadet ehli kişinin en çok kızması gereken şey, övgüdür; çünkü övgü, hele de rızkını artırmayan övgü, kulluğuna, ibadetine zarar vermektedir.

İbadet ehli kişinin övgüyü kerih görmemekte ne gibi bir delili olabilir ki? Rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Tevâzunun başı, kişinin iyilik ve takva ile anılmaktan hoşlanmamasıdır.”

Yazık sana ey ibadet ehli kişi! Seni öven kişi, kınayandan daha çok uzaklaştırılmayı hak etmektedir; çünkü kınanmak iyiliktir, oysa seni öven kişi, seni fitneyle, ibadetini de telef olmakla baş başa bırakmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v.) övgüyü yasaklamış ve övgücüye şöyle demiştir:

“Yazık sana! Adamın canına okudun! Eğer bu söylediklerini duyacak olsa kıyamet gününe dek kurtuluşa eremez!”

Evet, Hz. Peygamber (s.a.v.) hakikati söylemekte, senin iyiliğin için nasihat vermekte, ibadetinin zayi olmamasını istemektedir. Bu durumda hâlâ seni öven kimse Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu yasağını dikkate almamış, umursamamış demektir. O halde bu kimse, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) isyan etmiş olduğu için, terk edilmeye daha müstahaktır. Sen ise onu terk etmemekle kendi mahvını hazırlamakta, uyarıyı dikkate almamaktasın.

Ey ibadet ehli kişi! Korkarım sen, seni öven kimseye saygı gösterip itimat etmekle ibadetini mahvediyor ve bu umursamazlığınla kendini kurtuluştan ebediyen mahrum ediyorsun. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uyarısı sende bir korku ya da hüznü uyandırmıyor!

Peki, sadakat bunun neresinde?

Yazık sana! Sahabeden Ka'b'ın şöyle dediğini duymadın mı?:

“Nefislerinizi ve amellerinizi küçük görmedikçe, övgüyü kerih görüp kınamayı umursamaz hale gelmedikçe ahiret şerefini elde edemezsiniz.”

Ey ibadet ehli olan; fakat nefesine aldanan! Seni kınayan ve gıybet eden kişinin bu davranışı senin için hasenat sayılacağı halde bunu görmeyip ona kızman ve seni fitneye maruz bıraktığı halde övgücüyü sevmen, hak ettiğin halde eleştiriden nefret etmen, ahirette sana fayda verecek olduğu halde kınanmayı kerih görmen, hiç layık olmadığın halde ve hatta dinine zarar verdiği halde yine de övülmeyi sevmen, dinine zarar vermiş olmasına üzülmemen cehalet olarak yeter de artar!

Söyle bakalım, sadakat bunun neresinde?

Yazık sana! Eğer kendini kötülüklerden beri gördüğün için kınanmayı kerih gördüğünü ve övgüye layık olduğunu düşündüğün için övgüye razı olduğunu iddia ediyorsan şunu bil ki, sen aslında alay edilmeye layık kimselerdensin ve zaten ahirette alay edilenlerden olacak, Rabbinin gazabına müstahak olacaksın.

Ey ibadet ehli kişi! Nefsin derinlikleri hakkında bu söylediklerimi iyi düşün, bu hastalıklardan herhangi biri sen de var mı yok mu? Yoksa hepsi birden mi var?

Diğer taraftan, övgü ve yergi karşısında sadakat ehli kimselerin nasıl davrandıklarını da anlattım, bunları da bir düşün! Bu özelliklerden birine sahip misin bak bakalım? Yoksa hepsine birden sahip olduğunu mu iddia ediyorsun!

Ey ibadet ehli kişi! Doğrusu sen, ahir zaman fukarasındansın, ümmetin hayırlı insanların kalmadığı bir

dönemin insanısın, dolayısıyla seni kınayana iyilik edeceğini ve övgücüyü terk edeceğini hiç sanmıyorum!

Allah'a (c.c.) yemin olsun ki bu, Allah'ın (c.c.) dilediğine verdiği bir lütuftur. Bahsettiğimiz sadakat ehli kimselerin vasıfları, maalesef, bizim gibilerden uzaktır. Ey ibadet ehli kişi! Keşke bu durumun farkında olsan da kendi nefsinin şan-şöhret edip durmasan, sahte ve batıl övgülerle sevinmesen!

Keşke övgücü övgüsünü artırdıkça, abarttıkça sen de ona daha çok sevgi besleyip ikramda bulunmasan!

Keşke kınanma karşısında küplere binmesen!

Keşke seni kınayan kişiden intikam alıp içini rahatlatacak derecede kin duymasın!

Eğer nefsinin hâkim olursan işte o zaman çağının imamı, devrinin biriciği olursun.

Eğer esas itibarıyla Allah'ın (c.c.) rızasını istiyorsan, şunu bil ki, bu halinle sadakatten çok uzaksın!

Yazık sana, neden sadakat sahibi kimseler gibi olmaktan geri duruyorsun!

Kardeşlerim! Övgüden hoşnut olmamak ve kınanmaya karşı kızmamak için nefsinize karşı cihat ediniz, çabalayınız! Nitekim eğer rivayet edilen şu hadis sahih ise halimiz harap demektir:

"Hz. Peygamber: 'Yazıklar olsun oruç tutanlara, gece boyu ibadet edenlere; ancak bazıları müstesna!' buyurdu. Bunun üzerine kendisine: 'Onlar kimdir?' diye soruldu. O ise: 'Nefsinin dünyadan arındıran ve övülmeyi sevmeyen kimseler müstesna' buyurdu."

Kardeşlerim! Daha ne zaman kınanmayı sever ve övülmekten hoşlanmaz olacağız? Allah'a (c.c.) yemin olsun ki, övülmeyi sevmekten ve kınanma karşısında kızmaktan kendimizi kurtaramazsak, hepimiz Allah'tan (c.c.) gelmiş olduğumuz gibi yine O'na döneceğiz ve bunun hesabını veremeyeceğiz! Allah'tan (c.c.) bizi muhafaza etmesini, korumasını ve kurtuluşa erdirmesini niyaz ederiz. O, çok büyük cömertlik ve ikram sahibidir.

Kardeşlerim! İşte bu edeb ile Allah'a (c.c.) yaklaşmaya çalışınız! Yukarıda bahsettiğimiz cehaletlerle birlikte ibadet etmektense böylesi ilahî rızaya daha uygundur.

Kınanma ve övölme karşısında insan tipleri

Kardeşlerim! İnsanlar kınanma ve övölme karşısında değişik tavırlar sergilerler:

Kimileri övgüyü istemezler. Övgüyle karşılaştıklarında içlerine bir tür memnuniyet dolar; fakat onlar derhal bunu kalplerinden uzaklaştırmaya çalışırlar. Bu kimseler nefisleriyle bu konuda mücadele ederlerken bir kazanır bin kaybederler. Bunların sonlarının hayır olması umut edilir; ama durumları tehlikelidir.

Kimileri övgüyle karşılaştıklarında memnuniyet duymazlar; çünkü onun zararlarını bilirler. Fakat bunlar övgüye karşı içlerinde bir kerahet ve hoşlanmama duygusu da taşımazlar. Bunların da inşallah, sonları hayırlı olur, ihlâsları yanlarına kâr olarak kalır.

Kimileri övgüyle karşılaştıklarında hiç hoşlanmazlar, onu kerih görürler; fakat övgücüyü kıyamazlar. Bunlar hayır üzeredirler, sadakate ulaşmaları umut edilir.

Kimileri ise övgüyle karşılaştıklarında kızar ve övgücüyü karşı tepki gösterirler. İşte övgü konusunda dosdoğru yol üzere olanlar bunlardır. Bunlar için geriye sadece kınanma durumundaki tavırları kalmaktadır.

Kınanma durumunda da insanların değişik tavırları vardır:

Kimileri, kınandıklarında kınayana kızar ve kin beslerler, intikam almak isterler. Bunlar şaşkın ve helak olmuş kimselerdir, artık Allah (c.c.) affederse ne a'lâ!

Kimileri, kınanma ile imtihan edildiklerinde, kınayanın sözlerinden rahatsız olur; fakat sırf kendilerini takva ve vera' sahibi göstermek için, riyakârlık yapar ve kızgınlıklarını içlerine atarlar. Söylenen eleştiriler karşısında mazeretler ararlar; ama yapılan eleştiri yüreklerini yakmış, canlarını acıtmıştır. Kendilerini kınayan kimsenin rezil rüsva olmasını,

perişan duruma düşmesini temenni ederler. Bu kimseler, birinci gruptakilere yakındırlar, onlar gibi helak içindedirler.

Kimileri, kınanma ile imtihan edildiklerinde, daha fazla eleştiriye muhatap olmamak için, kızgınlıklarını içlerine atar ve yutkunurlar; ancak duydukları öfke içlerine oturmuştur.

Kimileri, kınanma ile imtihan edildiklerinde onu kerih görür ve kızarlar; ama sevap kazanmak sabretmeye çalışır ve kınayan kişiye kin beslemezler. Ama yine de ona karşı gönülleri pek hoş değildir. Bunlar nefisleri ile olan mücadelelerinde bir kazanır bin kaybederler.

Kimileri, kınanma ile imtihan edildiklerinde öncelikle onu kerih görür; fakat daha sonra akıllarını başlarına toplar ve bu kınamayı hak ettiklerini düşünür, eleştiriden ibret alırlar. Ancak yine de onların kalbinde, kendilerini eleştirenlerle eleştirmeyenler bir değildir. Bunlar hayır üzeredirler; ancak sadakat için daha alacak yolları vardır.

Kimileri, kınanma ile imtihan edildiklerinde onu kerih görmezler, tevâzu ve huşu ile dinlerler. Kalplerinde, kendilerini eleştirenlerle eleştirmeyenlerin yeri aynıdır. Bunlar Allah'ın (c.c.) sevgisindedirler ve sadakat makamına ulaşmaları umut edilir.

Kimileri ise kınanma ile imtihan edildiklerinde, içlerinden, eleştiren kişinin haklı olduğunu söyler ve kendi nefislerini kınarlar, kınamaya razı olur ve onu, hatta daha fazlasını hak ettiklerini düşünürler. Daha fazla kınamaya muhatap olmamalarını Allah'ın (c.c.) gizlemesi olarak görürler. Bunlar eleştirilmeyi, kınanmayı ganimet bilirler. Çünkü onlara göre; insanlar arasında en çok kınanan ve hakir görülen kişi, dinini en iyi muhafaza edendir. Böylece kınanma onlar için hasenata dönüşür, çalışmadan, yorulmadan sevap kazanmış olurlar. İşte bu kimseler, dönemlerinin biricik insanlarıdır.

Neticede insanlar övgü ve kınama konusunda halden hale girerler, tavırları yıldan yıla, aydan aya, günden güne, hatta saatten saate değişir. Kimi daha iyi bir hale doğru ilerlerken kimi daha kötü hale doğru gider.

İşte bu hususta siz nefisinizle mücadele ederken hangi yöne ilerlediğinizi iyice inceleyiniz!

Rivayete göre; riya, yetmiş küsur bölümdür^[48] ve koca bir kayanın üzerinden geçen bir karınca izinden bile daha gizlidir. Heyhat! Şu benim zavallı aklım kayanın üzerindeki karınca izini bile fark edemezken ondan daha gizli olanı nasıl fark edecek ki?!

Anlattıklarımız aklını kullananlar için yeterlidir. İbadet ehli olarak gördüğünüz insanlar bunların bir kısmını yerine getirsinler nasıl olur?

Allah (c.c.) cümlemize her halimizde sadakat bahşetsin.

[47] Bu cümlenin çevirisi, metnin lafızlarından farklı bir şekilde, metnin tahkikini yapmış olan Abdülkadir Ahmed Atâ'nın izahlarından yararlanılarak yapılmıştır.(Çev.)

[48] Hadis İbn Mâce'de "Riba yetmiş üç bölümdür" şeklinde geçmektedir. Muhasibi'nin ve Gazali'nin (*İhya*) eserlerinde "Riba" lafzının "Riya" olarak anlaşılması ise bir başka hadiste bu lafzın şirk ile birlikte anılmasından kaynaklanmış olabilir. Nitekim *İhya*'daki hadislerin tahricini yapan Zeynuddin İraki de bu kanaattedir. Doğrusunu Allah bilir.

Kalbin Titizlikle İncelenmesi

Kardeşlerim! İnsanlar, gözlerini haramdan sakınarak, gıybetten uzak durarak, zulüm etmeyerek, günahlara dalmayarak, haram yemeyerek görünen uzuvların işledikleri günahlardan kaçınmaya çalışıyorlarsa da sizler bu konularda onlardan daha fazla titiz olun ve bununla beraber kalbinizin işleyebileceği günahları da titizlikle inceleyin; çünkü kalbin işlediği günahlar insanı helak ederler. Rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“İnsanoğlunun vücudunda bir et parçası vardır ki, o bozulursa bütün beden bozulur, o sağlam olursa bütün beden sağlam olur. İşte o uzuv kalptir.”^[49]

“Kim Allah ile kendi arasındaki hukuka güzelce riayet ederse, Allah o kul ile insanlar arasındaki hakların yerine getirilmesinde o kula yardımcı olmaya yeter... Kim gizli işlerini ıslah ederse, Allah da o kimsenin aşikâr olan işlerini yoluna koyar.” ^[50]

İlim ehli bir zat şöyle demiştir:

“İnsanlardan gizli yapılan işler Allah katında bir vadide toplanırlar. Ne yapıp edin, onların düzeltilmesine bakın. Şunu bilin ki, onların tek çaresi tevbe etmek ve adaletli olmaktır.”

Rivayete göre; Hz. Süleyman (a.s.) şöyle demiştir:

“Kim Allah ile kendi arasındaki hukuka riayet etmezse, Allah o kul ile insanlar arasındaki işleri bozar.”

Kalplerin işledikleri büyük günahlara dikkat edin. Bu günahlardan bazıları şunlardır:

Şirk, kuşku, nifak, küfür, Allah (c.c.) hakkında aldanmak (Allah’a (c.c.) karşı kibirli olmak), Allah’ın cezasından emin olmak, rahmetinden ümit kesmek, günahları küçük görmek, tevbeyi erteleyip durmak, günahların birikmesini dikkate almamak, gūnahta ısrar etmek, riya, sapkınlık, amelleri beğenmek, nifak, karşılıklı övünme, süs ev ziynet sevgisi...

Kendini büyük görme, böbürlenme, şaşaa, Allah’ın (c.c.) razı olduğu yoksulluğa ve helal şeylere burun kıvrma...

İhanet, aldatma, sadakatsizlik...

Haset, kin, hile, düşmanlık, kötü zan, dedikodu, tecessüs, içten pazarlık ve komplo kurma...

Heva ve heves peşinde koşup hakkı terk etme...

Hevaya rıza gösterme, sevgide ve nefrette onu esas alma...

Sertlik, merhametsizlik, katılık, ilgisizlik...

Kuruntu, hırs, gizlilik, tamah, dünya telaşı...

Mal ile azgınlık, dünyevî kazanca sevinme...

Rızkı kendine ait bilme, nimetleri hor görme, Allah'ın (c.c.) ihsanını beğenmeme, geç bulma...

Allah'tan (c.c.) gafil olma, din konusundaki musibetleri küçümseme...

Dünyayı şan-şöhret etme, dünyevî kayıplara üzülme...

Dünyevi zevkleri kaçıınca hayıflanma, gizlice haram arzulara uyma...

Günahlarını Allah'ın (c.c.) biliyor oluşunu ciddiye almama...

Allah'ın (c.c.) kendisini görüyor oluşundan hayâ etmeme...

Rivayete göre; İbn Abbas (r.a.) şöyle demiştir:

“Ey günahkâr kimse! Azabından emin olunmayacak olan Allah'a karşı umursamazlık etme, kendini emin görürsün, günahların ardı ardına gelmesinden kendini korumazsın, aslında bu durum, sağında ve solunda seni izleyen meleklerle karşı bir hayâsızlıktır. Bu durumu bile bile günah işlemen en büyük günahdır. Allah'ın seni gördüğüne hiç aldırış etmeyip bütün varlığıyla günah işlerken perdeni kımıldatan rüzgârdan korkman günahattan daha büyüktür. Günah işlerken Allah'ın o anda sana bakıyor olduğunu umursamaman, günahattan daha büyüktür.”

Ey aldanmış kişi! İbn Abbas'ın (r.a.) bu sözünü iyi düşün! Günah işlerken insanlardan utanıyorsun, oysa günahlarını yazan meleklerden utanmalısın. Günahlarını insanlardan gizlemeye çalışıyorsun, hâlbuki yapman gereken şey, Âlemlerin Rabbi'nin seni görüyor olmasını dikkate almandır. Tabi eğer iddia ettiğin gibi sadakat ehli insanlardan olmak, peygamberlerin yolundan gitmek istiyorsan!

Yuh sana, yazık sana! Ne kadar da cahilsin! Ne Allah'ın (c.c.) meleklerinden utanıyorsun ne de Cebbâr olan Allah'ın (c.c.) sana bakmasından!

Kardeşlerim! Anlattığım bu kalp günahlarını iyi düşünün, bilin ki, bunları dikkate alarak amel edenler azdır. Bu hususlarda titizlik gösterenleri çok zor bulursun!

Allah'ı (c.c.) çokça murakabe ediniz kardeşlerim! Kalp günahlarına karşı titiz olunuz, kalbin gizli saklı günahlarını gözden kaçırmayınız, içinizden Allah'ın (c.c.) rızasına aykırı şeyleri silip atmaya çalışınız. Bu günahlardan kurtulabildiğiniz kadarı için Allah'a (c.c.) hamd ediniz, kurtulamadıklarınızdan da derhal tevbe ediniz, onun merhamet ve bağışlamasına nail olmak için yalvarınız. Unutmayınız ki, Allah (c.c.), gizli-açık her halinizi bilir, aleni yaptıklarınızdan da gizlice yaptıklarınızdan da haberdardır. O kalplerin içinde gizli saklı olanları en iyi bilendir.

Kardeşlerim! Kalp günahlarından kendinizi kurtardığınızda Allah'ın (c.c.) azabından kurtulursunuz; fakat gönüllerde gizli olan bu günahlarda ısrar ederseniz, biliniz ki uzuvlarınızla yaptığınız ibadetler sizi kurtarmaya yetmeyecektir.

Şu iki kişi arasında büyük fark vardır: Biri, sadece bildiği günahlardan kaçınır, kalpteki gizli günahlardan ise habersizdir, böylece farkında olmadan birçok büyük günah işler. Diğeri ise nefsin hallerini bilir, kalbinin derinliklerini her daim inceler, gizli ve açık tüm işlerde Allah'ın (c.c.) hoşnut olmayacağı şeylerden uzak durur. İşte bu kimsenin amelleri diğeri için amellerinden daha değerlidir. Allah (c.c.) cümlemizi, rahmetiyle her türlü hayra muvaffak kılsın. Âmin.

[49] Buharî, İman, 39.

[50] Suyuti, *Camiu's-Sağir Ve Tercümesi*, Aydın Yayınevi: 1/8.

Kalbin İtaati İle Allah'a (c.c.) Yakınlaşmak

Kardeşlerim! İnsanlar, hac, cihad, oruç, namaz, sadaka, zekât, Kur'an okuma ve benzeri ibadetlerle Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışıyorlarsa da sizler bu ibadetleri onlardan daha fazla yapın; fakat bununla beraber esas hedefiniz, ne insanların ne de meleklerin bildiği, sadece her türlü gaybı bilen Allah'ın (c.c.) haberdar olduğu kalp filleri ile de Allah'a (c.c.) ibadet ve itaat etmek olsun. Zira kalp ile yapılan fillerin az bir miktarının bile değeri çok büyüktür. Rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Yazıcı meleklerin kaydetmedikleri zikir, kaydettikleri zikirden yetmiş kat daha değerlidir."

Kardeşlerim! Kalp itaati ile Allah'a (c.c.) yakınlaşınız. Kalp itaatinden sayılacak amellerden biri Allah'ın (c.c.) azamet ve kudretini bilmektir. Âlim insan, Yüceler Yücesi Hak Subhanehu ve Teâlâ'nın azametini, heybetini ve büyüklüğünü tam olarak bilemez, ondan layıkıyla hayâ edemez, onu layıkıyla şan-şöhret edemez, buna gücü yetmez.

Kardeşlerim! Allah'ın (c.c.) sevdiği şeyleri severek, sevmediği şeyleri sevmeyerek, rızayı ve öfkeyi O'nun için ve O'nun yolunda kullanarak, O'nu çok severek, O'nun yolunda severek ve O'nun için kızarak Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Sonsuz ve muhteşem nimetlerini, gizli-açık ihsanlarını, güzel fillerini, biz hep nankörlük etmemize rağmen bitmeden tükenmeden tekrar tekrar gelen nimetlerini bilerek Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Nimetlerinin sona ermesinden korkarak, O'na hakkıyla şükredememekten hayâ ederek, cezasında çok korkarak ve imanınızı kaybetme endişesi içinde bulunarak Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Ondan son derece şiddetli bir korku duyarak ve O'na ümit bağlayarak, zikri ile huzur bularak, katına ve verdiği ödüllere özlem duyarak Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

O'na tam sadakat göstererek, tevekkül ederek, mutmain olarak, her şeyi bırakıp O'na yönelerek, kendisine dua edip yalvarmakla sükûn kazanarak -bunlar senden ne kadar uzak değil mi?- Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Vefa göstererek, tevâzu ve huşu sahibi, alçak gönüllü olarak, sabırlı ve tahammüllü davranarak, yumuşak huylu olup acılara katlanarak ve öfkeyi yutarak Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Kalplerinizi temiz tutarak, bütün ümmet için hayır dileyip kötülük dilemeyerek, Müslümanlara şefkat, merhamet ederek, onları koruyup kollayarak Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Cömertlik, ikram, yardım, vefakârlık ve ihsan ile Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Nefsinizi dünyadan bağımsız kılarak, bir lokmayla yetinerek, kanaat getirerek, insanların sunduğu şeylerden uzak durarak Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Sebat göstererek, ibret alarak, acelecilikten uzak durup teenni ile davranarak Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Size vermiş olduğu nimetlerin büyüklüğünü ve çokluğunu hep dikkate alarak Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Kitabını okuyup üzerinde düşünerek, farzlarını gösterişsiz olarak yerine getirerek, amelleri sadece O'nun rızası için yaparak Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Şeytana karşı dininizi, heva ve hevesinize karşı nefsinizi müdafaa ederek, her daim iç dünyanızı gözetleyerek, her işinizde takvaya riayet edip geçmiş günahlarınızdan tevbe ederek Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Kardeşlerim! Ahlaki güzellikleri elde etmeye çalışınız, size ihanet edenlere emin davranarak, kötülük edenlere iyilik ederek, ihtiyaç sahibi olduğunuz halde başkalarını kendinize tercih ederek Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Allah (c.c.) yolunda sıkıntı çekmeyi refaha, fakirliği zenginliğe, sıradan olmayı makam sahibi olmaya tercih ederek -bunlar senden ne kadar uzak değil mi?- Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Dünya musibetlerine sevinerek, Allah'ın (c.c.) size nazar edip sizi bu musibetlerle imtihan etmesine sevinerek, sizin için tercih ve takdir ettiklerinden sevin duyarak -bunlar senden ne kadar uzak değil mi?- Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Her daim ölümü ve ahireti hatırlayıp uzun uzun bunları düşünerek, hesaba çekildiğinizde ne cevap vereceğinizi, o gün gerçekten geldiğinde ne yapacağınızı, sıratı nasıl geeceğinizi düşünerek Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya çalışınız.

Kardeşlerim! Söz ettiğim bu kalp amellerini yerine getirmeye çalışınız, doğrusu bunları yerine getiren çok az insan vardır. Rivayete göre; Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

“Sizin sözlerinize ve amellerinize değil, gayelerinize ve kalplerinize bakacağım. Amacı benim rızama uygun olan kalbin içerisini tespih ve takdis(zikir) ile dolduracağım.”

Bedenin uzuvlarının yaptığı ibadetler ancak kalp ibadetleri ile sağlam olurlar. Buna karşın kalplerin bozulması, fesada uğraması uzuvların ibadetlerini de zayi eder. Bu yüzden sakın kalp amellerinden payınızı kaçırmayın; çünkü bu amellerin sevabı ve değeri çok büyüktür, bunları yerine getirenler kazançlı olurlar. Bütün bu anlattıklarımız bile kalp amellerinin kalp üzerindeki işlevini ifade etmeye yetmezler. İşte kalp amelleri bu kadar önemli olmasına rağmen insanlar bunları yine de bilmezler.

Kardeşlerim! Allah (c.c.) size kalp amellerinden ne kadarını yapmayı nasip ettiyse ona şükredin, yapamadıklarınız için de üzölün! Fazilet bahşetmesi ve rızasına nail olmak için Allah'a (c.c.) dua edip yalvarın!

şu iki kişi arasında büyük fark vardır: Biri, zahir amelleri çokça yapar; ama belki de i dünyası harap haldedir. Diğerisi ise hem zahir amelleri ve iyilikleri yapar, hem de i

dünyasını ıslah etmeye çalışır, Allah'ın (c.c.) razı olacağı şekle getirmeye gayret eder. İşte bunu amelleri, Allah (c.c.) katında, öncekinin amellerinden daha değerlidir.

Bu ve benzeri faziletler ilmin, aklın, niyet ve iradenin kazandırdığı faziletlerdir. Her ibadet bir değildir (herkesin ibadeti bir değildir). İki kişi aynı ölçüde ibadet edebilir, aynı ölçüde ver'a sahibi olabilirler; fakat biri aklını daha iyi kullanıp Allah'ın (c.c.) razı olacağı şeyleri daha çok araştırır, onları yapar ve daha faziletli olur, O'nun rızasına daha yakın olur. Allah (c.c.) cümlemize faydalı ilim ve fazilet sağlayan akıl nasip etsin, şüphesiz O, sosuz derecede cömerttir, ikram sahibidir, şefkatli ve merhametlidir.

İlmin Afetleri

Kardeşlerim! Sizler bana hem ibadet ve iyilikleri aleni olarak yapan, sahip oldukları ilimleri ifşa eden insanları ve bunların amaçlarını hem de ibadet ve iyilikleri gizlice yapan, sahip oldukları ilimleri saklayan insanları ve bunların amaçlarını sordunuz. Şimdi Allah'ın (c.c.) izniyle, birbirinden çok farklı olan bu iki sınıf insanın bazı özelliklerini anlatmaya çalışacağım.

Âlimlerin durumu

Kimileri, sahip oldukları ilmi ve işledikleri ameli, dünya malı kazanmak için ifşa ederler ki, Allah (c.c.) cümlemizi böyle kimseler olmaktan muhafaza etsin.

Kimileri görünüşte çok ilim sahibi ve ibadet ehli olan, güya bu özelliklerini insanları irşat etmek için kullanıp irşat sevabı almak isteyen, fakat nefis hastalıklarının çarelerinden bihaber zayıf görüşlü âlimlerdir. Bunların ilimlerine itimat edilmez; çünkü bunlar cehalet ve fitneye iyice bulanmış, farkına varmadan şeytanın tuzaklarına düşmüşlerdir.

Kimileri kendi nefisine aldanmış vaziyettedir. Şeytanın tuzağına düşmüş olduğu halde kendisini âlim ve zeki görür, birçok ibadetini aleni olarak yapar, bilgisini ifşa eder ve böylece insanların sayıp sevdiği, önder kabul ettiği biri olmak ister. Bundan amacı ise kendisini örnek alacak olanların sevaplarından pay sahibi olmaktır. Kendisine bu amacı belirledikten sonra gecesini gündüzünü ibadetle geçirmeye başlar. Hırs gözünü bürümüş durumdadır. Durumundan gayet memnundur, nefis ona, kendisinin Allah (c.c.) katında en iyi amellere sahip olduğunu, ödülünü alacağını söyler, dolayısıyla o, ilmin zirvesinde olduğundan ve nefisini kontrol altında tuttuğundan hiç şüphe etmez. Söz ve davranışlarını ifşa etmeyi fazilet görür. Yaptıklarında kararlıdır, hep azimeti tercih eder, nefisini fitneden arındırmayı umar, bilgisini afetlerden, tehlikelerden

muhafaza etmek ister, her halinde sadakat ve ihlâs endişesi taşır. Durumu şeytanın şu sözündeki kimseye benzetilebilir: “Âdemoğullarından kim beni ilmi ile def ettiğini iddia ederse cehaleti ile tuzağıma düşmüş olur.”

İşte böylesi kimse, ilminin etkili, aklının ve fiillerinin kuvvetli olduğunu düşündüğü ve söz ve fiillerinde samimiyetten uzak olduğu için cahilin ta kendisidir. Nitekim yaptıkları ve durumu bunu tekit etmektedir. İddiasına göre; ulaşılması en zor ufuklarda gezinir ve insanların yararı için ilimler ortaya koyar. Farkında olmasa da aslında bütün bunlar onun kuruntularıdır.

Böyle kimse aslında daha önceki dönemlerde yaşamış olan şu adama da benzetilebilir: Rivayete göre; zamanın birinde bilge bir adam üç yüz altmış mushaf/kitap okur, fakat Allah (c.c.), o dönemde yaşamakta olan peygambere şöyle vahyeder: “Ona de ki: ‘Sen yeryüzünü münafıklıkla doldurdun; fakat Allah (c.c.) senin bu münafıkça amellerini kabul etmiyor.’”

Böyle kimseler sırf insanların ilgisini çekmek için ilimlerini ifşa eder ve bu uğurda gece gündüz çalışıp yorulurlar. Bu amaçlarına hiçbir şeyi değişmez, bu uğurda hiçbir şeyden geri durmazlar.

Bakarsın içine düştüğü hal onu, insanlara karşı haklarını yerine getirmekten bile alıkoyar; ama o yine de tatlı dilli olmayı elden bırakmaz. Bunun, diline yansıyan ve dilinde ifade bulan bir hikmet olduğunu iddia eder. Aslında konuşmasının güzelliği belki de nefsinin işidir; fakat o bunun farkında değildir ve insanların kendi konuşmasını beğenmelerini sahip olduğu hikmete bağlar. Kendisinden razı olmalarını ise sadakatine ihlâsına ve ilmini etkinliğine bağlar. Eğer bu özelliklere sahip olmasa insanların kendisini dinlemeyeceğini düşünür. Farkına varmadan şeytanın oyuncağı haline gelmiştir. Dilinden şükrü hiç eksik etmez, Allah’ın (c.c.) kendisine verdiği nimetleri hep anar.

Bütün bu yaptıkları belki de kendi nefsinin arzularına hizmet ve ya bu yönde belirti olarak görülebilir. Nitekim o,

kendi davranışını tasvip edenlere saygı ve ikram gösterir, kendisini övenleri temize çıkarır, ama muhalefet edenleri veya başkalarından istifade edenleri hiç sevmez, nefsinin arzularına muhalefet edenlere ve söylediklerinden herhangi birine karşı çıkanlara kızar, kızgınlığında adaletsizdir, bencildir, kendisine karşı gelene kızmak suretiyle -güya-Rabbinin o kişiye kızmasına engel olduğunu düşünür. Farkında olmasa da şeytanın pençesine düşmüş durumdadır.

Bakarsın arkadaşları arasında ayırım yapar, kimini kimine üstün tutar, kendisinin en hatalı gördüğü kimselerin bile ilim ve din bakımından en üst derecede fazilet sahibi olduklarını iddia eder. İçlerinde en çok kendisine, kendi arzularına uyan, yaptıklarını güzel gösterenlere öncelik verir, onları değerli görür. İşte bunlar nefsin derinliklerinde yer alan hastalıklardır, ne var ki bu tür âlimler bu hususlarda gaflet içindedirler.

Ömrünün belki tamamını, belki çoğunu böyle geçirir, vehimler içerisinde ve başkasından ecir bekleyerek hayatını bitirir. Nefsinin hususî olduğuna inanır, kazandığı sevapların günahlarına kefaret olmasını umar. Oysa farkında olmadan şeytanın pençesine düşmüştür.

İnananlar onun bu durumuna çok fazla ilgi gösterirler. Kimileri onu kıyasıya eleştirirken kimileri hakkında hüsn-ü zan besler ve yaptıklarını onaylarlar. Kimileri de tıpkı onun kendi nefsinin hastalıklarına karşı habersiz oluşu gibi ona karşı kararsız veya habersizdir. Zaten o da kendisine muhalefet edenlere karşı ilgisiz, kendisini kabul edenlere ise hayrandır.

Belki kendisine uyanların ihlâslı ve sadakat sahibi olduklarını, davranışlarının güzel olduğunu söyler, hâlbuki onların hallerinden haberi bile yoktur; fakat onlar da hocalarının nezdinde edinmiş oldukları konumlarını beğenirler. Böylece hepsi birbirini tezkiye der, körler sağırlar birbirini ağırlar.

Neticede bunlar insanlar nezdinde zamanla kabul ve beğeni görür ve övgü almaya başlarlar, böylece

gönüllerinden geçen hedefe ulaşmış, şöhreti yakalamış olurlar. Durum o hale gelir ki, insanlar onlar gibi olmayanları küçümser, onların ilmine sahip olmayanları cahil addederler. Bunlar ise bütün bunların nefislerinin aldatmacası olduğunu fark bile edemezler. Farkında olmadan şeytanın tuzağına düşüp gitmişlerdir.

Şeytanın âlimlere kurduğu tuzaklar

Şeytan onları hileleri ile kuşatmış, bir nasihatçi gibi yaklaşarak onları tuzağına düşürmüştür. Artık onların kalplerine gelen duygu, büyük bir ilim sahibi oldukları ve Allah'ın (c.c.) yardımıyla büyük bir nasip elde etmiş oldukları şeklindedir. Bundan böyle şöhretten uzak durup kendi haline yaşaması gerektiğini, çünkü şöhretin kendisini fitneye düşüreceğini düşünür.

Yazık! Şeytan onu, hiç fark ettirmeden büyük bir musibete sürüklemiş, helake maruz bırakmıştır.

İşte bu noktada âlim kişi, kendisine tabi olan bazı küçük gördüğü insanlarla birlikte diğer büyük âlimlerden ayrılır, sahip olduğu ilmi ve yaptığı ibadetleri çok büyük gördüğü için kendisini başkalarının yanına yakıştırmaz ve köşesine çekilir; fakat bu arada kendini beğenmişliğinin farkında değildir. Yaptığının doğru olduğundan hiç kuşku duymaz, oysa şeytanın pençesine düşmüştür. İşte âlim kimseler bu duruma düştüklerinde şeytan tekrar devreye girer ve onların aralarına ihtilaf sokar, onları parçalara, gruplara ayırır, her gruba kendi görüşünü hoş, karşıtlarının durumunu ise kötü gösterir. Böylece onları birbirlerine karşı kıskırtır, birbirlerinin yanlışlarını gösterir, nasihat eden bir dost gibi yaklaşır ve her birine diğerleri aleyhindeki delilleri telkin eder. Sonuçta hepsini tuzağının içine çeker; fakat hiçbiri bunu fark etmezler.

Böylece bu âlimler eteklerindeki taşları döker, birbirlerinin ayıplarını ve kusurlarını didik didik araştırır, birbirleri ile alay eder, dedikodu yapar, yalancı şahitlik ederler. Birbirlerine

iftira atar, hatta daha da ileri giderek birbirlerini tekfir ederler. Allah (c.c.) cümlemizi böyle durumlardan muhafaza etsin.

Kardeşlerim! Eğer bu insanlar böyle yapacaklarına kendi nefisleri ile meşgul olsalar, birbirlerinden istifade etmeye ve ilim sahiplerinden ilim almaya çalışsalar çok daha iyi ve güzel bir sonuca ulaşırlardı.

Yazık size! Bakın ve bu tablodan ders alın! Şeytan bunları tuzaklarının kapanına kısırmış, çeşitli iyilikleri maske edinerek onları kandırmış, sonuçta onları kötünün kötüsü bir duruma düşürmüştür. Ne var ki, onlar bu durumda kendilerini üstün derecelere ulaşmış zannetmektedirler. İşin gerçeği şu ki, şeytanın tuzakları derya gibi onları sarmış ve dalgaları arasında alıvermiştir. Bunlar farkında olmadan düştükleri bu durum içerisinde şeytanın tuzaklarını da nefislerinin hastalıklarını da görememiş, gaflet içerisinde kalmışlardır. Tabi Allah'ın (c.c.) muhafaza ettiği âlimler müstesna!

Allah'a (c.c.) yemin olsun ki, bu insanlar bu gaflet ve cehalet uykusundan uyanacak, bu heva ve heves sarhoşluğunu üzerlerinden atacak ve kalplerin gizli hastalıklarını anlayacak olsalar; nefislerinin tedaviye yanaşmadığını, amellerini kendilerine hoş gösterdiğini, hevaya muhalefetten hiç hoşlanmadığını anlayacak ve Allah'ın (c.c.) rızasına en yakın yolun şöhretten uzak durmak ve ibadetleri ve iyilikleri gizli yapmak olduğunu görecektirler. Yine bunlar bu şekilde uyanacak olsalar nefislerinin ihlâslı ibadetleri istemediğini, Allah (c.c.) hakkı olan birçok şeyi ihlal ettiğini, çoğu durumda vera'ya hiç önem vermediğini, akli köreltip baskı altına almış olduğunu, çirkin şehvetlere iyice daldığını, helal olan isteklere değil de haramlara yöneldiğini, kimsenin bilmediği gizli günahlardan tevbe etmeyi hep ertelediğini, bilmedikleri daha nice hastalıklar barındırdığını görecektirler. Ancak bunlar heva uykusundan uyanamadıkları için, güzel gördükleri ve karşılığında sevap bekledikleri, fakat aslında cezaya

müstahak olan amellerinden derhal tevbe etmeleri gerektiğini fark edememektedirler.

Kardeşlerim! Söz ettiğimiz kalp hastalıklarına ve şeytanın tuzaklarına dikkat ediniz. Şunu biliniz ki, kimseye söylemediğimiz gizli amellerimizde ve içimizde saklı tuttuğumuz sözlerimizde bile bir takım heva ve şehvet kırıntıları gizlidir. Gizli davranışlarda ve söylenmedik sözlerde durum bu olduğuna göre, aleni olarak yapılan ibadetlerde ve ortaya konan ilimlerde ne kadar kalp hastalığı mevcuttur, varın siz düşünün!

Kardeşlerim! Sonunda kurtuluşa giden yolu sakın başka bir şeyle değişmeyin, sizler için endişe eden bu kardeşinizin nasihatlerini kabul edin. Allah (c.c.) yaptıklarınızı görmektedir. Allah (c.c.) cümlemizi, rahmetiyle ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ve temiz ailesinin hürmetine, her türlü hayra muvaffak kılsın.

İyilikleri Gizli Yapma ve Şöhretten Uzak Durma

Kardeşlerim! Şöhretten uzak duran ve iyilikleri gizli yapan insanlar hakkında da soru sormuştunuz. İşte Allah'ın (c.c.) kendilerine gizli ilim hazinelerinden bahsettiği gerçek ilim sahipleri bunlardır. Bunların en büyük amaçları, yaptıkları hiçbir iyiliğin, Allah'tan (c.c.) başkası tarafından bilinmemesidir. İşte bu insanlar, yaptıklarını gizlediklerinde de bir kısmını açığa vurduklarında da doğru olanı yapmaktadırlar. Bu hususta onların farklı tavırları vardır.

İyilikleri gizleme konusunda insanlar

Kimileri kendilerini fitneye düşürebilecek ve amellerini boşa çıkarabilecek olan şeytanın fitnesine düşme korkusuyla amellerini gizlerler. Hatta bu âlimler amellerini kendi nefislerinden gizlemenin bir yolunu bulsalar onu da yapacak durumdadırlar. Çünkü bunlar dinlerine düşman olan şeytanın hilesinden korkmakta, nefisleriyle ve şeytanla mücadele etmede zayıflık göstermekten düşmekten çekinmektedirler. Kurtuluşa giden yolu hiçbir şeye değiştirmek istememektedirler.

Kimileri de gizlilik nedeniyle daha fazla sevap elde etmek için amellerini gizlemeyi ve şöhretten uzak durup kendi hallerinde yaşamayı tercih ederler. Bu yüzden bütün güçleriyle kendilerini gizlemeye çalışırlar. Riayete göre; ilim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Allah'tan başka hiç kimsenin benim O'na olan itaat ve ibadetimi bilmesini istemem.”

Böyle kimseler bir yerde ifşa oldukları zaman, imkân bulurlarsa derhal orayı terk eder ve kimsenin kendilerini tanımayacağı bir yere taşınırlar.

Amelleri açığa vurmamak ne zaman mubah olur?

Bazen insan bazı şeyleri açığa vurmak, bazı sözleri söylemek zoruna kalabilir. Şöhretten uzak duran ve hem gizliliğin hem de şöhretsizliğin sevabına nail olmak isteyenler böyle durumlarda, sadece ihtiyaç ve zaruret miktarı ile yetinmek ve durumunu ifşa etmenin fitnesinden Allah'a (c.c.) sığınıp dua etmek kaydıyla kendisini izhar eder, fitneden uzak duracak şekilde öğrenmek istediği şeyi öğrenir. Allah'ın (c.c.) muhafaza ve teyidi sayesinde fitneye düşmez.

Kimileri de her hallerine dikkat eder, iç ve dış dünyalarını tertemiz tutar, boş ve yalan sözlerden ve günahlardan kaçınır, haramları ve şüpheli şeyleri terk eder, pislikten, kirden uzaklaşır, azalarını kalp hastalıklarına esir etmekten ve bu durumun kötü sonuçlarından korumak amacıyla nefesine hâkim olur, gıybetten uzak durur, istek ve arzularını en aza indirir, bir lokma ile yetinir, tedebbür ve itibar ile kalbini aydınlatır ve böylece her iki cihanda da karşılaşılabileceği ödül ve cezayı bizzat müşahede eder. Cehennemden ve ilahî azaptan kurtulmaya, cenneti elde etmeye çalışır, artık dünya nimetleri ile meşgul olmayı çoktan unutmuş, bu uğurda nice sıkıntılara tahammül eder, nice acılara katlanır olmuştur. Düşman ile mücadele/mücahede eder ve fark ettiği bir günahta bir an olsun ısrar etmez, derhal tevbe eder, bilmeden işlediği günahları için de her daim Allah'tan (c.c.) af ve mağfiret diler. Allah'ın (c.c.) rızasına götüreceği işlerde kusur etmeye hiç razı olmaz, nefsinin kendisini Rabbinden gafil kılmasına asla izin vermez, ilmi ile yüksek mertebelere ulaşır, Allah'ın (c.c.) gazabına ve tehdidine yakînen iman eder ve maruz kalmamak için çaba gösterir, O'nun vereceği cezadan korkar, huşu içinde titreyerek ibadet eder. Diğer taraftan O'nun verdiği müjdelere de bütün yakînen iman eder, onu elde etmek için bütün ihlâsı ile gayret eder.

Rızık verenin Allah (c.c.) olduğuna tam olarak güvenir, yakînen iman eder, O'na tam anlamıyla tevekkül eder, başına gelen musibetlere sabır ve rıza ile tahammül gösterir,

Allah'ın (c.c.) kendisine bu musibetleri verirken hüsn-ü nazar ile baktığını ve imtihan ettiğini bilir.

Allah'ın (c.c.) bahşettiği sonsuz nimetlerin değerini bilir, hakkıyla şükredemediğinin farkındadır. Kendisini Allah'a (c.c.) sevdirecek hiçbir şeyi küçük görmez, ihmal etmez, Allah (c.c.) rızası için yaptığı hiçbir ameli çok görmez.

Dünyadan el etek çekerek zühd içinde yaşar ve Allah'ın (c.c.) sevdiği şeyleri kendi nefsine tercih eder, onları yapmaya çalışır. Başına gelen bela ve musibetlerden ferah ve sevinç duyar, gaflete karşı her an teyakkuz halinde olur. Konuşması zikir, sıhhati tefekkür, bakışı ibretle doludur. Allah'ın (c.c.) sevdiği ve sevmediği şeyleri bilir, şöhretten uzak durup adı sanı belli olmadan yaşamının faziletini bilir, amellerini gizli yapar. İnsanların dinî hükümleri öğrenmeye olan ihtiyacını bildiği için, ihtiyaç nispetinde onlara ilim öğretir, bildiğini saklamanın, ehline öğretmemenin vebalinden korkar. İnsanlara merhamet eder ve onları kurtarmaya çalışır, nasihatler verir, sabırlı ve tedbirlidir. İnsanları Allah'ın (c.c.) yoluna irşad eder.

Rivayete göre -sıhhatini Allah (c.c.) bilir- Yüce Allah (c.c.) Davud Peygamber'e (a.s.) şöyle vahyetmiştir:

“Kullarımdan biri senin sayende salih kul olursa seni katımda mücahitler arasında yazarım. Şunu bil ki, kimi mücahitler arasında yazmışsam artık ona ne bir sıkıntı ne de bir zorluk söz konusu olur. Ey Davud! Sakın ola, benden kaçıp sana gelmiş olan bir kulumu geri çevirme! Böyle bir kulu irşad etmen, benim huzuruma yetmiş siddîk kişinin ibadetini yapmış olarak gelenden daha iyidir.”

İşte bu yüzden, yakînî imana sahip kişi kendi nefsi hususunda hep Allah'ı (c.c.) murakabe ederken diğer kulları da Allah (c.c.) yoluna irşad etmeye çalışır, onlara ilahî nefhadan üfler. Allah'ın (c.c.) kulları arasında Allah'ın (c.c.) emirlerine göre amel eder, faydalı ilim ve sadık bir vera' özelliği ile onları irşad eder, bu uğruda insanlardan gelen sıkıntılara sabreder, onlara tepki göstermez, nefsine hâkim olur, kızmaz ve onları hep en güzel şekilde karşılar. Güler

yüzlü, tatlı dilli, cömert, yakın, mütevazı, lütufkâr, cana yakın davranır, bu şekilde onlara edeb kazandırmaya çalışır. Onları çeşitli konularda aydınlatır, zihinlerinin karışık olduğu hususları açıklar, onların söyledikleri doğruları kabul eder, kendileri ile son derece yumuşak bir üslup ile konuşur, müzakere eder, onlara her zaman Allah'ın (c.c.) nimetlerini ve bu nimetlerin büyüklüğünü, sonsuzluğunu anlatır, buna karşılık kulların şükürlerinin yetersiz olduğuna dikkat çeker. Onlara Yüce Allah'ın (c.c.) Halîm sıfatını, gazaba layık olmalarına rağmen yine de kullarına merhamet edip süre vermiş olmasını anlatır ve en nihayetinde ilahî gazaba ve cezaya uğramamaları için onları uyarır. Onları Allah'ın (c.c.) sevdiği ve razı olduğu şeyler yapmaya teşvik eder. Her zaman kullara Allah (c.c.) sevgisini kazandırmaya ve onları Allah'ın (c.c.) sevdiği kimseler kılmaya gayret eder. Onları Allah (c.c.) için sever ve onlara Allah (c.c.) için kızar. Onlara karşı kızgınlığı da öfkesi de hep Allah (c.c.) rızası içindir. Bütün bunları yaparken kendi nefsinin unutmaz, her zaman Allah'ı (c.c.) murakabe eder, her halinde O'nu hatırlar. Arif billâhtır, Hz. Peygamber'i (s.a.v.) örnek alır; çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) örnek alınacak makamdadır, her işi dosdoğrudur, gizli-açık her yaptığı ve söylediği Allah (c.c.) rızasına uygundur. Böyle kimseler rivayetlerde çeşitli şekillerde vasfedilmişlerdir. Bir rivayete göre; ilim ehli bir zat: "Allah'a çağırın, Salih amel işleyen ve ben Müslümanlardanım diyenden daha güzel sözlü kim vardır?" (Fussilet, 41/33) ayeti hakkında şöyle demiştir: "Bu kişi Allah'ın sevgili kuludur, onun seçtiği kişidir, en hayırlı kuludur, yeryüzünde yaşayanlar içerisinde Allah'ın en çok sevdiği kimsedir. Allah'ın çağrısına dünyada icabet emiş ve insanları da buna davet etmiştir, salih amel işlemiş ve ben Müslümanlardanım demiştir. İşte bu kişi Allah'ın halifesidir."

Kardeşlerim! İşte peygamberlerin ve Raşid Halifelerin vasıfları bunlardır. Bizim gibi kimseler bu vasıflara layık değildirler. Bu yüzden sakın kendi halinizi görmezden gelip de cehalete kapılmayın, nefsinizin günahlarını aklınızdan

çıkarmayın, sizleri perişan eden gafletinize dikkat edin. Şunu bilin ki, Allah (c.c.) sizleri yaptıklarınızla cezalandıracak olsa, bırakın örnek alınmayı, recmedilmeyi hak etmiş olduğunuz ortaya çıkar. Bu kardeşinizin dost tavsiyelerini kabul edin. Şöhretten uzak durmaya, iyilik ve ibadetlerinizi gizli yapmaya çalışın. Unutmayın ki, çok hayırlı ve seçkin kullar olan selef-i salihin, kendilerini kurtuluşa götürecektikleri şeyleri hiçbir şeye değışmezlerdi. Siz varın bir de ümmetin tükenmekte olduğu bir dönemde yaşayan ve dünyanın kargaşasına kapılıp gitmiş olan kendi nefsinizi düşünün!

Şunu bilin ki, selefin o hayırlı insanları sizin yaşadığınız bu zamanı görselerdi hepinizden daha çok dünyayı terk ederlerdi. İlim ehli bir zat şöyle demiştir:

“Selef-i salihden birisi mezarından kalkıp sizin şu halinizi görse yüzünüze bile bakmaz ve ‘bu insanlar hesap gününe inanmıyor’ diye söylerlerdi.”

Yine bir başka ilim ehli zat da, “Aleni yapıldığında zikirde bir hayır kalmaz” demiştir.

Kardeşlerim! O halde şöhretten uzak durmaya ve adı sanı belli olmadan yaşamaya istekli olun ve kendinizi kurtuluşa götürecektikleri şeyleri başka şeylere değışmeyin!

Allah (c.c.) cümlemize her halimizde selamet nasip etsin. Âmin.